

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde

2024. gada 19. martā

Turpinājums

2024. gada 12. aprīlī

Sēdi vada

Satversmes tiesas priekšsēdētājs **Aldis Laviņš.**

A. Laviņš.

Labrīt! Lūdzu, sēdieties!

Turpinām tiesas sēdi.

Un turpināsim uz klausīt lietā pieaicinātās personas.

Un kā nākamā ir Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrība. Arodbiedrību šajā tiesas sēdē pārstāv priekšsēdētāja Inga Vanaga.

Vai personu apliecinoši dokumenti ir pārbaudīti?

M. P. Daugavvanaga-Vanaga.

Dokumenti ir pārbaudīti.

A. Laviņš.

Paldies.

Vanagas kundze, aicinām jūs pie Satversmes tiesas tribīnes, lai sniegtu viedokli.

Tā... arodbiedrībai atsevišķi jautājumi, kā to var redzēt no Rīcības sēdes lēmuma, nebija formulēti, tāpēc pēc jūsu ieskata, kas ir tie būtiskie jautājumi, ko jūs vēlaties darīt zināmus tiesai un tad raudzīsim, vai tiesai būs kādi jautājumi jums.

Lūdzu, klausāties jūs.

I. Vanaga.

Augsti godātie Satversmes tiesneši, šīs sēdes dalībnieki!

Paldies par šo iespēju šeit sniegt arī arodbiedrībai viedokli.

Un mēs saņēmām divus jautājumus, uz kuriem mums bija lūgts sagatavot atbildes. Un, lai mēs varētu sniegt to informāciju, kā ir realitātē, mēs veicām aptauju, lai noskaidrotu praktiķu viedokli, tad kā ir tajā profesionālajā darba ikdienā un vai viņi tad izjūt tā piešķirtā finansējuma tātad ietekmi un vai tas ir atvieglojis viņu profesionālo darba ikdienu, lai pildītu pieņemtos likuma grozījumus.

Un mēs veicām aptauju, kurā piedalījās 346 respondenti, pedagogi, kuri ikdienā strādā ar izglītojamiem, kuriem tātad... ar mazākumtautību pārstāvjiem, un 147 respondenti strādā pirmsskolas izglītības posmā un 199 respondenti strādā pamatizglītības posmā. Bet mēs vēršam uzmanību, ņemot vērā, ka mums nav pārstāvniecības privātajās izglītības iestādēs, tad respondenti ir no pašvaldību dibinātām izglītības iestādēm, bet arī viņiem tātad ir jāstrādā ar šiem bērniem.

Un pirmais jautājums tātad, kā pēc pedagogu ieskata tiek īstenota pāreja uz izglītību tikai valsts valodā un vai ir pietiekami saņemts atbalsts tātad mācību materiālu nodrošinājumā vai kādā citā veidā.

Tātad, runājot par mācību līdzekļiem. Pedagogi norāda, ka mācību līdzekļi ir pieejami drukātā un elektroniskā formātā, taču tie, kas tiek nodrošināti, tie ir dažādās vietnēs, nav sistematizēti un tas apgrūtina viņu darbu, respektīvi, vairāk laika ir jātērē šo materiālu meklēšanai tā vietā, lai vairāk varētu veltīt laika tieši bērniem... sniegt viņiem šo nepieciešamo atbalstu. Taču pārsvarā gadījumos 86 procenti respondentu norāda, ka viņi paši veido šos mācību līdzekļus un ir spiesti tos pielāgot. Un te kārtējo reizi diemžēl ir tā situācija, ka jā, šī pārmaiņa mēs kā arodbiedrība sakām, ka bija šie grozījumu jāpieņem un ir jāiet uz šo vienoto skolu, tam tika piešķirti no valsts budžeta dažādām aktivitātēm 3,8 miljoni eiro, bet atkal viss tika atstāts uz pedagogu pleciem, ņemot vērā, ka arī šie mācību līdzekļi tomēr nav pietiekamā apjomā un pietiekamā kvalitātē. Un tas, ko norāda respondenti arī, jā, ka iztrūkst arī kaut vai, piemēram, terminu skaidrojumi, tādu biežāk lietojamo jēdzienu skaidrojumi mācību priekšmetu ieskatā. Viņi atzinīgi novērtē Latviešu valodas aģentūras izstrādātos materiālus, īpaši pirmsskolas izglītības pakāpei un norāda, ka šie mācību materiāli tiek iegūti tālākizglītībasursos, pieredzes apmaiņas semināros, vebināros un jāsaka, ka daļa no pedagogiem pērk arī citu kolēģu izstrādātos mācību līdzekļus, nu, veicina skolas vadību iegādāties tur, kur tos kāds jau ir izstrādājis. Tas tikai pierāda, ka nacionālajā līmenī tas nav pietiekami koordinēts un tas apgrūtina šīs, nu tātad, latviešu valodas apguves stiprināšanu.

Jā... Un tad tālāk mēs arī jautājam par metodisko atbalstu, taču šeit mēs konstatējam pēc respondentu atbildēm, ka kopumā mēs jau nu zinām, ka kopumā Latvijā šī metodiskā atbalsta sistēma nav sakārtota. Bet tas attiecas arī uz šīs pārmaiņas... šo grozījumu ieviešanu un pedagogi norāda, ka arī metodiskais atbalsts ir salīdzinoši vājš un tas ir ļoti lielā atkarīgs, kā pašvaldība to organizē un vai palīdz viņiem. Arī logopēdi norāda, ka viņiem nav pietiekams nodrošinājums ar metodiskajiem materiāliem, jo viņi īpaši uzsver, ka, strādājot ar mazākumtautību bērniem, viņiem vēl jo vairāk ir jāveicina šie izrunas traucējumi... ir korekcija jāvieš latviešu valodā.

Un tad arī 34 procenti no respondentiem norāda, ka viņi ir pateicīgi par to, ka izglītības iestāde ir varējusi abonēt vismaz kādu no elektroniskajām platformām,

piemēram, letonika.lv, valoda.lv, soma.lv, uzdevumi.lv, skolo.lv, ka vismaz kaut kas ir tā pieejams, bet tas ir atkarīgs no rocības pakāpes, kāda ir arī pašvaldībām un skolām, lai varētu nodrošināt arī šādus mācību līdzekļus.

Un tad arī mūsu respondenti norāda, ka, jā... ka ir daudzviet arī pedagogu palīgi, ir piemaksas par šo gatavošanos pastiprinātāk, jo tas prasa lielāku resursu un ka pašvaldības savu iespēju robežās arī nodrošina dažādus atbalsta mehānismus, bet tas nav visur vienādi.

Otrs jautājums mums bija tāpat par to, kā tiek noteiktas izglītojamā tiesības... nodrošinātas tāpat saņemt individualizētu un personalizētu atbalstu. Un jāsaka tā, ka pedagogi tiešām dara vairāk, nekā viņiem... nu ļoti daudz pašai izlēdzīgi cenšas palīdzēt, sniegt šo atbalstu. Piemēram, tāpat, ir šīs īpašās vārdnīcas izveidotas, viņi izmanto kombinēti tāpat verbālo ar attēliem, žestiem, dažāda veida atgādes, tad izstrādā individuālos mācību plānus, bet to norāda gan, ka tas ir daudz grūtāk, ja klasē ir vairāk kā 3–4 bērniņi, kuriem ar latviešu valodas zināšanām ir problēmas, ka tas palielina viņu slodzi. Ir runājošās sienas abās valodās, tulko, neraugoties uz to, ka ir uzsvars uz to, ka tikai latviešu valodā, bet pedagogi saka, ka īpaši strādājot ar pirmsskolas vecuma bērniem, bērni atnāk ar ļoti sliktām vai pat ir situācijas, kur viņi vispār latviski nezina un viņi tulko... jā, ja atnāk kontrolējošā institūcija, par to viņi var saņemt aizrādījumus, bet mēs arī esam runājuši, ka īpaši pirmsskolas vecuma bērnam tas stress jau tā ir gana liels uzsākot pirmos soļus pirmsskolas izglītības iestādēs, tomēr iejušanās, psiholoģiskie faktori. Un ja viņš šo valodu zina ļoti slikti vai vispār nezina, tad viņi atzīst, ka reāli praksē viņi ir un viņi arī pasaka gan tajā viņam pieņemamajā valodā, gan latviski, kas prasa papildus šo laiku.

Tad arī, jā... viņi informē, kā var pats sev palīdzēt... tulkot, šīs tehnoloģijas izmantot, kā tas skolēns pats var sev palīdzēt. Tad ir skolas, kas piedāvā fakultatīvās nodarbības, kas ir agrāk no rītiem vai pēcpusdienās, lai stiprinātu latviešu valodas zināšanas, tad konsultāciju laikā, kuras ir, ja ir problēmas apgūt šo mācību vielu, tāpat arī finansējuma ietvaros bija iespēja rīkot nometnes bērniem, izglītojamajiem, lai šīs latviešu valodas zināšanas stiprinātu, pedagogu palīgus piesaista, kur ir iespējams, tāpat arī atbalsta personālu, jo ir ar runas problēmām, logopēdu piesaiste, speciālo pedagogu arī psihologu, jo nereti vien ir arī psiholoģiski atbalsts jāsniedz skolēniem un arī diferencējot uzdevumus, jo ņem vērā šo latviešu valodas zināšanu līmeni un arī izmanto projekta iespējas „Pumpurs”, lai nodrošinātu individuālu atbalstu skolēniem, kuri... nu, izvērtē individuālo vajadzību. Un arī ir skolas pedagogi, kas praktizē nodrošināt vairāk laika uzdevumu izpildei. Tāpat, šis individuālais papildus atbalsts, respektējot, ka izlasot uzdevumu latviešu valodā, ir vajadzīgs varbūt vairāk laika, vairākas reizes varbūt izlasīt un uzrakstīt atbildi. Arī šādi.

Tāpat, mēs secinām, ka tiešām ir daudzveidīgi atbalsti un skolas cenšas atrast to individuālo atbalsta veida nepieciešamību.

Taču tajā pat laikā pedagogi norāda, ka kopumā vakanču skaita dēļ un atbalsta personāla dēļ ir grūti sniegt tiešām tik, cik daudz tas būtu vajadzīgs, cik tie skolēni būtu pelnījuši un lai vēl vairāk varētu izvērtēt viņu valodas zināšanām šo te atbalstošo atbalstu.

Un tad arī pedagogi norāda to, ka ir pozitīvā prakse un tāda ir arvien izplatītāka un ļoti būtisks ir tandēms starp izglītības iestādi, pedagogu, vecākiem un skolēnu un tur sekmīgāk var šo individuālo atbalstu nodrošināt daudzveidīgo, taču diemžēl praksē ir gadījumi, kur vecāki neiziet uz sadarbību un ir tā attieksme tāda vairāk negatīva nekā uz sadarbību vērstā un tas apgrūtina. Tas apgrūtina arī pedagogu darbu, un visvairāk jau no tā, protams, cieš skolēns, jo viņam jau šie pārbaudījumi dažādie ir jākārto valsts valodā. Tāpēc tam arī mēs vērsām uzmanību, ka šeit būtu tām pusēm jāstiprina – pedagogs, izglītojamais un izglītojamā vecāki un šo attieksmi vajadzētu mainīt un vairāk virzīties uz sadarbību.

Un tad... jā... mēs arī vērsām uzmanību tam, ka prasības pieteicēji pārstāv tātad šīs privātās izglītības iestādes. Un te mēs vērsām uzmanību, ka valsts un pašvaldības saskaņā uz vairākiem normatīvajiem aktiem piedalās privāto izglītības iestāžu finansēšanā un tamdēļ mēs neredzam šīs problēmas, ka būtu pārkāptas šīs tiesības. Proti, privātajām izglītības iestādēm arī tiek pedagogiem nodrošināta darba samaksa no valsts budžeta. Tātad, gan pašvaldības dibinātajām, gan arī privātajām un tur tiek slēgti līgumi ar Izglītības un zinātnes ministriju, un pedagogu darba samaksai tātad ir alga no valsts budžeta. To, ka ir vecāku līdzfinansējums, jā... tā ir publiskā privātā partnerība, bet tātad algām ir.

Mācību līdzekļiem arī privātās izglītības iestādes saņem sākot no pirmsskolām. Tātad, arī mācību līdzekļu finansējums tiek tādā pašā apmērā, kāds tiek nodrošināts pašvaldību dibināto izglītības iestāžu izglītojamajiem, tas arī attiecas uz privātajām izglītības iestādēm.

Tas, kas attiecas, piemēram, uz ēdināšanu. No valsts budžeta tiek nodrošinātas arī brīvpusdienas 1.-4. klašu skolēniem. Tas pats arī attiecas gan uz pašvaldību dibinātām, gan uz privātām izglītības iestādēm. Tātad, te arī ir šie vienlīdzīguma principi.

Tad normatīvie akti nosaka arī par pirmsskolas izglītības iestāžu finansēšanu, bet, sākot jau ar ne tikai kā obligātās izglītības apguves posmu 5–6-gadīgo, bet no pusotra lielākoties praksē, arī šeit ir ar normatīvo aktu tātad noteikts pašvaldībām, ka tām ir jānodrošina finansējums arī privātajām pirmsskolas izglītības iestādēm, ja tās nenodrošina bērnam šo vietīgu pašvaldības dibinātā pirmsskolas izglītības iestādē. Tātad, arī šeit ir vienlīdzīguma princips.

Un tad arī normatīvais akts nosaka to, ka pašvaldībai ir jānodrošina arī uzturēšanas izdevumi privātajām izglītības iestādēm. Tur gan ir atrunāti tātad, kādi ir vēl šie kritēriji, kas ir jāizpilda. Tātad, arī uzturēšanas izdevumiem ir no pašvaldības,

bet jebkurā gadījumā publiskā finansējuma daļa ir arī uzturēšanas izdevumiem.

Tā kā raugoties caur tādu prizmu, te nav tikai kā privātpersonu finansējums gan mācību procesa, gan mācību līdzekļu un uzturēšanās izdevumu nodrošināšanai, valsts un pašvaldības nodrošina. Un tas ir noteikts ar normatīvajiem aktiem.

Un tad mēs vēršam uzmanību, ka ir iespēja tāpat arī saskaņā ar Izglītības likuma pantu mazākumtautības valodu un kultūrvēstures interešu izglītības programmas. Un tas arī ir veids, kā tāpat nediskriminēt mūsu mazākumtautību pārstāvjus, lai arī viņiem ir tiesības saglabāt tās vērtības, kas viņiem ir svarīgas šeit dzīvojot un arī fakultatīvās nodarbības, par kurām mēs minējām, ka tās var būt arī svešvalodā, tāpat jebkurā svešvalodā, ne tikai Eiropas Savienības valodās un tāpat tas arī ir veids, kā uzturēt, apgūt šo valodu.

Un tad arī mēs vēršam uzmanību, ka ir normatīvais regulējums, kas nosaka programmu īstenošanu saskaņā ar Latvijas Republikas divpusējiem vai daudzpusējiem sadarbības līgumiem. Piemēram, tādi ir mums ar Ukrainu skolu, ebreju, poļu, lietuviešu, igauņu, piemēram, un tur tāpat arī šādā veidā tas ir iespējams īstenot.

Un tāpēc mēs norādām, ka... jā... pedagogi saskarās ar zināmām problēmām, lai īstenotu šo visu, bet tās nav vienīgās problēmas un... jā, resursi varētu būt vairāk un pārejas periods varbūt... un varēja būt arī šim visam, kā saka pārdomātāks un sākotnējie varbūt riski izvērtēti, taču mēs norādām, ka atbalsts ir un arī tas palielinās un situācija uzlabojas. Tad mēs norādām, ka šie diskriminējošie nevienlīdzības elementi... nu, nav...

Tas no mūsu puses būtu viss... no arodbiedrības puses. Ja ir kādi jautājumi, tad es esmu gatava atbildēt.

A. Laviņš.

Vanagas kundze, paldies jums par sniegto viedokli.

Un patiesi man nākas precizēt to, ko es pats teicu. Rīcības sēdes lēmumā ir bijuši uzdoti divi jautājumi, uz kuriem jūs nupat arī sniedzāt atbildi un pat vēl nedaudz izvērstāk.

Bet mēģināsim precizēt dažas lietas.

Jūs minējāt to, ka skolotāji, īpaši pirmsskolas izglītības iestādēs saskaras ar tām situācijām, ka mazākumtautību bērni, kuriem izglītības saturs ir jāapgūst tikai valsts valodā, saskaras ar lielu stresu un tas stress arī ir attiecīgi pedagogiem. Un šādi apgalvojumi, bez šaubām, vedina domāt par to, ka arodbiedrība kaut kādā mērā saskata zināmus trūkumus šim regulējumam par pāreju pilnībā uz valsts valodu.

Tajā pat laikā no jūsu iesniegtā viedokļa var lasīt, ka arodbiedrība uzskata, ka šis regulējums ir atbilstošs Satversmes 114. pantam par mazākumtautību tiesību ievērošanu.

Varbūt precizējiet šo aspektu. Šī stresa esība 2, 3, 4, 5-gadīgajiem bērniem pirmsskolas izglītības iestādē, kuriem dzimtā valoda ir kāda no mazākumtautību valodām, vai šādu apstākļu esību kaut kādā veidā jūs tomēr saskatāt, nē, ka tas tomēr ir atbilstoši tam, ko valsts ir pieprasījusi un kādas ir Latvijas starptautiskās saistības arī.

I. Vanaga.

Tātad, atbildot par pirmsskolas vecuma šiem bērniem. Par to, ka bija jāiet... lai nav pārpratumu arī sabiedrībai par arodbiedrības pozīciju, jā... ir jāiet uz vienotu skolu un latviešu valodas stiprināšanu un tātad ir mācību programmā.

Taču mēs kā arodbiedrība norādām, ka pieņemot šos grozījumus netika izvērtēta realitāte. Kā ir realitātē? Realitātē ir tā, ka tie bērni ikdienā ģimenēs un savu tuvāko cilvēku lokā runā krievu valodā, piemēram, un viņus atved uz to pirmsskolu un viņš ikdienā ir lielākoties ir dzirdējis tikai šo valodu. Un tagad sanāk tā, ka tam pedagogam ir straujā tempā jārisina... tātad, jāīsteno tā pārmaiņa. Un pēc mūsu ieskata, būtu bijis daudz labāk, ja būtu pārejas periods bijis garāks un tad nodrošinot arī pedagogiem... viņus vairāk sagatavojot, kā tad pareizāk, labāk strādāt ar bērniņiem, kā viņiem labāk sniegt šo palīdzību. Kursi jau ir, bet tad sanāk tā, ka tev ir jāīsteno tā reforma, tev ir jāpāriet uz latviešu valodu pilnā apmērā un nav pat nekāda atkāpe un pārejas perioda. Un tas ir tas, kas tiešām sarežģī to darba ikdienu arī tam pedagogam, jo viņš zina, ka viņam ar to bērnu jārūnā ir tikai latviešu valodā, īpaši ar pirmsskolas... un te tagad pateikt, kurš ir kurā brīdī vainīgs, vai ģimene, ka viņa neiemācīja, bet pedagogam ir jāstrādā, jāveic savi pienākumi saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, bet politiķi, atvainojiet, pieņemot šos lēmumus, neizvērtēja to realitāti, kas tātad ir, kāda ir tā realitāte.

Un te tāpēc mēs norādām, jā, ka pārejas periodam vajadzēja būt pārdomātākam un šiem atbalsta mehānismiem, kas ir jau pieejami, par ko mēs tiešām sakām, 3,8 miljoni arī nav maz, bet mācību līdzekļi, pedagogu palīgi, dažādi šie... arī metodiskais atbalsts – tas ir iztrūcis un tas rada nevajadzīgu stresu gan bērniem, gan arī darbiniekiem izglītības iestādē.

A. Laviņš.

Jūs šobrīd apgalvojat, ka mācību materiāli ir iztrūkuši pedagogiem? Vai nav nodrošināti?

I. Vanaga.

Nav pietiekami. Jā, nav pietiekami.

A. Laviņš.

Nav pietiekami.

Sakiet, lūdzu, vai pedagogi 2023. gada 1. septembrī, kad sākās šīs reformas ieviešana, tostarp pirmsskolas izglītības iestādēs un pamatizglītības pakāpē 1., 4., 7. klasēm, vai pedagogiem bija veiktas apmācības par to, kā strādāt ar bērniem, kuriem nekādu priekšzināšanu par valsts valodu nav? Metodika par darbu, par pedagoģisko darbu ar bērniem 2–5 gadu un 5-7 gadu bija metodika pieejama pedagogiem? Mēs šobrīd nerunājam par to, vai pedagogi to ir apguvuši, bet vai bija pieejama, kā strādāt ar šādiem bērniem tikai valsts valodā?

I. Vanaga.

Tāpat, saskaņā ar ministrijas datiem, finansējums bija piešķirts dažādām aktivitātēm, tajā skaitā kursiem, bet šobrīd man tad būtu nepieciešams precizēt datus, vai šie kursi bija pietiekami pieejami visiem, kam tas bija nepieciešams, pietiekamā apmērā un kvalitātē, tad mums ir jānoskaidro padziļinātāka atbilde uz šiem jautājumiem. To, ka bija kursi, jā. Bet vai pietiekamā kvantitatīvā un vai kvalitatīvā apmērā, tad tas ir jānoskaidro.

A. Laviņš.

Jā, runājot par kursiem, vēl precizēsim. Es nebiju domājis šajā brīdī kā kursi latviešu valodas apguvei pedagogiem, kuriem varbūt šīs zināšanas nebija tik labas. Es runāju tieši par metodoloģiju, kā strādāt ar bērniem, kuriem nav priekšzināšanu valsts valodā, kuri atnāk uz to pirmsskolas izglītības iestādi un viņu ģimenē mazākumtautību valoda ir kāda no mazākumtautību valodām... un lielākā mazākumtautība ir...

Es lūgtu precizēt, kas šobrīd notiek tīri tehniski...

Viss ir kārtībā?

Lūdzu, Vanagas kundze, koncentrēsimies uz mūsu jautājumiem. Tāpat, par metodoloģiju.

I. Vanaga.

Tāpat, mūsu respondenti... 23 procenti respondenti norāda, ka viņiem ir bijusi iespēja apmeklēt valsts apmaksātus tālākizglītības kursus, kā strādāt ar bērniem, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda. Tāpat, mēs neapjautājām visus, bet tik, cik atsaucās... bet tas ir tomēr arī pietiekams respondentu skaits, lai izdarītu tāds vispārīgus, jā, secinājumus, bet tāpat ir bijusi jā... nevis tieši, ka viņu pašu latviešu valodu stiprinātu, kas arī ir problēma, bet tieši metodiskajā aspektā, kā strādāt labāk ar bērniem, kuriem dzimtā valoda nav latviešu valoda. Jā, tādi kursi ir bijuši, bet vēlreiz uzsveru, nav manā rīcībā datu, vai pietiekami kvantitatīvi, vai visi ir saņēmuši, kuri ir vēlējušies un vai kursu kvalitāte ir bijusi pietiekami laba, lai varētu pilnvērtīgi tad kā saka palīdzēt izglītojamiem.

A. Laviņš.

Paldies.

Nākamais jautājums arī ir saistīts ar to, kas ir izskanējis tiesas sēžu laikā par to, ka šī pāreja uz izglītības satura apgūšanu tikai valsts valodā ir bijusi saistīta ar priekšnoteikumu sekmīgāk, pēc iespējas sekmīgāk ieviest tā saucamo kompetencēs balstīto mācību saturu.

Vai šāda mācību satura apgūšana, kas ir kompetencēs balstīta mācību satura apgūšana, tikai valsts valodā ir kaut kas, kas šo mācību satura apguves metodi vislabākā veidā nodrošina?

Jūs uztvērāt jautājumu? Ka, respektīvi, tiek argumentēts... tostarp bija argumentēts, ka bija nepieciešams ieviest to reformas posmu, nodrošinot izglītību tikai valsts valodā, jo izglītība balstās uz kompetencēs apgūto mācību saturu.

I. Vanaga.

Es domāju, kā pieklājīgāk atbildēt... Redziet, kompetencēs balstītais saturs jau ir izgājis visu ciklu un mūsu jaunieši kārtu eksāmenus pēc kompetencēs balstītā satura. Bet mums joprojām nav latviešu valodā visi vajadzīgie mācību līdzekļi. Tātad, mums pat latviešu valodā nav visi nepieciešamie mācību līdzekļi, lai pilnvērtīgi var apgūt un īstenot šo kompetencēs balstīto izglītību. Ja mums nav latviešu valodā visi mācību līdzekļi joprojām, tad secinājums ir tāds, ka arī mazākumtautību skolēniem pietiekamā apmērā un kvalitātē, lai arī viņiem var palīdzēt, diemžēl šie mācību līdzekļi joprojām nav pietiekami. Viņi kopumā nav pietiekami un arī pietiekamā kvalitātē. Un tad līdz ar to ikvienam ir problemātiskāk šo izglītības kvalitāti celt.

A. Laviņš.

Labi.

Jūs varbūt šobrīd atbildējāt uz tādu aspektu, ka kompetencēs balstītu mācību saturu ir komplicēti apgūt, jo mācību līdzekļi neesot pietiekami. Te nav izšķiroša nozīme, vai runājam pa mazākumtautību bērniem vai pie pamatnācijas piederošiem bērniem. Bet mans jautājums drīzāk bija vērsts uz kompetencēs balstītu mācību satura ieviešanu kā tādu, lai pēc būtības, ja pāriet uz izglītības iegūšanu, kas balstīta uz šo jauno metodiku, kā es to saprotu... kompetencēs balstīts mācību saturs... mani interesē pati būtība, ne tik daudz, vai ir izstrādāti attiecīgie mācību materiāli, kā šo īstenot. Kompetencēs balstītā izglītība... vai tas var būt kā priekšnoteikums tam, ka valsts pedagogiem noteic, ka visam saturam ir jābūt tikai valsts valodā, jo pretējā gadījumā kompetencēs balstītā izglītība nevarēs tikt sekmīgi īstenota.

Un tad vēl... šis ir būtības jautājums, ko es vēlos saprast no pedagogiem. Vai tā tas ir, vai tam nav nozīmes?

I. Vanaga.

Jā, tad mana atbilde ir, jā.

A. Laviņš.

Varbūt paskaidrosiet nedaudz?

I. Vanaga.

Jā, tā tad šī pāreja uz kompetencēs balstīto mācību saturu nedalot, vai tas skar mazākumtautību vai šos pārstāvjus, jā... tā tad ir mērķis, ir šis noteiktais mērķis un te tad... jā.. nevajadzētu šādi dalīt. Un protams, ka tas ir saistīts ar to, lai arī veiksmīgāk apgūst šo saturu un ar starpmācību priekšmetu šo sasaisti, un tad virzoties uz pieņemtajiem lēmumiem, kas attiecas jau uz latviešu valodas lietošanas stiprināšanu mācību programmu īstenošanā, tad jāsaka, jā, ka tas ir vienotāka, jo šī mācību satura īstenošana un sekmīga kompetencēs balstītā satura īstenošana. Jā.

A. Laviņš.

Jā. Ja es drīkstu novērtēt, tad šī atbilde ir visnotaļ vispārīga, jūsu tāds vispārīgs secinājums, ka, jā, kompetencēs balstīto mācību saturu vislabāk būtu apgūt valsts valodā, tikai valsts valodā.

Bet ja jūs kā pedagogs varētu kaut nedaudz ieskicēt, kāpēc? Varbūt ar kaut kādu piemēru.

I. Vanaga.

Tas, lai būtu sekmīgāka šī kompetencēs balstītā mācību satura īstenošana, protams, ir paralēli respektējot realitāti, bija tas, kāpēc mēs vērsām uzmanību, ka šī pāreja... nu tā tad un šī... nu tā tad pieņemot šos grozījumus, ir nepieciešams daļai no izglītojamiem individuālāks, lielāks atbalsts, lai viņš var sekmīgāk apgūt kopumā jauno saturu, jauno pieeju. Pamatuzstādījums jau ir – katram izglītojamajam sniegt šo izglītību, atbalstu atbilstoši viņa zināšanām, spējām, prasmēm. Un šajā gadījumā, ja mēs redzam, ka izglītības sistēmā ir skolēni, kuriem tomēr ir šīs valodas barjeras dažādu iemeslu dēļ, tad, lai viņš sekmīgāk apgūtu kopējo saturu, tad šeit iztrūka šis individuālais atbalsts.

Bet runājot par piemēriem kāpēc... Nu, tas jau ir arī mūsu Satversme... tā ir viena no valsts pamatvērtībām – latviešu valodu stiprināt. Arī kopējā Eiropas telpā mēs redzam, ka valstis tā tad īsteno šo saturu. Nu, mācības jau ir tās valsts valodā, bet tajā pašā laikā, lai mūsu sabiedrība būtu saliedēta, mēs respektējam arī izglītības sistēmā mazākumtautību pārstāvjus, neliedzot viņiem iespēju uzturēt savu valodu, kultūru, tradīcijas. Bet, to, ka pamatu pamatam ir jābūt valsts valodā, tā ir mūsu kā nozares organizācijas pamatuzstādījums un šeit mēs neredzam, ka būtu diskriminēta jēl kādā

veidā... nu, jā... no pedagogu profesionālās ikdienas tas ir... mēs neredzam šeit šo kaut kādu problēmu. Pamatdarbs... mācībām... pēc mūsu ieskata ir jābūt valsts valodā. Bet tajā pašā laikā nenodarot pāri, nediskriminējot mazākumtautību pārstāvjus. Un tas tiek īstenots pēc mūsu ieskata.

A. Laviņš.

Paturpinot jautājumu pa mazākumtautību tiesību nodrošināšanu. Šobrīd ir īpaša mazākumtautību interešu izglītības programma ieviesta, kur trīs akadēmiskās stundas nedēļā finansē valsts un pašvaldība, pareizāk būtu teikt, pašvaldības.

Sakiet, lūdzu, no pedagogu skatpunkta, vai trīs akadēmiskās stundas ir pietiekamas, lai pie mazākumtautībām piederošie bērni apgūtu savu dzimto valodu un arī kultūru un vēsturi?

I. Vanaga.

Tā tad ir jāņem vērā, ka tajās izglītības iestādēs, kuras īsteno izglītības programmas, balstoties uz šiem starptautiskajiem līgumiem, tur šis mācību nodarbību skaits attiecīgi, piemēram, tur poļu, lietuviešu, igauņu valodā ir skaitliski lielāks. Un tā tad, tas ir saturā un tas ir balstoties arī uz šiem līgumiem un normatīvajiem aktiem.

Tas, kas attiecas uz interešu izglītību, Latvijā interešu izglītība no valsts budžeta tiek finansēta, atļausos izteikties vienkāršoti, pēc pārpalikuma principa. Tā tad, respektīvi, kādu gadu par vienu izglītojamo tiek iedots vairāk eiro, tie ir aptuveni 90 eiro gadā uz vienu izglītojamo, un lielāko daļu no šī finansējuma nodrošina pašvaldība, lai var būt šī daudzveidība un pieejamība. Un tad šeit droši vien, ka pašvaldības varēs sniegt detalizētāk, kāpēc ir tieši trīs, bet manā rīcībā nav informācijas, ka ar kādu normatīvo aktu būtu noteikts šis kvantitatīvais parametrs un es neizslēdzu, ka šis skaits trīs ir saistīts ar to, kāda ir finansējuma pieejamība. Bet interešu izglītība ir tā, kurā ļoti bieži arī vecāki var līdzfinansēt un te tas ir risināms sadarbībā ar izglītības iestādēm, pašvaldībām un ja vecāki ir gatavi kaut ko vairāk klāt līdzfinansēt, tad tur šis nodarbību skaits var būt arī lielāks. Un turklāt interešu izglītību saskaņā ar iedzīvotāju ienākuma nodokli... nu, attaisnotajos izdevumos var arī iekļaut.

Tā kā arī šāds atbalsts ir pieejams. Bet skaitliski tas ir lokālais dialogs starp vecākiem un pašvaldību, izglītības iestādi par šo stundu skaitu. Jā, neizslēdzu, ka tas varētu būt nepietiekami, bet tas jautājums ir risināms.

A. Laviņš.

Labi. Jūs šo stundu skaitu saistījāt ar finansējumu, bet jūs kā pedagogs, vai redzētu no skolēnu slodzes skatpunkta, vai trīs papildu stundas tam formālās izglītības ietvaram, kas bērnam ir paredzētas nedēļas ietvarā, ka vēl nāk klāt trīs stundas, vai tas ir pietiekams, vai tā nav pārslodze bērnam, vai, taisni otrādi, tas ir nekas uz bērna kopējo

slodzi. Kā jūs to vērtējat?

I. Vanaga.

Jā, tādad normatīvie akti Vispārējās izglītības likumā regulē šo mācību stundu skaitu obligāto. Un ir arī iespējamās, piemēram, šīs fakultatīvās nodarbības, kuras ir noteiktas, kā tās ir jāplāno, kas tādad palielina skolēna slodzi. Un, kā mēs zinām ir arī profesionālās ievirzes izglītības iestādēs, kuras skolēni lielākoties apmeklē pēc savas pamatskolas nodarbībām. Un interešu izglītība ir arī ārpus tādad obligātā nodarbību skaita, kas ir noteikts skolā, apgūstot programmu.

Šeit es teiktu, ka, jā... arī mēs kā arodbiedrība redzam, ka pedagogiem, protams, veikt savu mācību priekšmetu īstenošanu ir grūtāk, ja ir bērni pārslogoti, bet te ir arī tā vecāku līdzatbildība, vecākiem ir jāseko, vai papildus kāda profesionālās ievirzes izglītība vai interešu izglītība vai fakultatīvā, kas nav obligāta, bet ir brīvprātīga, ka tā ir arī vecāku līdzatbildība izvērtēt, vai šī slodze ir samērīga vai nav samērīga viņa bērnam, jo bērni arī atšķiras... Kāds varbūt iet tikai šo valodu mācīties interešu izglītībā trīs reizes nedēļā, bet kāds vēl paspēj gan sporta aktivitātes, gan arī kādu, piemēram, mūzikas instrumentu vai kultūras jomā vēl kaut ko citu apgūt. Tā kā tas būtu arī nu jāizvērtē tandēmā pedagogam ar vecāku, bet šajā gadījumā es atļautos tomēr vērst uzmanību, ka tā ir vairāk vecāku atbildība sekot bērna noslodzei un kā tas ietekmē viņa izglītības gaitas, jo arī pētījumi pierāda, ka sniegumu rezultāti lielākoties ir... šīs sekmes mācībās ir atkarīgi lielākoties no skolēna un vecākiem.

Trīs stundas, ja tās ir trīs stundas nedēļā noteiktas tādad valodas uzturēšanai, kultūras un tradīciju... Atvainojiet, bez pētnieciskiem kaut kādiem pierādījumiem es drīzāk teiktu, ka jā, jo interešu izglītības pulciņi, piemēram, skolās prakse tomēr rāda, ka tie ir divi līdz trīs, bet es runāju par interešu izglītības pulciņu skaitu nedēļā. Un tas ir tāds diezgan izplatīta forma. Bet te teikt, ka trīs ir par maz nedēļā, es drīzāk sliktos teikt, ka tas nav par maz.

A. Laviņš.

Tad tāds aspekts, ko arī dzirdējām tiesas sēdē, ka ... nu, piemēra pēc paņemsim situāciju ar divām mazākumtautībā, kuras Latvijā ir... ir ukraiņu mazākumtautība un krievu mazākumtautība... ir runa par to, ka šajā mazākumtautību interešu izglītības programmas nodrošināšanā varētu būt saskatāmas, kā to mēs varam dzirdēt tiesas sēdē, problēmas tajā, ka nemaz netiek gatavoti krievu valodas pasniedzēji, ukraiņu valodas pasniedzēji, kuri tad spēs pēc kaut kāda laika Latvijā mazākumtautību interešu programmas īstenošanas ietvaros šajās trijās stundās, nu, piemēram, pasniegt krievu valodu, ukraiņu valodu, ukraiņu valodas kultūru, krievu valodas literatūru. Kā jūsu vērtējums, kāds būtu pedagogu skatpunkts uz šo?

I. Vanaga.

Tātad, ņemot vērā, ka kopumā trūkst svešvalodu skolotāju, tad arī ne tikai tā ir problēma arī īstenojot pamatizglītības vai vidējās izglītības standartu vispār par jebkādas citas svešvalodas nodrošinājumu, izņemot angļu valodu, tur ir pieejamība plašāka... kopumā tā ir problēma.

Bet runājot to, ko jūs jautājāt tieši par ukraiņu un krievu... tātad kā interešu izglītības, tad ņemot vērā arī pēdējās tātad diskusijas Saeimā, kur ir plānots ātrākā laika ietvarā nodrošināt to, ka krievu valoda nav pieejama... nu kā otra svešvaloda, tur tātad par šiem termiņiem ir diskusija šonedēļ pat bija Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijā, un zinot, ka ir aptuveni ap 1200 krievu valodas skolotāju Latvijā, tad šeit mēs neredzētu, ka būtu problēma... jo šiem pedagogiem ir vai nu jāpār kvalificējas, respektīvi... nu viņiem ir izvēle vai nu iegūt kādu kvalifikāciju pedagoģisko, lai mācītu kaut ko citu skolā vai meklēt kādas citas darba gaitas, bet tad šī ir viena no iespējām, kuru viņi tad varētu nodrošināt, jo viņiem jau ir šīs zināšanas. Tāpēc šeit ar interešu izglītības nodrošināšanu vai, piemēram, fakultatīvo nodarbību tad nevajadzētu būt problēmām. Bet ja ir otra šī valodu grupa, ukraiņu valoda, tad... nu, jā... tas, kas ir mūsu rīcībā... mēs zinām, ka ir šī Ukrainu skola, bet tā plašāk Latvijas citās pašvaldībās šāda interešu izglītības programmu nodrošinājums kvantitatīvi varētu nebūt tik liels, ja nu vienīgi situācijās, kur mēs zinām, ka Latvijā ir, skolās strādā saskaņā ar tām normatīvo aktu iespējām, ko viņiem piedāvā, arī citās pašvaldībās ir pedagogi no Ukrainas un arī viņi pilnveido savas latviešu valodas zināšanas, lai var strādāt. Viņiem ir prasības, kādas ievērojot, viņi drīkst strādāt izglītības iestādē. Tad tas ir kā potenciāls un kā iespēja arī ukraiņu valodas nodrošināšanai interešu izglītībā. Bet tā jau ir viņu izvēle. Gan vienai, gan otrai pedagogu grupai.

A. Laviņš.

Paldies.

Un vēl būs divi jautājumi no manas puses.

Nākamais saistīts ar to, ka tiesa sēdē pieaicinātās personas norādīja uz datiem, ka skolēni, atnākot uz 1. klasi, ne visi prot valsts valodu tādā līmenī, lai sekmīgi apgūtu mācību saturu tikai valsts valodā. Tātad, pirmsskolas izglītības pakāpē ir novērojamas acīmredzot kaut kādas problēmas, kuru dēļ, noslēdzot šo izglītības ieguves pakāpi, ko sadzīves valodā mēs saucam par bērnudārzu, sagatavošanas grupu, atnākot uz skolu, valsts valodas zināšanas prasmes neesot pietiekamas. Tur bija apmēram dati, šobrīd nepateikšu precīzi, bet, cik es atceros no galvas... apmēram, ja mēs raugāties uz 30 skolēniem, tad apmēram 7 skolēni bija apguvuši, tad lielākā daļa, apmēram... nu, jā,... krietni vien lielākā daļa, tur pat vai 20 skolēni nebija... piedošanu daļējas valsts valodas zināšanas prasmes un tad bija ievērojama daļa, kas bija tādi, kuri nespēja runāt valsts valodā.

Kā jūs kā pedagogi vērtējat, kas tam ir par iemeslu? Runa ir par 2023. gada 1. septembri, kad, lūk, šie bērni ir atnākuši uz skolu un viņiem šādas prasības ir jāievēro.

I. Vanaga.

Jā, diemžēl ir jāatzīst, ka daļā no šādām situācijām... jā, tātad mēs zinām, ka ir arī izglītības iestādēs diemžēl ir pedagogi, kuriem arī ir bijušas problēmas ar latviešu valodu, lai gan normatīvais akts nosaka, ka viņiem jāzina visaugstākajā pakāpē, mēs šo problēmu nenoliedzam un norādām arī kā arodbiedrība un aicinām pedagogus pašiem paškritiski izvērtēt savas latviešu valodas zināšanas un tās pilnveidot un nesagaidīt kontrolējošās institūcijas, lai nav situācija, ka konstatē, ka kāds darbinieks nezina un līdz ar to, ja viņš pats nezina, tad kā viņš tālāk var ar bērnu strādāt latviešu valodā.

Bet tas nav vairākums, bet šādi gadījumi ir un to konstatē. Un ir arī atbalsta mehānismi, ir dažādi, to mēs arī aicinām pedagogus izmantot un savlaicīgi.

Tātad, te ir arī pie šādas problēmas, kāpēc... mūsu respondenti arī norādīja, ka tā ir ģimenes attieksme, ģimenes loma, jo arī mūsu biedri norādīja, ka ir ģimenes, kuras mērķtiecīgi tā kā neiziet uz šo sadarbību un tātad arī nestrādā tādā tandēmā ar pedagogiem, kā būtu nepieciešams, lai palīdzētu izglītojamajam apgūt šo valodu, bet ir arī ģimenes, kas cenšas un ļoti cenšas.

Tad arī problēma, kāpēc... jo skaitliski vairāk ir šādi bērniņi pirmsskolā, un pie pedagogu trūkuma... viņš viens nevar viņiem nodrošināt šo atbalstu ar dažādiem šiem mācību līdzekļiem un tā ir problēma, kuru mēs arī norādām, ka īpaši pirmsskolā un tiešām paldies par lēmumu, kas attiecas uz pirmsskolām pagājušogad, ka tur ir jāstiprina, lai viņi ir skaitliski vairāk uz noteiktu bērnu skaitu un ir pieejams šis atbalsta personāls, ja ir nepieciešams, jo tas ir... arī starptautiskie pētījumi norāda pamatu pamats, lai nebūtu situācija, ka, lūk, tur konstatē viņš nezina to valodu, nav tā pedagoga, kas ar viņu var strādāt, nav tā atbalsta personāla, logopēda, kas var palīdzēt, psihologa, nav mācību līdzekļi pietiekami un tad jau tās sekas aiziet tālāk uz skolu un tur jau tam pedagogam ir jārisina.

Un tātad... jā... ģimenes loma, pedagogu trūkums, mācību līdzekļu nepietiekamība un nu... jā... tie ir tādi pamata iemesli, bet es teiktu, ka tā nevajadzētu būt, ka atnāk un ir problēmas, bet tā ir realitāte un tā ir tā, ko mēs arī politiķiem norādījām, ka dažādu ārējo apstākļu dēļ, citu politiku dēļ, integrācijas politikas dēļ un šo iemeslu dēļ, pieņemot lēmumus netika izvērtēta realitāte un izvērtēti visi riski, lai mēs tik ātri varētu pāriet uz vienotas skolas politiku, kas, protams, ir atbalstāma.

A. Laviņš.

Un, sakiet, lūdzu, un šīs reformas ieviešana no pagājušā gada 1. septembra, divgadniekam, trīsgadniekam un četrgadniekam ir bērnodārzā caur rotaļu nodarbībām viss saturs jāapgūst tikai valsts valodā, vai pēc attiecīgi pieciem, četriem, trijiem

gadiem, kad šim bērnam būs jau jānododas uz 1. klasi, jūsuprāt, šī problēma, ka daļa no bērniem varētu būt tādi, kas nepārzina vai daļēji pārzina valsts valodu un tāpēc nav gatavi apgūt izglītības saturu valsts valodā, varētu tikt novērsta?

I. Vanaga.

Domāju, ka tādā laikā nogrieznī, kā jūs sakāt, ja viņš tagad ienāk sistēmā... nu, respektīvi, pirmsskolā uzsāk izglītības gaitas pusotra vai divu gadu vecumā, un ņemot vērā tomēr, ka kopējā tendence ir, ka ir šie mācību līdzekļi daudzveidīgāki, un arī pedagogu tāpat profesionālā kapacitāte tiek stiprināta, un arī no valsts budžeta ir šie dažādie un daudzveidīgie risinājumi... Bet uzsveru, ka jā, vienmēr var vairāk gribēt, tad nu nevajadzētu būt problēmām, jo jāņem vērā arī tas, ka bērni šajā vecumā posmā tad droši vien arī eksperti, zinātnieki, kuri pēta bērnu vecuma posmu šīs attīstības psiholoģiskās, te ir svarīgi, kāda ir vide un ka viņi salīdzinoši ātri apgūst šīs valodas un tāpēc arī mūsu respondenti norāda, ka veiksmīgāk izdodas stiprināt šo latviešu valodas lietošanu, zināšanas, kur ir tandēms un sadarbība ar vecākiem un atbalsta personālu. Ka tā vide ir kopumā iekļaujoša un ka šeit ir ļoti būtiski. Pedagogi izdarīs, tiešām, ja no sirds un dvēseles un pašaieliedzīgi un tā. Bet ir svarīgi, lai ir arī šī pretimnākšana un sadarbība no vecāku puses, ka gan vieni, gan otri stiprina šo latviešu valodu, tajā pašā laikā cienot un respektējot, jā, ka ārpus izglītības iestādes un izglītības iestādē noteiktā apmērā ir jāsaglabā arī viņu valoda un kultūra un vērtības.

Tāpat, atbilde ir, jā, ka problēmām vajadzētu būt mazākām, ja ir šie faktori. Nu nevajadzētu būt problēmām, ka pēc pieciem gadiem ienāks 1. klasītē skolēni, kuri nerunā latviski vai ļoti, ļoti slikti runā.

A. Laviņš.

Jā, paldies.

Un tai jūsu atbildei bija piebilde, ka vienlaikus cienot mazākumtautību tiesības saglabāt... gūt apmācību kultūrā, vēsturē un mācīties valodu.

Un, jūsuprāt, šī reforma, kas formālās izglītības posmā paredz tikai valsts valodā izglītības satura apgūšanu, bet interešu izglītības ietvaros var mācīties ukraiņu valodu un attiecīgi kultūru, jūsu ieskatā no pedagogu skatpunkta tas ir tas viens no veidiem, kā var tikt cienītas, respektētas, mazākumtautību tiesības?

I. Vanaga.

Jā, tas jau ir šobrīd spēkā. Gan interešu izglītībā, gan fakultatīvās nodarbībās, kas vēl ir papildus ko var plānot, un arī tāpat arī... jā... arī šie līgumi, kas ir divpusējie un daudzpusējie...

A. Laviņš.

Vanagas kundze, jūs jau to minējāt...

I. Vanaga.

Jā, es atvainojos.

A. Laviņš.

Un saki, no manas puses tad beidzamais jautājums par iepriekšējo reformu, kura paredzēja bilingvālu pieeju izglītības satura ieguvei un bija dažādas proporcijas pirmsskolas izglītības posmam... 50 pret 50 un tālāk šī proporcija mainījās 20 pret 80 un vidējās izglītības posmā viss bija valsts valodā.

Vai no pedagogu skatpunkta šāds izglītības modelis nenodrošināja pietiekamu izglītības kvalitāti un bija nepieciešams veikt nākamo izglītības reformas posmu, par ko mēs šobrīd šajā tiesas sēdē runājam un vai ir bijis kāds novērtējums iepriekšējam reformas posmam, kādus rezultātus tas ir sniedzis?

I. Vanaga.

Jā, tāpat tas sākotnējais uzstādījums, kur pakāpeniski palielinājās šis procentuālais īpatsvars mācību priekšmetu īstenošanai latviešu valodā, jāsaka, ka bija tāds labvēlīgāks gan izglītojamajiem, gan pedagogiem, nu tā rāmāk virzīties uz vienotas skolas šo konceptu. Bet šeit mēs, kā to saprotam, ka ģeopolitiskā situācija ir veicinājusi noteiktu lēmumu pieņemšanu. Un tāpēc mēs, redzot, ka jā, šis pārejas periods būtu bijis labvēlīgāks un mēs arī sekojām Izglītības kvalitātes valsts dienesta tādām regulāram apsekojumam un redzam, ka uzlabojumi ir, bet vai ir analizēts tieši šis bilingvālās pieejas un procentuālais palielinājums, ja kaut kur ir analīze, tad es atvainojos... es neesmu to lasījusi un nevarēšu tagad komentēt... Bet tas, kas diemžēl... ko varēja konstatēt: pat pie normatīvā regulējuma, ka bija paredzēts palielināt procentuāli latviešu valodas izmantošanu mācību programmu īstenošanā, diemžēl mēs redzam, ka joprojām bija diezgan daudz skolēni, kuri nezināja latviešu valodu vai ļoti slikti zināja un diemžēl mēs arī redzam, ka arī pedagogu vidū tomēr arī savā starpā komunikācijā un komunikācijā izglītības iestādē, ka tur bija problēmas. Un tāpēc tas jāsaka, ka jā... no vienas puses bija lēzenāk, tā kā labvēlīgāk normatīvā regulējumā, bet praksē dabā... nu, ne velti arī kontrolējošās institūcijas konstatēja ne vienu vien pārkāpumu.

Tā kā...

A. Laviņš.

Paldies par sniegtajām atbildēm uz uzdotajiem jautājumiem.

Būs vēl tiesnešu jautājumi un šobrīd vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Paldies, Vanagas kundze!

Es varbūt tādu plašāku jautājumu uzdošu, zinot jūsu patiešām ilgstošo kompetenci izglītības jomā.

Tātad, viens no jautājumiem, par ko mums ir bijusi diskusija arī šīs sēdes ietvaros, ir par to, kā vērtēt izglītības sistēmu. Šajā gadījumā, vai izmaiņas, kas ir bijušas formālās izglītības ietvaros, jo mazākumtautību valodas un kultūras apguve iepriekš bija daļa no formālā izglītības procesa, tagad ir pārcelts uz interešu izglītību.

Mēs zinām, pieņemsim, ja es paņemtu citus salīdzinājumus, pieņemsim, tā pati angļu valoda ir formālās izglītības ietvaros, bet ir arī interešu izglītības pulciņi, kur bērni var iet un mācīties, teiksim, papildus.

Kā, jūsuprāt, mums būtu jāskatās uz šo procesu? Vai ir jāskatās... ja tās izmaiņas skar formālo izglītības procesu, tad ir jāskatās tieši uz formālo, vai ir jāvērtē plašāk, tajā skaitā arī interešu izglītība, tālmācība, arī citi, teiksim, izglītības posmi.

Kā, jūsuprāt, ja būtu kādas citas izmaiņas formālās izglītības ietvarā un arī būtu pārnestas uz interešu izglītību, vai tas ir jāskata kā viss vienots process vai ir jāvērtē atsevišķi formālās izglītības posms?

I. Vanaga.

Jā, tātad formālās izglītības īstenošanas ietvaros, ņemot vērā svešvalodu, tur tomēr praksē ir tātad Eiropas Savienības atzītās valodas un tātad ir valodas, kas nav Eiropas Savienības un piemēram, arī ķīniešu valoda... viņa ir kā interešu izglītība, kā fakultatīvā. Tātad, ja mēs sadalām šīs valodu grupas, tātad Eiropas Savienības un nē, tad šeit pret vieniem tiek piemēroti vieni noteikumi un tātad, piemēram, kā otro izvēlēto svešvalodu, ja tā būtu, piemēram, spāņu, itāļu, franču... tad tā ir tādā pašā apmērā, vienādā apmērā, jo mācību saturs un programmas to paredz, bet šajā gadījumā, ņemot vērā pieņemtus grozījumus, un tie, kas attiecas uz krievu valodu... jā... tad tā tiek ielikta otrajā šajā svešvalodu grupā, uz kuru tiek piemēroti tie paši principi, kas uz ikvienu citu valodu, kas nav Eiropas Savienības tātad atzītā.... Tātad, tā ir tā... jā, tā mācību satura tas koncepts.

To, ka varēja vai nevarēja atstāt krievu valodu kā, piemēram, trešo un kā izvēles, nu, tās ir debates, par kurām vēl šobrīd Saeimā diskutē un tur politiskie lēmumi šobrīd...

Bet atbildot uz jūsu jautājumu, tātad jā... šobrīd ir šāda tā situācija izveidojusies. Bet krievu valodu joprojām varēs apgūt, bet varēs arī atteikties, jo tur ir tiesiskās paļāvības principi un vecāki ir izdarījuši izvēli un tad, jā, tur tomēr tas arī tiek saglabāts...

A. Kučs.

Nu, ja es varu precizēt jūsu teikto, tad apgūt varēs, man liekas, līdz 2025. gadam, pēc tam jau, man liekas, ka tādas tiesības vairs nav. Vai ir neprecīzi?

I. Vanaga.

Tātad, Saeimā tas, ko diskutēja... galēji nav vēl pieņemts, tur vēl diskusijas šonedēļ par to notiek un politiķi tad lūdz noteikt ātrāku šo termiņu... jā, lai nevarētu apgūt, bet gala lēmums... tas bija vēl šonedēļ diskusijas un debates par šo jautājumu atbildīgajā komisijā.

A. Kučs.

Par šo ja mēs turpinām arī... Vai, jūsuprāt, tas fakts, ka... pieņemsim, kaut vai krievu mazākumtautībai piederošie bērni izvēlētos apgūt savu dzimto valodu savā dibinātajā privātskolā, mēs šobrīd nerunājam par valsts skolām, vai tas kaut kādā veidā, jūsuprāt, mazinātu viņu valsts valodas prasmes? Vai mūsu to mērķi stiprināt valsts valodu? Ka viņiem būtu šī iespēja izvēlēties apgūt savu dzimto valodu, pieņemsim, vācu valodas vietā?

I. Vanaga.

Tātad... bet jau tādas tiesības ir jādod arī visiem citiem, kuri ir... tātad... nu, piemēram, arī no Ķīnas ja mums atbrauks, tad viņi arī teiks: lūdzu, lieciet kā obligāto...

A. Kučs.

Ja es varu precizēt... mēs runājam par mazākumtautībām. Ķīnieši Latvijā, cik man zināms, nav mazākumtautība.

I. Vanaga.

Jā, labi. Paldies par precizējumu.

Šeit atkal tad ir jāskatās tas kontekstā ar normatīvo regulējumu par Eiropas Savienības valodām. Tur ir... nu, es teiktu tā, ka šis jautājums tad formāli visticamāk atrisinātos, ja... nu, piemēram, tā kā tagad ir šīs izglītības programmas saskaņā ar Latvijas Republikas divpusējiem vai daudzpusējiem sadarbības līgumiem un tas skar, piemēram, arī Ukrainas valodu, tad tur mācību saturā... jā... tur ir īpaša atruna un viņiem ir šīs iespējas šo programmu ietvaros skaitliski vairāk stundas apgūt šo valodu. Bet, tā kā nav tāda līguma ar Krieviju starp Latviju, tad līdz ar to, jā, šeit šādu programmu īstenošanai nav šī divpusējā, daudzpusējās sadarbības līguma. Tas ir viens no risinājumiem juridiskajiem, kā tad...

Bet jā... tas ir saskaņā ar regulējumu.

A. Kučs.

Tad vēl viens jautājums, par ko mums arī bija diskusija, ja jūs varat atbildēt,...tieši par interešu izglītības laikiem.

Diskusija par to, ka... nu, tie viedokļi ir bijuši dažādi tiesas sēdēs, gan tādi, ka privātskola pati var no rīta, teiksim, interešu izglītības pulciņu paredzēt, tad mums bija arī pretējs viedoklis, teiksim, ka Jūrmalā pašvaldība tomēr nosaka tos laikus, kad var būt interešu izglītība.

Vai jums ir pieredzē savā nācies ar to saskarties, vai pašvaldības tiešām nosaka, kuros laikos tam ir jābūt? Vai, teiksim, privātskola ir pilnīgi brīva? Vai tas ir atkarīgs no katras pašvaldības?

I. Vanaga.

Jā, tāpat šo mācību procesu organizēšanu nacionālajā līmenī, tāda regulējuma nav. Un tiešām, jā, tas ir atkarīgs, kā pašvaldība ar izglītības iestādēm... teiksim, vai tas ir no pašvaldības noteikts šī mācību procesa organizēšana, vai to atstāj autonomi pašai izglītības iestādei lemt. Prakse ir dažāda.

Bet, piemēram, arī fakultatīvās nodarbības, kuras ir tā kā papildus mācību plānam, tās arī liek vai nu tā sauktajā nulltā stundā, kas ir pirms mācību nodarbību sākuma, vai pēc tam, kad mācību stundas ir beigušās un tāda prakse ir izplatīta un arī interešu izglītības pulciņi tiek organizēti, piemēram, ir kad skolā pašā, ir, piemēram, pašvaldības izveidotos centros, piemēram, bērnu un jauniešu centros un arī šī interešu izglītības īstenošana ir dažāda.

Tā kā tas jau ir... lokālie lēmumi nacionālajā līmenī... nav tādu uzstādījumu, vai var agri no rīta vai vēlāk pēcpusdienā un ir pulciņi, kas ir arī tādā dziļākā pēcpusdienā, jo salāgo ar vecāku, skolēnu iespējām un pedagogu iespējām. Te tāda regulējuma nav, kas ierobežotu un noteiktu strikti, ka tā kā... svarīgākais ir tas, lai tas netraucē mācību procesa īstenošanai, pamatizglītības standartu progresu apguvei.

A. Kučs.

Bet jūs neizslēdzat tādu iespēju, ka... nu, tas droši vien Pašvaldību savienībai vairāk jāprasa, ka var būt arī pašvaldības, kuras to regulē. Es saprotu, ka tas ir ļoti dažādi, no jūsu atbildes.

I. Vanaga.

Manā rīcībā nav tāda informācija, ka kāda pašvaldība būtu aizliegusi kādai no izglītības iestādēm rīkot pulciņu, interešu izglītību pirms mācību nodarbībām vai pēc mācību nodarbībām. Šādas informācijas mūsu rīcībā nav dzirdēts.

A. Kučs.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem, vai būs jautājumi?

I. Nikuļceva.

Jā, paldies. Es uzdošu dažus jautājumus.

Pirmais jautājums. Es gribēju vienkārši precizēt to, ko jūs esat norādījusi arī rakstveidā un arī šodien teicāt. Jūs teicāt, ka privātpersonu dibinātās izglītības iestādēs nav tād jūsu pārstāvniecības.

Es gribēju saprast, ko tas nozīmē? Ka privāto skolu skolotāji nav vispār jūsu arodbiedrības biedri? Vai ko tas nozīmē šī jūsu frāze?

I. Vanaga.

Jā, tād iestāšanās arodbiedrībā ir brīvprātīga, to paredz arī normatīvie akti, kā ikvienā nevalstiskā organizācijā. Un precizējot, jā, mums ir viena privātā izglītības iestāde... nu, pārstāvniecība... bet mēs savā pētījumā tāpēc mēs norādījām un pajautājot tikai vienai, tas nebūtu korekti šeit Satversmes tiesā informēt pēc vienas izglītības iestādes kādiem datiem, jo skaitliski viņa no visām mūsu gandrīz tūkstoš pārstāvniecībām, ja ir viens, nu, tas nebūtu korekti arī no metodoloģijas viedokļa.

I. Nikuļceva.

Tās tūkstoš pārstāvniecības ir skolas vai pedagogi?

I. Vanaga.

Izglītības iestādes. Mums biedri ir aptuveni 20 tūkstoši. Un tādā veidā tas bija domāts.

I. Nikuļceva.

Tad precizējot... Būtībā es saprotu, ka tad viss jūsu teiktais attiecas uz publiskajām skolām, uz publiskajām izglītības iestādēm?

I. Vanaga.

Jā. Bet redzat... tāpēc mēs arī savā viedoklī rakstiskajā norādījām, ka nav privātskolas, viņu darbība netiek nodrošināta tikai un vienīgi no vecāku līdzekļiem, vai, piemēram, ka privātajā sektorā ir iespējams arī no kādām sabiedriskajām organizācijām. Un tāpēc mēs savā atbildē parādījām, ka īstenojot izglītības programmas... uz

privātskolām ir saistoši visi normatīvie akti tāpat kā pašvaldības dibinātajām, un, lai nerastos iespaids, ka es esmu nodokļu maksātājs un mazākumtautības pārstāvis un līdz ar to man ir kādas ekskluzīvākas tiesības tagad kaut ko pieprasīt, mēs parādam, ka privātskolu darbība tiek nodrošināta kādā apmērā un ļoti lielā apmērā arī no valsts un pašvaldības budžeta līdzekļiem. Tātad, no kopējiem publiskajiem līdzekļiem.

Un tas jautājums, kas ir... te neviens neliedz, tātad, kā ikvienam no mums, tai sabiedrības daļai, kurai bērni iet pašvaldības dibinātā izglītības iestādē, arī tur var prasīt interešu izglītību krievu valodā, ukraiņu valodā, respektējot, ka pašam būs kaut kas jāpiemaksā, varbūt pašvaldība segs. Tā kā šeit ir nu diezgan vienlīdzīgi tie noteikumi šādā ziņā.

I. Nikuļceva.

Paldies.

Man būs jautājumi arī tieši šajā aspektā.

Bet mans iepriekšējais jautājums bija mazliet citāds. Tas jautājums bija tāds. Jūs sniedzāt arī ļoti daudz informācijas par faktisko situāciju. Nu, piemēram, kādas problēmas ir pedagogiem, kādi ir mācību materiāli vai arī viņu nav, par kompetenču izglītību, arī par šo interešu izglītības organizāciju un tā tālāk.

Tad es tikai gribēju precizēt ļoti īsi. Tad tā ir informācija par publiskajām skolām? Tas vienkārši pavisam jautājums par faktiem.

I. Vanaga.

Manā rīcībā nav aptaujas rezultāti par privātajām izglītības iestādēm, kā, piemēram, tur pietiek vai nepietiek pedagoģiskais personāls, bet tā informācija, kas attiecas, piemēram, uz kursu nodrošināšanu, mācību līdzekļu nodrošināšanu, lai veicinātu latviešu valodas apguvi, izmantošanu, tas ir arī pieejams privāto izglītības iestāžu pedagogiem. Šajā aspektā viņi netiek apdalīti, diskriminēti. Un arī interešu izglītības organizēšana, saturs, mācību līdzekļi tas viss attiecas arī uz privātskolām. Tas viss ir pieejams. Vai izmanto, vai nē. Tas droši vien tad ir jāpaanalizē, bet pieejams tas viss ir. Tāpat kā arī tās nometnes, kursi, mācību līdzekļi. Tas arī ir pieejams šīm izglītības iestādēm.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Un tad es arī jautāšu par to finansējumu.

Nu, ja es pareizi saklausīju jūsu šodien teikto, tad jūs norādījāt, ka publiskais finansējums ir pieejams vienādi valsts un pašvaldību izglītības iestādēm, vismaz es tā saklausīju. Mums bija iepriekšējā tiesas sēdē privātā pirmsskolas iestāde „Galaktika”, kura, atbildot uz jautājumiem, norādīja, ka, nu, publiskais no valsts un pašvaldības

saņemtais finansējums veido 1/64 daļu no visas izglītības iestādes budžeta. Nu, tātad, 63/64 daļas ir vecāku finansējums būtībā, jo cita finansējuma avota tur nav.

Un tad es gribu šajā aspektā lūgt jūs skaidrot, vai jums ir kāda informācija par to, kāds tad ir šis finansējuma savstarpējais apmērs publiskais un privātais un tad no kurienes tad seko tie secinājumi par to vienādību?

I. Vanaga.

Jā, atbildēšu.

Redzat, tad, kad valsts un pašvaldība nodrošina šo finansējumu, viņi ņem vērā, piemēram, pašvaldības šos vidējos izdevumus, kādi viņiem tiek nodrošināti viņu dibinātajām... Un te ir jāņem vērā, ka privātās izglītības iestādes telpu noma... ir jau atkarīgs, cik tas ir, jo ir lētākas telpas un dārgākas, ēdināšana... arī praksē mēs zinām situācijas, kur ir arī ēdināšana krietni dārgāka, jo tā ir vecāku maksātpēja un pieprasījums un tāpēc šādi šie izdevumi nu... jā, ir pilnīgi reāli, ka privātās izglītības iestādes uzturēšana, ja izrēķina uz vienu bērnu, ir dārgāka. Jo tāpēc, ka pakalpojums arī... nu atvainojiet, ir ekskluzīvāks un minēšu, kāpēc. Tas, kas ir nevienlīdzība un atvainojiet varat mani sūdzēt tiesā, ja uzskatāt, ka tas tā nav... tas, kas diemžēl ir... privātās izglītības iestādēs nauda seko skolēnam līdz skolai un šeit ir tomēr ekskluzīvāka situācija, bet pašvaldībām – nauda seko līdz pašvaldībai un viņa pārdala to naudu. Ir divi dažādi šie principi, tāpēc kaut kādā mērā jūs esat arī izdevīgākā situācijā. To, ka bērnu skaits klasēs ir mazāks, piemēram, Rīgas privātskolā salīdzinājumā ar pašvaldības dibināto, tā ir šīs privātskolas izvēle, ka tur ir 15–18 bērni, bet pašvaldības dibinātajā ir 20 vai 30.

Bet mēs jau laicam citos jautājumos ieslīgām. Bet runājot par šo finansējumu, jā, ja telpas ir dārgas, ekskluzīvākas, ēdināšana ir ekskluzīvāka, tad valsts nevar šo visu apmaksāt, viņa apmaksā brīvpusdienas 1.–4. klases skolēnam un mācību līdzekļus tieši tādā pašā apmērā, kā pašvaldības dibinātajās. Vienlīdzības princips. Un ja privātskola izvēlas dārgāku datoru, programmatūru, tad ir skaidrs, ka tie izdevumi ir lielāki.

I. Nikuļceva.

Vai jums ir kāda konkrēta informācija par privātajām izglītības iestādēm? Nu, es minēšu šo vienu piemēru. Cik tad citās privātajās izglītības iestādēs ir liela šī publiskā finansējuma daļa?

I. Vanaga.

Šāda informācija manā rīcībā nav, to droši vien var iegūt no Izglītības un zinātnes ministrijas, jo ministrijai ir jāslēdz līgumi ar privātajām izglītības iestādēm par sadaļu, kas attiecas darba samaksas nodrošināšanai un tur ir princips nauda seko skolēnam nevis līdz skolai... Tad, runājot par mācību līdzekļiem, normatīvajā

regulējumā, es atvainojos, ka tagad nenokļūdos, bet ir precīzas summas, cik no valsts budžeta dod mācību līdzekļiem pirmsskolai un tur arī tie paši principi ir. Tātad, tas viss ir ministrijā noskaidrojami dati. Bet, cik manā rīcībā ir informācija, netiek šķirots, vai izglītojamais apmeklē pašvaldības dibinātu izglītības iestādi vai privāto. Tas kas ir normatīvajā aktā noteikta šī summa, tad arī tiek nodrošināta attiecīgi bērnu skaitam. Tad par pirmsskolas privāto izglītības iestāžu finansēšanu tur ir Ministru kabineta noteikumi, kas nosaka metodiku un tā ir pašvaldībām saistoša, kas ir jāievēro, bet cik precīzi, tas ir jājautā tad attiecīgi pašvaldībām, nozares ministrijai un mums kā arodbiedrībai, šādi dati nav.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad es uzdošu citus jautājumus. Būtībā arī saistībā ar šo jūsu norādīto, ka nebūtu pieļaujams atšķirīgs regulējums tātad pret privātajām izglītības iestādēm un publiskajām. Faktiski kā vienīgo pamatojumu jūs minat šo te publisko finansējumu. Nu, es vismaz nedzirdēju citus argumentus.

Un tad jautājums ir tāds. Ja, piemēram, valsts Latvijā izvēlētos vispār nefinansēt privātās izglītības iestādes, kas, protams, nu, būtu iespējams... vai tādā gadījumā jūs uzskatītu, ka privātajām izglītības iestādēm ir lielāka izvēles brīvība un ka nav jābūt šim vienādam regulējumam, ko jūs norādāt? Un tostarp, vai tajā gadījumā varētu atzīt lielāku izvēles brīvību mācību valodas izvēlē privātajā skolā?

I. Vanaga.

Tātad, ir normatīvais regulējums, kas nosaka, ka izglītības iestādēm ir jāīsteno pirmsskolas vadlīnijas, valsts pamatizglītības un vidējās izglītības standarts un tas ir pamatu pamats – rāmis – un tam ir jābūt saistošam ikvienai izglītības iestādei, kas Latvijā ir juridiski reģistrēta un kurai ir izsniegta atļauja īstenot izglītības programmas.

I. Nikuļceva.

Nu, tad atbilde ir, ka tas tomēr tad nav saistīts ar finansējumu. Pat ja, piemēram, valsts nefinansētu privātās izglītības iestādes, tad tik un tā būtu jābūt vienādam regulējumam, jūsuprāt?

I. Vanaga.

Nu, šis jautājums ir tāds, ko tomēr vajadzētu man tad arī padziļinātāk analizēt, jo tomēr arī privātās izglītības iestādes nu nevar īstenot... pat ja jūs sakāt, ka pie nosacījuma, ka vispār nevienu eiro nedotu un vai privātā izglītības iestāde tad varētu darīt, kā viņai labpatīkas, es drīzāk teiktu, ka nē. Tāpēc ir izglītības sistēma, ir izglītības saturs, tā ir valsts viena no pamata funkcijām, tas ir valsts... nu, tad sanāk tā, ka, ja es

esmu privātais un maksāju un tad es tai skolā daru, ko gribu un ieviešu arī tādus varbūt jautājumus, kas ir pretrunā ar sabiedrības vairākuma kādām vērtībām. Te pašplūsmā, bez noteiktiem rāmjiem to noteikti nedrīkstētu atstāt zinot, ka tas ir tomēr izglītības process, kas tiek īstenots ar noteiktu mērķi. Un tā, ka aptuveni mēs jums tur nedodam nevienu eiro un jūs tur varat darīt, ko gribat, atvainojiet par prastumu, to nedrīkstētu pieļaut, jo ne velti tiek izstrādāti programmas standarti, smagās garās diskusijās un es neesmu arī dzirdējusi, ka būtu kādās citās valstīs prakse, ja tu esi privātais uzņēmējs izglītības jomā, ka ir brīvība pilnā apmērā, neņemot vērā neko no mācību satura, metodēm, vadlīnijām, kas reglamentē arī, kā tev ir jāīsteno izglītības process. Tam ir jābūt saistošam ikvienam pedagogam.

I. Nikuļceva.

Labi, paldies, par to es tad turpināšu vēl ar papildjautājumiem.

Un tad pirmais jautājums, par ko es arī vēlos par šo turpinot uzdot, ir tieši par Vispārējās konvencijas par mazākumtautībām 13. pantu, ko noteikti zināt. Tātad šis pants, es atgādināšu, nosaka tiesības mazākumtautībām dibināt privātas nacionālo minoritāšu izglītības iestādes. Nu un tad jēga ir tāda, ka tās ir privātās mazākumtautību izglītības iestādes tieši mazākumtautības valodā.

Nu, protams, attiecībā uz publiskajām iestādēm tāda regulējuma nav. Tātad, tas ir skaidrs. Tādu tiesību nav mazākumtautībām.

Un tad jā... Jautājums ir: ja mēs vadāmies pēc jūsu tā uzstādījuma, ka regulējumam ir jābūt pilnīgi vienādam attiecībā uz privātajām un publiskajām izglītības iestādēm, tad vai, jūsuprāt, tiek respektēts šis Vispārējās konvencijas 13. pants, vai tiek respektētas tiesības mazākumtautībām dibināt savas mazākumtautību skolas savā valodā?

I. Vanaga.

Tātad to, ka privātajām tiesības ir, tās tiek dibinātas, bet pamatprincipi... nu šis Konvencijas pants jau nenosaka detalizācijas pakāpi un tā ir atstāta valsts kompetencē. Tur ir pamatuzstādījums, vēstījums, bet valstij ir tiesības noteikt, pēc mūsu ieskata, tātad šo obligāto minimuma rāmi, kas ir arī šim privātajam dibinātajam jāīsteno.

I. Nikuļceva.

Bet valstij tad ir tiesības arī aizliegt vispār minoritātes valodu šajās skolās, jo mēs jau šajā lietā īsti nerunājam par to minimālo rāmi, mēs runājam par to, ka viss process ir valsts valodā. Un tur vispār nav mazākumtautības valodas formālā izglītībā. Valstij arī tādas tiesības ir?

I. Vanaga.

Bet fakultatīvās nodarbības ir formālās izglītības sastāvdaļa un to neaizliedz nevienai, ne publiskam, ne privātam. Viņas var būt interešu izglītība, ja vēlaties, ja ir vēlme kādam, to var īstenot un tas ir gan privātam, gan publiskam sektoram.

Un tā tad es... varbūt es nesapratu līdz galam jautājumu, bet es neredzu, kur ir tā tad šī problēma. Jā, protams, es nevaru noliegt to, ka tām valstīm, kurām ir šie starptautiskie līgumi, jā, tur ir vairāk mācību saturā, bet šajā gadījumā runājot par krievu valodu, nav. Bet tad iespēja juridiskā jau ir juridiski. To, ka tur kāda puse neslēdz, nevar jau piespiest noslēgt arī tā, bet nu ir Ukrainu skola, poļu, lietuviešu, es jau atkārtos, bet ja nav divas puses, kas noslēdz līgumu par divpusējo, tad ko lai dara, ja viņa nav? Nevar jau piespiest noslēgt kādu līgumu. Tas jau ir... arī līguma slēgšanai ir jābūt brīvprātīgai. Bet juridiski tāds ceļš ir ejams.

Un to, ka tur nav iespēju, vai privātā... Vēlreiz es saku, ka tiešām varbūt es redzu to ceļu, ka ir iespēja... Re, kur interešu izglītība ir... lūdzu, fakultatīvās nodarbības ir... jā, re, kur ir iespēja. Ja tas vēl ir par maz, vecāki vēl var klāt līdzfinansēt kā ikvienā varbūt, ja mums liekas, ka par maz ir kaut kāds pulciņš kvantitatīvi, tad ikviens var iesaistīties, jo pilnīgi visu tādā apmērā, kā gribam, atvainojiet, nu nevar neviena ne valsts, ne pašvaldība nosegt, un līdzfinansējums ir daudzās... arī interešu izglītības jomās ir ar vecāku vai pašvaldības līdzfinansējumu.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies par to mans jautājums nebija.

Bet es turpināšu tad arī par šo te minēto. Jūs arī atbildot uz jautājumu norādījāt, ka valstij ir tiesības noteikt privātajās skolās minimālos standartus. Un tad tieši par to es gribētu jautāt.

Starptautiskie dokumenti paredz, ka valsts var noteikt minimālos standartus privātajās izglītības iestādēs. Nu, es atsaukšos, piemēram, uz Bērnu tiesību konvenciju 29. panta otrā daļa, ka tā tad ir tiesības atsevišķām fiziskām, juridiskām personām dibināt un vadīt izglītības iestādes, nu, tur ir domātas privātās... fizisku un juridisku personu... ja tiek izpildītas prasības par to, ka šādās mācību iestādēs iegūstamā izglītība atbilst minimāliem standartiem, ko noteikusi attiecīgā valsts.

Nu, to pašu paredz arī ANO konvencija pret diskrimināciju izglītībā, arī starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām.

Tā tad, šeit ir minimālie standarti. Nu, publiskajā izglītībā, protams, valsts nosaka visus standartus, ne tikai minimālos.

Un tad jautājums: kāds ir jūsu viedoklis par šo. Kā dai tad ir jābūt atšķirībai starp privātām un publiskām iestādēm tieši attiecībā uz to, kādus standartus var noteikt valsts? Vai šeit nav jābūt dažādi valsts iejaukšanās pakāpei?

I. Vanaga.

Katram izglītojamajam Latvijā ir tiesības saņemt vienlīdzīgas iespējas uz izglītības pieejamību un kvalitāti. Un Ministru kabineta noteikumi nosaka pirmsskolas vadlīnijas, pamatizglītības un vidējās izglītības standartu. Un te pēc mūsu ieskata arī pedagogu saimei nebūtu jādiskriminē kāds no bērniem. Standarts nosaka vienādu šo satura rāmi, nešķirojot bērnu, vai viņš izglītību ir ieguvis privātā vai pašvaldības dibinātā vai valsts, jo ir arī valsts dibinātas, piemēram, profesionālās izglītības iestādes. Un te mēs uzskatām, ka šim standartu standartam jeb pamatu pamatam ir jābūt vienādam, jo skolēnam ir tiesības saņemt vienlīdzīgu šo pakalpojumu. Un tagad pateikt, ka būtu jābūt atšķirīgam standartam, pamatbāzei tāpēc, ka tu ej privātskolā vai pašvaldības dibinātā, bet tad jau mēs segregējam tos bērnus pasakot to, ka... lai vai kā, būsīm reāli, privātās izglītības iestādēs bieži vien vecāku maksātspēja ir atšķirīgāka un viņiem pieņemamo iemeslu dēļ, ja viņi izvēlas, kā nu kurš, kāpēc to bērniņu tur sūta, bet vai tagad mēs pateiksim, ka... un skaidrs, ka tur ir iespēja, kā jau es arī minēju, interešu izglītības arī fakultatīvo nodarbību ziņā, vai vēl kādi profesionālās ievirzes ir arī privātā joma, kas arī ir profesionālā ievirze – mūzikā, mākslā, dejā, sportā... arī tur ir privātais sektors... un tā ir tā daļa, kas ir tā mainīgā daļa un kur katrs vecāks ar bērnu izvēlas to, kas viņam liekas viņu prioritāte. Bet pamatstandarts – pirmsskolas vadlīnijas pamatizglītības standarts, vidējās izglītības standarts – šeit pēc mūsu ieskata nedrīkstētu būt nevienlīdzība uz izglītības pieejamību saturiski.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies par atbildi.

Un tad turpinot par šo pašu arī vēl viens jautājums.

Tad arī vairāki starptautisko tiesību dokumenti paredz vecāku tiesības izvēlēties, kādu izglītību iegūs viņu bērni un tāpat arī tiesības izvēlēties privātskolas. To paredz, piemēram, ANO Vispārējo cilvēktiesību deklarācija, arī tā pati Konvencija pret diskrimināciju izglītībā un arī pakts. Un arī interpretējošos dokumentos arī ir skaidrots, ka tās ir arī tiesības izvēlēties privātskolu savā mazākumtautības valodā.

Un tad jautājums ir tāds. Nu, arī ņemot vērā šo jūsu konsekventi pausto viedokli, ka visam ir jābūt vienādi privātajā un publiskajā izglītībā, vai, jūsuprāt, tad tiek respektētas šīs ģimenes vecāku tiesības izvēlēties izglītību, kas atšķiras no publiskās izglītības?

I. Vanaga.

Vecākiem, es uzskatu, ir tiesības izvēlēties. Tas gan, ko mēs redzam, ka varbūt vecākiem tad, kad ir tiesības izvēlēties, viņš arī varbūt labprātāk gribētu, ka viņa bērns būtu izglītības iestādē, kur ir vidēji 15 līdz 18 bērni, vai arī individuālāka pieeja, bet viņš to nevar, jo privātās izglītības iestādes lai vai kā, bet lielākā daļa prasa papildus

līdzfinansējumu klāt. Viņam it kā ir tiesības izvēlēties, bet viņš nevar pieņemt to izvēli, jo viņam vienkārši nav naudas.

Un tas, kas, es vēlreiz uzsveru, mēs runājam par bāzi, standarts un vadlīnijas nosaka bāzi, minimumu. Un tas, kas ir jau tāpat tā izvēles iespēja, tur jau arī vecākiem ir tiesības izvēlēties. Kā jau es minēju, arī fakultatīvās nodarbības, viņas jau nav obligātas, vecāks izdara izvēli, kas ir dokumentāli, tāpat, ir iesniegums jāraksta. Arī interešu izglītībā ir līgumi, tā jau ir vecāku izvēle, ko no tā visa.

Tāpēc pateikt, ka ir atšķirīgs piedāvājums un nav visur vienāds ne fakultatīvajās nodarbībās, ne interešu, ne profesionālajā ievirzē... tas jau ir atkarīgs no lokāli, kāds ir vecāku, skolēnu pieprasījums, kādas ir iespējas apmierināt šo pieprasījumu un no cilvēku resursa, infrastruktūras, varbūt mācību līdzekļiem. Tāpēc pilnīgi vienādi nebūs fakultatīvo un interešu izglītības atzarā. Tāpēc jau tā ir izvēles iespēja, kas nav obligātās izglītības daļa un tur tad katrs vecāks ar bērniem izvēlas atbilstoši viņu vajadzībām.

I. Nikuļceva.

Nu bet tad vecāks ar saviem bērniem var izvēlēties privātajā skolā apgūt nevis pēc stundām vai pirms interešu izglītības ietvaros, bet programmā, teiksim, katru dienu mazākumtautību valodu, literatūru, kaut kādus kultūrvēstures priekšmetus, reliģiju, iespējams utt.? Tas ir ko jūs sakāt?

I. Vanaga.

Tāpat, es varu minēt piemērus, ka mazākumtautību izglītības iestādēs, kas nodrošina darbību pamatojoties uz divpusējiem šiem līgumiem, šāda iespēja šobrīd ir. Un ja ar kādu valsti, vienalga kuru, nav, jo tur ir īpašais regulējums... un ja ar kādu valsti nav, tad ir mazākas iespējas. Bet piespiest noslēgt piespiedu kārtā... nu es nezinu, vai līgumu... nedrīkst taču piespiest noslēgt kādu līgumu, vienalga kāds tas būtu, vai starp divām fiziskām vai juridiskām personām.

Tā kā iespējas ir, tiesības ir, un te valsts nosaka normatīvo regulējumu, kā tu līdz tam vari nonākt. Un ja nav šāda līguma, tad nu... Ir citas iespējas, kā to darīt. Vai tās ir pietiekamas, vai nav, tad tas ir tālāk jārisina. Bet, kā es minēju piemērus, ir mazākumtautību pārstāvji, kur tas viss ir atregulēts un noteikts.

I. Nikuļceva.

Jā. Labi. Paldies.

Un tad par šo es arī gribu uzdot, es domāju, ka tas laikam būs man pēdējais jautājums. Tieši arī jūsu uzsvērto gan rakstveidā, gan mutvārdos par Eiropas Savienības dalībvalstu valodām un par tām situācijām, ka ir starptautiskie līgumi.

Tāpat, šajos gadījumos patiešām var apgūt vispārējo izglītību arī citā valodā ne valsts valodā, ja to paredz starptautiskais līgums vai arī, ja tās ir Eiropas Savienības

dalībvalstu valodas, mēs runājam par privātajām skolām, ne par publiskajām. Bet savukārt tad, ja tāda līguma nav ar attiecīgo valsti, nu tur, piemēram, ar Krieviju mums tāds līgums nav un ir skaidrs, ka nebūs... un ja tā ir arī kāda cita valoda, kas nav Eiropas Savienības dalībvalsts valoda, nu tad tādas iespējas nav.

Un tad ir jautājums. Vai šeit jūs nesaskatāt atšķirīgu attieksmi? Vai jūs nesaskatāt vienlīdzības nediskriminācijas principa pārkāpumu?

I. Vanaga.

Nē, nesaskatu, jo, ja divas puses ir vienojušās, tad starptautisko līgumu ietvaros viņiem ir uz visiem tiek attiecināti vienādi spēles noteikumi. Un ja šādu līgumu nav, tad jau nav normu, uz ko attiecināt. Tā kā tām valstīm, kuras ir noslēgušas ar Latviju šo līgumu, tur ir... es neesmu detalizēti šos līgumus lasījusi, vai tur gadījumā starp valstīm nav kaut kādi diskriminējoši elementi, bet es domāju, ka tie, kuri slēdz šos līgumus, viņi jau rūpīgāk to analizē, lai nav tā, ka viņi kaut kādā jautājumā būtu nevienlīdzīgākā situācijā.

Un es minēju, ka ir arī ar Ukrainu... un tā nav Eiropas Savienības oficiālā valoda un ir šis līgums un ir mācību programma, ko attiecīgi kā puses vienojas, tā tiek īstenota.

Ir arī ar Igauniju, ar Lietuvu un tur arī ir vienošanās. Un tāpēc...

I. Nikuļceva.

Es precizēšu varbūt. Nav jautājums par atšķirīgu attieksmi starp valstīm, bet starp ģimenēm, starp bērniem. Ja bērns pieder, nu, pieņemsim, pie ukraiņu mazākumtautības, kur ir šis te starptautiskais līgums, vai tur, piemēram, pie poļu mazākumtautības, kas ir Eiropas Savienības dalībvalsts valoda, tad viņam ir šīs te tiesības un ir arī tiesības dibināt mazākumtautību privāto skolu, kurā ir mācības attiecīgajā valodā. Bet savukārt, ja tā ģimene, tas bērns ir, piemēram, krievu tautības, kur ar Krieviju nav šāds līgums un, ņemot vērā mūsu situāciju, ir skaidrs, ka tāds arī nebūs, tad šai ģimenei, šim bērnam nav tādas tiesības un nav arī iespēja neko panākt.

Tad vai šeit jūs nesaskatāt atšķirīgu attieksmi un vienlīdzības principa pārkāpumu starp šīm te ģimenēm un bērniem, kuri visi ir mazākumtautību bērni, tikai ar dažādām tautībām?

I. Vanaga.

Nu, jā nav arī Baltkrieviju... arī nav... ir vēl citas pēcpadomju savienības valstis, ar kurām nav. Bet šeit nu šis lēmums tad ir jārunā jau citā līmenī. Tas ir, tiem kuriem ir tiesības un pilnvaras kaut ko tādu noslēgt.

No vienas puses, jā, kaut kādā mērā ir jāpiekrīt, ka, lūk, ir kādi mazākumtautību pārstāvji, kuriem ir ar noteikto valsti noslēgts. Bet tā tad vēlreiz... tas ir mans personīgais viedoklis, atvainojiet... tad, laik noslēgtu līgumu, ir jābūt vismaz divām

pusēm un ja kāda no pusēm atsakās, nu tad tā jau ir cita debāte, ne man kā arodbiedrībai to ietekmēt un noteikt.

A. Laviņš.

Vanagas kundze, šajā brīdī es jūs pārtraukšu... mēs tiešām šo jau esam dzirdējuši vairākkārt... un ir saprotama tā jūsu atbilde. Jā.

I. Vanaga.

Paldies jums.

I. Nikuļceva.

Paldies.

A. Laviņš.

Džibuti kungs, lūdzu.

T. Džibuti.

Man ir tikai viens jautājums. Varētu piekrist... un jūs norādījāt par to pārejas periodu, to pārejas posmu, lai salāgotu tiešām, nu, tādā griezumā tās reformas... kā, piemēram, meitai ir 7. klasē, pēc iepriekšējā regulējuma bija jābūt 80 procentiem, tagad ir pilnībā valsts valodā. Tas mācību gads ir tāds, ka tā reforma... ka būtu bijis jāuzsāk vienā proporcijā, bet faktiski ir uzsākta izglītība... turpināta izglītība citā proporcijā 100/0. Tad jautājums ir par to.

Nu, cik, jūsuprāt, varētu būt ilgs tas periods, ka būtu vismaz tai reformai jāsigaida nobeigums, lai nepārklātos vismaz šis gads un vai garāks kaut kāds posms no jūsu viedokļa?

I. Vanaga.

Jā. Pēc mūsu ieskata, kā jau es minēju... atkārtosos. Mēs uzskatām, ka pārejas periodam tad vajadzēja būt garākam. Precīzi atbildēt, vai tas būtu divi gadi vai trīs gadi, tad šeit būtu jābūt rūpīgai analīzei par mācību līdzekļiem, par pedagoģisko personālu, par atbalsta personālu tieši mazākumtautību izglītības iestādēs, respektīvi, lai noteiktu pārejas perioda garumu, ir jābūt izejas datiem, kādi resursi ir rīcībā, lai to var izdarīt maksimāli efektīvi. Tāpēc precīzi pateikt divi vai trīs gadi, man nav informācijas par resursiem un arī par to, kā var risināt atbilstoši šo resursu nodrošināšanu un pieejamību.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai Saeimas pārstāvim būs jautājumi?

S. Bērtaitis.

Jā, godātā tiesa, būs vairāki jautājumi.

Vispirms. Jūs jau minējāt, bet vēl drošības pēc pārjautāšu. Vai es pareizi saprotu, tad jūsu viedoklis ir, ka principā mazākumtautību izglītības satura apguve ir iespējama interešu izglītības programmās un šādu programmu veids principā ir piemērots pienācīgai mazākumtautību tālāk izglītības satura apguvei?

I. Vanaga.

Ņemot vērā, ka tās ir fakultatīvās nodarbības un interešu izglītība, pulciņi, kas skaitlisko kopumā var veidot lielāku šo stundu skaitu, jā.

S. Bērtaitis.

Paldies.

Tā, šodien tiesas sēdē, sniedzot paskaidrojumus jūs minējāt, ka LIZDA biedru skaits ir aptuveni 20 tūkstoši biedri. Savukārt jūsu rakstveida viedoklī ir norādīts, ka anketu aizpildīja 346 respondenti.

Tad šobrīd jūs tā kā sniedzot šo viedokli sēdei, jūs tā kā runājat visu biedru vārdā – 20 tūkstošu... vai šo 346 respondentu viedokļa vārdā pārstāviet?

I. Vanaga.

Tātad, jā, biedru skaits ir aptuveni 20 tūkstoši. Bet tas aptver biedrus sākot no pirmsskolas izglītības pakāpes līdz augstākās izglītības un zinātnes institūcijām, un mēs šo aptauju veicām ar mērķi pajautāt praktiķu viedokli, kuri ikdienā tieši strādā ar bērniem, kuriem dzimtā valoda nav latviešu valoda.

Piekrītam, ka šeit, ja grib iegūt vēl objektīvākus datus, tad būtu jāveic padziļinātāks pētījums, bet tādām, kā saka, tendences atspoguļojumam, to varētu uzskatīt kā pilotpētījumu, kas parāda tendenci un ja kādam ir vēlme un iespējas un resursi, jo aptauju veikšana ir arī resursu ietilpīgs un tāpēc šeit mēs atļaujamies... mēs paužam LIZDA nostāju, balstoties uz mūsu biedru viedokli, kuri ikdienā strādā ar mazākumtautību bērniem. Un tas parāda tendenci. Pilotpētījums būtībā korekti, ja no socioloģijas pētījumu metožu viedokļa, tad mēs to varam traktēt kā pilotpētījumu.

S. Bērtaitis.

Labi. Paldies.

Tad nākamais jautājums. Rakstveida viedoklī, ko jūs sniedzāt Satversmes tiesai, jūs miniet par to, ka pedagogi ir šajā aptaujā norādījuši, ka metodiskie materiāli ir pieejami, bet vienlaicīgi jūs arī norādiat, ka metodiskā palīdzība un metodisko materiālu nodrošinājums ir ļoti vājš. Varētu teikt, ka tā vienkārši nav. Tāds formulējums ir izmantots rakstveida viedoklī.

Ministrija Satversmes tiesai ir sniegusi informāciju par metodisko materiālu pieejamību, kas pieejams gan digitāli dažādās platformās, tostarp, mācību materiālu deponitārijā Izglītības un zinātnes mājaslapā, gan drukātā veidā. Kā jūs vērtējat šo atšķirību? Tātad, no vienas puses tiek norādīts uz šo materiālu esamību un no otras puses jūs saktiet, ka materiāla vienkārši nav. Tad kā jūs uz to skatāties un vai pedagogi paši aktīvi neizmanto šos pieejamos materiālus un vai varbūt ir paši pasīvi ar šo digitālo resursu izmantošanu?

I. Vanaga.

Te man būs jāprecizē. Ir viena sadaļa – mācību līdzekļi, kas ir grāmatas digitālā vidē, mācību līdzeklis ir arī brošūra, buklets, arī dators un digitālā tāfele. Nu, mācību līdzekļi ir daudz un dažādi. Tātad, tas ir instruments, rīks.

Bet metodiskie materiāli, metodiskais atbalsts ir domāts tāds, ka ir nu tātad ir izskaidrots, kā labāk un kā pareizāk izmantot, piemēram, mācību līdzekli, lai labāk palīdzētu tam bērnam. Tas ir metodiskais atbalsts. Par to ir runa, ka mācību līdzekļi, jā, ir, bet nepietiekami, bet metodiskais atbalsts, tā metodiskā palīdzība, tas nav pietiekams. Kā labāk un kā pareizāk... tas ir tātad metodika kā.

S. Bērtaitis.

Jā, jā, tieši par metodiskajiem materiāliem arī ir runa, jo ministrija sniedza viedokli, ka metodisko materiālu pieejamība šajā deponitārijā, kas ir izglītības un zinātnes ministrijas mājaslapā un arī drukātā veidā, ir bijis. Jūs tā kā tomēr saktiet, ka viņi nav pietiekami, apjomā vai viņi nav kvalitatīvi... Es vienkārši mēģinu saprast, kas ir tas...

I. Vanaga.

Es pieļāju domu, ka tur ir jāprasa tad ministrijai, ko viņa ar to bija domājuši, bet, redzat, kopumā tā situācija ir tāda, ka metodiskā atbalsta sistēmā kā tāda mums nav no nacionālā līmeņa, kas pa vertikāli iet uz pašvaldību līmeni un skolu līmeni. Metodiskā atbalsta sistēmu ministrija vēl tikai plāno izstrādāt, kas būtu un caurvītos no nacionāla līmeņa līdz pedagogam darba vietā. Tas, kur tiešām visu cieņu un atzinīgi vārdi... metodiskā atbalsta sistēma ir pašvaldību līmenī saglabāta daudzviet un tāpēc droši vien ministrija varbūt ir... man tad ir jājautā, vai viņi gadījumā... ko viņi ar to precīzi bija domājuši.

S. Bērtaitis.

Labi. Paldies.

Jūs minējāt, ka tas ir... tātad respondenti, kas ir piedalījušies šajā anketā ir pauduši šādu viedokli, kā ir ar LIZDU, vai jūs kā organizācija esat vērtējuši pieejamos

mācību materiālus un ja, jā, tad kāds ir jūsu viedoklis?

I. Vanaga.

Mēs regulāri sekojam ministrijas paustajai informācijai un arī palūdzam ar noteiktu regularitāti mūsu ekspertiem analizēt mācību līdzekļus. Situācija kopumā uzlabojas, jā, ir labāk, ir daudzveidīgāk. Un privātais sektors arī ļoti nāk palīgā ar mācību līdzekļu nodrošināšanu, bet, kā jau es iepriekš minēju, mēs joprojām diemžēl esam situācijā, ka nav pietiekami mācību līdzekļi pat eksāmenu mācību priekšmetos un tas skar pilnīgi visus. Tas ir nedalot, vai tā ir privātā vai publiskā. Uzlabojas, bet joprojām nav pietiekami un arī mācību materiālu kvalitatīvais aspekts arī ir jāuzlabo.

Nu, tas ir tas, ko mēs secinām sekojot.

S. Bērtaitis.

Tad jūs arī pētījāt no LIZDAS viedokļa šo te kvalitatīvo aspektu arī paši par materiāliem... vai tas...

I. Vanaga.

Ja jūs man tagad jautāsit par konkrētiem mācību priekšmetiem, kurā ir pietiekami kvantitatīvi vai kvalitatīvi, tad es jums tagad šeit nevarēšu atbildēt, bet mēs jums varam atsūtīt informāciju, kas ir Saeimā prezentēta un kur paši ministrijas pārstāvji norāda, kuros mācību priekšmetos un arī iepriekš bija norādīts arī tieši mazākumtautību pārstāvjiem, kāds ir pārklājums ar mācību līdzekļu nodrošinājumu. Bet no galvas, atvainojiet, es nevarēšu atcerēties.

S. Bērtaitis.

Jā, viss kārtībā. Paldies jums.

Tā. Tad vēl daži jautājumi.

Jūs noteikti ziniet, ka valsts finansē gan mācību līdzekļu nomaiņu skolām, gan mācību materiālu iegādi un mācību līdzekļu iegādi mazākumtautību interešu izglītības apguvei, vai LIZDAI ir informācija, cik aktīvi skolas ir nomainījušas šos mācību līdzekļus un cik vispār skolas ir ieinteresētas to darīt, respektīvi, izmantot šo valsts nodrošināto iespēju?

I. Vanaga.

Par mācību līdzekļiem diemžēl ir tā, ka mācību līdzekļu cenas ļoti palielinās un tas, kas ir konstatēts arī sarunās ar lēmējvaru, izpildvaru, tā finansējuma sadaļa, ko nodrošina no valsts budžeta līdzekļiem, ievērojami nepietiek, ievērojami nepietiek, jo katras mācību grāmatas cena ir pat padsmīt eiro un grāmatu komplekti... bet tās jau ir tādas ļoti lielas detaļas... Bet tas skar pilnīgi visus. Un tāpēc situāciju savu iespēju

robežās, cik var, tiešām amortizē pašvaldības, jo tās tērē izglītības jomai daļa pat vairāk kā 40 procentus no sava budžeta. Liela daļa tiešām ir arī šo mācību līdzekļu nodrošināšanai.

Tāpēc, jā, šeit varētu būt situācija, ka es nezināšu, kādas ir šīs sadarbības formas... tas jājautā pašvaldībām, vai viņas ar savu finansējumu arī iesaistās arī privāto izglītības iestāžu skolēniem mācību līdzekļu nodrošināšanā. Tur, atvainojiet, es nevarēšu atbildēt, bet nacionālajā līmenī nav pietiekami, bet visi saņem pēc vienlīdzīguma principiem eiro izteiksmē.

S. Bērtaitis.

Paldies.

Un tad pēdējais jautājums. Tātad, valsts arī finansē pedagogu palīgu, papildus finansētus pedagogu stundas pagarinātās dienas grupās 1., 4., 7. klasē, kā arī logopēda atbalstu. Kā no LIZDAS viedokļa jūs skatieties uz šiem papildu atbalsta pasākumiem un kā jūs vērtējat šo valsts nodrošināto atbalstu?

I. Vanaga.

Ņemot vērā, ka tas ir atbalsta personāls, kas ir ļoti būtisks, akūti trūkst, ikviens, gan šie pedagogu palīgi, gan logopēdi. Un ja šis ir atbalsta personāls, ja tas būtu pietiekamāk, tad arī šī latviešu valodas apguve un ceļš uz vienotu skolu būtu daudz sekmīgāks. Bet viņu trūkst gan pašvaldību dibinātajās... par privātajām skolām es nevarēšu komentēt... bet viņu akūti trūkst un tas ir... jā, no valsts to finansē, bet vakanču problemātika ir kopējā problēma. Un tas attiecas arī uz šiem.

S. Bērtaitis.

Jā, tas ir vairāk par piemērota personāla atrašanu jautājumu piemērojot, bet valsts finansējums tādā ziņā ir adekvāts.

I. Vanaga.

Jā, tātad valsts mērķdotācija, ko dod pedagoga darba samaksai un arī pedagogu palīgi, arī pagarināto dienas grupu skolotāji un arī logopēdi... tās ir trīs pedagogu grupas, ko jūs minējāt, arī viņām tiek darba samaksa finansēta no valsts budžeta un mērķdotācijas kopējā apmērā, ko piešķir pašvaldībām pedagogu darba samaksai, tur pat ir noteikts, ka šai pedagogu grupai, jo šie arī ir pedagogi, no mērķdotācijas nedrīkst būt mazāka kā 7 procenti, tātad ir iezīmēts finansējums precīzs.

S. Bērtaitis.

Skaidrs. Paldies. Vairāk jautājumu nebūs.

A. Laviņš.

Paldies.

Vanagas kundze, pateicos par dalību tiesas sēdē, par arodbiedrības sniegto rakstveida viedokli un sniegtajām atbildēm. Paldies. Lai jauka diena!

I. Vanaga.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Cienījamie lietas dalībnieki, šobrīd tiek izsludināts 10 minūšu pārtraukums un nākamā pieaicinātā persona, ko mēs uzklausīsim, ir Latvijas pašvaldību savienība un pārstāvji piedalīsies attālināti. Tāpēc arī šajā laika posmā lūdzu nodrošiniet, lai pēc 10 minūtēm mēs sekmīgi varam turpināt tiesas sēdi, tīri tehniski uzklausot pārstāvjus.

10 minūšu pārtraukums. Tiesas sēde turpināsies pulksten 11.53.

(Pārtraukums.)

A. Laviņš.

Lūdzu, sēdieties!

Tātad, šobrīd uzklausīsim Latvijas Pašvaldību savienību.

Atbilstoši tiesai iesniegtajiem pilnvarojuma dokumentiem, šo institūciju tiesas sēdē pārstāv padomniece izglītības un kultūras jautājumos Ināra Dundure un padomnieks juridiskajos jautājumos Dāvids Valters.

Personu apliecinoši dokumenti ir iesniegti. Tātad, Valtera kungs, Dundures kundze, vai jūs tīri tehniski redzat, dzirdat mūs?

Lūdzu, dodiet ziņu!

D. Valters.

Jā, mēs jūs redzam un dzirdam.

I. Dundure.

Jā, redzam un dzirdam.

A. Laviņš.

Jā, tātad Rīcības sēdes lēmumā jums ir uzdots viens jautājums. Sākam jūsu uzklausīšanu tieši ar atbildi uz šo jautājumu.

Kurš no jums sniegs atbildi uz tiesas uzdoto jautājumu? Un, iespējams, būs arī citi tiesnešu un lietas dalībnieku jautājumi. Lūdzu!

D. Valters.

Tā tad, sniegšu es, Dāvids Valters, atbildi uz uzdoto jautājumu un uz skaidrojumu par veikto aptauju iegūtajiem rezultātiem... un ja gadījumā būs kādi praktiskāki jeb tiešāki jautājumi par īstenošanu, tad varbūt uz šiem jautājumiem atbildēs padomniece izglītības un kultūras jautājumos.

Es tad varbūt varu sākt?

A. Laviņš.

Lūdzu!

D. Valters.

Jā. Tā tad, kā jau arī rakstiski norādījām, tad izejot no Izglītības likuma 47.³ panta par mazākumtautības valodas un kultūras izglītības programmu īstenošanu ir atbildīgas pašvaldības, vienlīdz tās ir tiesīgas deleģēt šo te arī privātpersonām.

Programmas tiek īstenotas atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr. 494, kuros ir noteiktas šīs te vadlīnijas un programmu paraugi, ko arī pašvaldības praktiski pielieto.

Latvijas Pašvaldību savienība ir veikusi... apzinājusi situāciju, kāda ir Latvijas pašvaldībās, kopumā informāciju ir sniegušas 36 pašvaldības no 43. Vēršu tiesas uzmanību uz to, ka diemžēl, ņemot vērā, ka Daugavpils un Jūrmala nav LPS biedri, viņas arī nav sniegušas atbildi. Iespējams, ka tas būtu nozīmīgi, jo tās ir vienas no lielākajām un attiecīgi, ka tās ir valstspilsētas.

Savukārt no saņemtās informācijas ir secināms, ka 19 pašvaldībās šādas programmas tiek īstenotas, 17 no tām nē. Pārējās pašvaldības, kuras nav sniegušas atbildi, ir noprotams, ka viņām šis jautājums nav aktuāls un viņām attiecīgi šādas programmas netiek īstenotas.

Lai atbildētu par konkrētu jautājumu saistībā ar to, kā tieši programmas tiek īstenotas, tad nospiedoši lielākais vairums viennozīmīgi tās īsteno centralizēti, proti, pašvaldībām pašām īstenojot šīs te programmas attiecīgi pašām savās izglītības iestādēs.

No saņemtās informācijas arī ir secinājums, ja mēs, teiksim pievērstos Rīgai, jā, protams, viņas lielākais īpatsvars ir šie krievvalodīgie bērni, krievu valodas pirmsskolas izglītības... tā tad mazākumtautības programmu īstenošanai krievu valodā pirmsskolas bērniem tie ir 3578 audzēkņi, pamatskolā savukārt tie ir 5792. Par citiem rādītājiem tiesa var iepazīties saņemtajā materiālā.

Kas attiecas uz valodu, ko Pašvaldību savienība viennozīmīgi uzskata par būtisku. Arī viss vairums pašvaldības pievienojas viennozīmīgi pilnībā pievienojas arodbiedrības iepriekš minētajam, ka tai būtu jābūt īstenotai latviešu valodā.

Vienlīdz arī vēršu tiesas uzmanību, ka Latvijas Pašvaldību savienība neveido izglītības politiku un neiejaucas izglītības programmu realizēšanā pašvaldībās. Un, piemēram, ja pašvaldībām būtu problēmas to īstenošanā, Latvijas Pašvaldību savienība viennozīmīgi būtu bijusi par to informēta, lai varētu tālāk vērsties pie izglītības un zinātnes ministrijas.

Tad tas ir tas, ko Pašvaldību savienība ... šī ir atbilde uz tiesas uzdoto jautājumu. Ja ir kaut kādi praktiskāki jautājumi vai kādi piemēri, lūdzu, jautāji.

A. Laviņš.

Paldies. Būs daži jautājumi.

Pirmais ir saistīts... ko mēs varējām dzirdēt no arodbiedrības vadītājas par to, ka zināms, kā varēja saklausīt atbildē, zināms mācību metodiskais materiāls ir trūcis un te ir jautājums jums, vai pedagogi ir vērsušies... vai pedagogus pārstāvošā institūcija ir vērsusies pašvaldībā ar lūgumu sniegt atbalstu, lai novērstu, iespējams, nepietiekamos metodiskos vai kādus citus materiālus, kas ir nepieciešams, lai sekmīgi šo reformu īstenotu?

I. Dundure.

Uz šo jautājumu varbūt es atbildēšu un papildināšu.

Godātie tiesneši! Situācija ir sekojoša. Pirmkārt, pašvaldības jau pēc statistikas, kuru mēs veicam, mēs redzam, cik pašvaldības atbildēja, ka ir pieprasījums pēc mazākumtautību valodas apguves, proti, krievu valodas interešu izglītībā un fakultatīvajās nodarbībās. Veselai rindai pašvaldību šis jautājums nav aktuāls.

Savukārt, ja mēs runājam konkrēti par metodisko atbalstu, tad vislielākais pieprasījums, tā ir Rīgas valstspilsēta, kurā ir izveidots ļoti labs metodiskais centrs, kurš realizē atbalstu ne tikai pamatskolas izglītības posmā, bet arī pirmsskolas izglītības posmā,

Nākošais. Pašvaldības, ne tikai Rīga, pašvaldībās praktiski tiek organizēts atbalsts pirmsskolas izglītības iestādēm, arī pedagogiem, ņemot vērā, ka pašvaldības ir šo skolu dibinātājas un vēl vairāk, no pusotra līdz 4 gadiem pedagogu atalgojums ir pašvaldības atbildībā un arī atbalsta šīnī vecuma grupā, savukārt 5-gadīgajiem un 6-gadīgajiem tātad mēs saņemam finansējumu atbilstoši normatīvajam regulējumam.

Un tā viennozīmīgi pateikt, ka metodiskais materiāls nav pieejams, es nevarētu. Es gribētu teikt, ka metodiskais materiāls, ņemot vērā, ka vadlīnijas ir izstrādātas pirmsskolas izglītības iestādēm 2018. gadā, viņš ir jāturpina pilnveidot un tas ir tas jautājums, lai pilnībā nodrošinātu tās vajadzības, kas ir mazākumtautību vajadzības skolēniem, bet tā, ka viņš nav pieejams, es gribētu teikt, ka nē, pašvaldības pašas aizpilda šo vajadzību. Ir arī nacionālajā līmenī Izglītības un zinātnes ministrijas vadlīnijas, kā strādāt un arī šobrīd mums ir procesā jautājums par pirmsskolām, kā

turpināt organizēt mācību procesu, vai dienas garumā vai noteiktas stundas un kādām tām jābūt un kādiem ir jābūt grozījumiem. Tas darbs notiek regulāri. Vienmēr jau kaut kas trūkst. Pateikt, ka nav metodiskā – tā nav. Piedodiet...

A. Laviņš.

Paldies.

Nākamais jautājums tieši ar šo aspektu, ar kuru jūs savu atbildi noslēdzāt, par to, vai un kā pašvaldības regulē to, kā organizēt mazākumtautību interešu izglītības programmas īstenošanu. Un tas jautājums ir saistīts ar to, vai pašvaldības noteic, ka, piemēram, šīs trīs stundas nedēļā var noteikti notikt tikai pēc tam, kad obligātās stundas ir noslēgušās un kāda... vienalga kura izglītības iestāde... vai tā būtu privāta, vai tā būtu pašvaldības dibināta, tā seko pašvaldības norādījumiem.

Lūdzu!

I. Dundure.

Atbilde. Pašvaldības nenosaka kārtību, kādā veidā izglītības iestāde organizē interešu izglītību arī attiecībā uz mazākumtautību šīm te vajadzībām. Katra izglītības iestāde atkarībā no mācību programmas, no stundu saraksta ir tiesīga vienojoties ar pedagogu, vienojoties ar vecākiem, it īpaši ja mēs runājam par mazākajām klasēm, noteikt laiku, kad ir ērtāk tieši bērniem. Pašvaldības nenosaka kārtību.

Un vēl papildinājums... jo arī stundu sākums izglītības iestādēm ir dažādos laikos. Tātad, var no rīta, var garajā starpbrīdī, pēc ēdināšanas, ja paliek laiks... nenosaka.

A. Laviņš.

Paldies.

Nākamais jautājums izriet no tā, ko esam dzirdējuši tiesas sēdē, kur privātās skolas pārstāvji tiesas sēdē skaidroja, ka viņiem neesot bijusi informācija par mazākumtautību interešu izglītības programmu kā tādu un neesot bijusi skaidrība par kārtību, kādā varot pieteikties šai programmai. Vai bija jābūt izglītības iestādes iniciatīvai, vai arī pašvaldībai proaktīvi bija jāinformē ikvienu, vai tā būtu pašvaldības dibināta vai privātskola par šādas mazākumtautību interešu izglītības pieejamību un tās finansēšanu.

Izstāstiet, lūdzu, no Pašvaldību savienības skatpunkta, kā jūs redzat, kā šim procesam bija jābūt ieviestam?

I. Dundure.

Ņemot vērā, ka šī norma tika ieviesta balstoties uz grozījumiem Izglītības likumā, 47.³ un tālāk sekoja arī Ministru kabineta noteikumi, kurā paredz kārtību, kādā

veidā papildu finansējums tiek novirzīts pašvaldībām un izglītības iestādēm, izglītības iestādēm nenosakot, kādā veidā, tas ir, finansējums seko pamatā uz pašvaldību, tad šī informācija ir arī... es nevaru apgalvot, bet es domāju, ka, ņemot vērā, ka visus normatīvos regulējumus saņem vienlīdzīgi vai arī ir jāinteresējas, jāseko līdzi, jo visi ir publiski pieejami TAP sistēmā Ministru kabinetā, tad bija arī informētas privātās izglītības iestādes.

Vai pašvaldības uzrunāja privātās izglītības iestādes? Šādu aptauju mēs neveicām, bet pēc atbildēm seko tāds secinājums, ka privātās izglītības iestādes neizrādīja interesi iesaistīties un netika veikti deleģējumi.

Vai tas būtu šobrīd? Situācija ir sekojoša, ka pašvaldībām nav obligāti jāseko līdzi privātajām izglītības iestādēm, kā viņas realizē vienu vai otru programmu, vai viņām ir interese vai nav. Ņemot vērā, ka privātās izglītības iestādes arī gan sākot ar pirmsskolām un beidzot ar pamatskolām un arī vidusskolām ir liels skaits un viņas ir arī tāpat patstāvīgas realizēt vienu vai otru programmu atbilstoši valsts standartam un normatīvajiem regulējumiem.

A. Laviņš.

Paldies par šo atbildi.

Es tikai vēlējos precizēt, vai pareizi sapratu. Tātad, katrai izglītības iestādei bija jāizrāda iniciatīva, jāvēršas pašvaldībā ar lūgumu – lūdzu nodrošiniet attiecīgajai izglītības iestādei mazākumtautību interešu izglītības īstenošanu.

Vai es pareizi sapratu jūsu sniegto atbildi?

I. Dundure.

Jā. Tieši tā. Interesei bija jānāk no privātajām izglītības iestādēm. Un vai nu tātad slēdz deleģējuma līgumu ar pašvaldību un saņem šo finansējumu un ir tiesīgi paši realizēt, vai arī iekļaujas pašvaldības organizētajā šinī interešu izglītības programmu... mazākumtautību interešu izglītības programmu realizācijā.

A. Laviņš.

Jā. Paldies.

I. Dundure.

Bērņus mēs nešķirojam, jebkurš bērns ir tiesīgs nākt uz šiem interešu izglītības...

A. Laviņš.

Jā. Paldies.

Tā kā šis iesniegums bija jāraksta pašai izglītības iestādei, tad man nākamais

jautājums. Kur izglītības iestāde varēja iegūt informāciju par šādas mazākumtautības interešu programmas iespējām? Vai tas ir tikai normatīvā akta pārzināšana, vai kaut kur citur bija pieejama informācija tieši izglītības iestādēm?

I. Dundure.

Precīzi es nevarēšu atbildēt uz šo jautājumu, jo, kā jau minēja Dāvids Valters, mēs neiejaucamies tieši pašvaldību darbā, kad realizē tās tiesības, kas viņām ir dotas vai arī finansējumā par šo te pārraudzību un sadali. Pašvaldības ir atbildīgas, bet mēs tādu jautājumu neuzdevām, vai viņas ir informējušas vēl privātās izglītības iestādes? Bet prakse šobrīd ir tāda bijusi līdz šim, ka, it īpaši kas attiecas vai nu ar savstarpējiem norēķiniem starp pašvaldību un privātajām izglītības iestādēm, vai kādiem citiem aktuāliem jautājumiem, ka privātās izglītības iestādes griežas pašvaldībā. Jo ne visas arī vēlas būt tik... nu, viņi uzskata, ka viņi ir dibinātāji, viņi pilda valsts noteikto normatīvo regulējumu, bet tālāk tās attiecības ar pašvaldību ir tikai esošā normatīvā regulējuma ietvaros.

A. Laviņš.

Sapratu.

Dundures kundze, jūs minējāt, ka nemaz nebija vērojama interese, ka privātās izglītības iestādes vērstos pašvaldībā, lai saņemtu šo mazākumtautību interešu izglītības programmas īstenošanas atbalstu. Kā jūs skaidrojat? Kāpēc šādas intereses privātajām izglītības iestādēm nebija?

I. Dundure.

Es gribētu precizēt, ka mums nav precīzas informācijas, vai griezās vai negriezās, jo tādu aptauju mēs neveicām.

Bet strādājot ar pašvaldībām izglītības jomā un ja mēs runājam gan par pirmsskolas izglītības un pamatskolas izglītības iestādēm, tad pats būtiskākais, lai būtu šī interese iesaistīties mazākumtautības interešu izglītības gan vēstures un kultūras jomā, ir no vecākiem, tāpat vecāku sadarbība ar skolām.

Es bieži esmu bijusi dažādos raidījumos un forumos un man pat pārmeta mazākumtautību vecāki, kāpēc mēs nemācam aktīvi latviešu valodu. Un es vēl gribētu vērst uzmanību tieši uz to, ka pirmsskolas izglītības iestādēs pāreja uz latviešu valodu nesākās 2023. gadā, tikai pirmajā tika papildus finansējums mazākumtautībām, bet sākās ar 2019. gadu un mums ir ļoti daudz labi piemēri, kur pirmsskolas izglītības iestādes, kas bija kā mazākumtautības pirmsskolas izglītības iestādes, veiksmīgi pāriet uz mācībām latviešu valodā. Es organizēju semināru un piesaistot arī tāpat psihiatrus, tad pirmais kā bērns apgūst valodu, tas ir viņu vēstījums, vispirms viņš klausās pasīvā dalībā, un jau pēc viena gada vai pat ātrāk, atkarībā no bērna šim te spējām, ir šī aktīvā

runa. Un līdz ar to tieši pirmsskolas izglītības iestādes ir tās, kas veido bērnam un dod iespēju apgūt valsts valodu tādā līmenī, lai varētu jēgpilni iesaistīties izglītībā. Un te es aicinu, ka mums ir svarīgi visai sabiedrībai kopā, arī vecākiem iesaistīties un bērniem parādīt tādas iespējas, ka viņi varēs plašāk izvēlēties izglītības iestādes un arī savu nākotni, zinot vairāk valodu.

Savukārt, runājot par mazākumtautību interešu izglītību, es vēlreiz atkārtāju, cipari arī to rāda... ka katrs, kurš vēlas, katrs tiek aicināts apgūt. Mēs izmantojam gan valsts doto finansējumu, gan pašvaldības piefinansējumu, ja tur trūkst.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai es pareizi sapratu, ka arī pie iepriekšējā regulējuma, kas noteica, ka pirmsskolas izglītības pakāpē valsts valodas lietojumam ir jābūt vismaz 50 procenti un 50 procenti varētu būt arī mazākumtautības valodas lietojums, tad ir bijuši vairāki piemēri, kā jūs teicāt, ka pirmsskolas izglītības iestādes pašas jau kopš 2019. gada ir šo proporciju izmantojušas citādākā veidā, kā nodrošinot pilnībā valsts valodā izglītības satura apgūšanu pirmsskolas izglītības iestādē? Vai es pareizi sapratu?

Un ja tas tā ir, vai jūs varat nosaukt kādu piemēru?

I. Dundure.

Ja mēs runājam par pirmsskolas izglītības iestādēm. Nu, protams, ir dažādi piemēri. Piemēram, kur bija problēmas bija 80. Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde, kas atrodas Kurzemes rajonā. Bet faktiski kas mums pašvaldībām ir jādara, tas ir... ir svarīga izglītības iestādes vadītāja attieksme, ir svarīgi, kā veido šo komandu, lai realizētu to standartu un pieeju, kāda mūsu valstī ir noteikta pārejai uz valsts valodu mācības.

Un šobrīd mēs esam atrisinājuši šīs problēmas. Tātad, gan pedagogi mācās... protams, mums ir gadījumi, ka pedagogi, kuriem nav augstākā līmeņa valodas prasmes, ir atbrīvojušies no darba, bet visi, kuri nāk vietā, saprot, cik tas ir svarīgi bērniem pirmsskolā iegūt izglītību. Es varu nosaukt, kur ir ļoti labs rezultāts jau kopš pakāpeniski ir iegūts... it kā liekas Ilguciems, ka tur varētu būt problēmas, bet nē, tur nav problēmu. Mēs varam kā klasisku piemēru... Ja mēs būtu bilingvāli apguvuši pēc būtības valodu, es uzskatu, šobrīd mums nebūtu problēmas 4., 7., 9. klasē ieviest... Labs piemērs Rīgas Valsts klasiskā ģimnāzija, uz kuru ir ļoti liels konkurss sākot no 1. klases, zinot, ka tur ir ļoti liela vērība tieši latviešu valodas apguvei un pārejai uz latviešu valodu. Tas lielā mērā ir attieksmes jautājums.

A. Laviņš.

Paldies.

Un no manas puses būs noslēdzošais jautājums par šīm iespējām deleģēt izglītības iestādēm mazākumtautību interešu izglītības īstenošanu savā izglītības iestādē, un runa ir par privātajām izglītības iestādēm.

Ja... un kā pašvaldības ir deleģējušas, piemēram, privātai izglītības iestādei pirmsskolas... uzsvēršu šobrīd... pirmsskolas izglītības pakāpē deleģējušas tām pašām īstenot mazākumtautību interešu izglītības programmu. Vai šāda prakse notiek? Vai arī otrādi... pašvaldības pašas šajos privātajos bērnudārzos šiem audzēkņiem nodrošina to, ka viņiem ir jādodas uz kādu citu pašvaldības noteiktu iestādi, kur viņi var apgūt šo mazākumtautību interešu programmu, jo pašvaldība nav deleģējusi.

Tātad, jautājums ir... vai deleģējat? Un ja nē, tad kā nodrošiniet privātās izglītības iestādē pirmsskolas izglītības pakāpē šīs programmas īstenošanu? Paldies.

I. Dundure.

Pēcaptaujas rezultāti rāda, ka no privātajām izglītības iestādēm nav bijis pieprasījums pašvaldībām. Es varu atbildēt par tām, kuras ir mūsu biedri.

Un savukārt šobrīd pirmsskolas izglītības iestādēs vajadzība pēc mazākumtautību interešu izglītības samazinās. Šobrīd ir iesaistījušies 3712 bērni, dati ir uz šīgada aprīļa mēnesi. Tiek uzskatīts, ka ļoti svarīgi ir bērniem, jo tātad mājās ir dzimtā valoda, kurā viņi... svarīgi ātrāk apgūtu ir valsts valodu un iekļauties sistēmā. Taču ņemot vērā šīs tēmas aktualitāti, es noteikti no savas puses organizēšu gan privāto izglītības iestāžu-bērnudārzu asociāciju, ar kuru mēs sadarbojamies, gan vispārējās izglītības iestāžu, gan arī pašvaldību iestāžu, pašvaldību izglītības pārvalžu tādu kopēju semināru, sarunu, lai turpmāk, ja kāda informācija nav aizgājusi gadījumā uz privātajām izglītības iestādēm, lai viņiem sniegtu un lai parādītu tās iespējas. Šobrīd situācija ir tāda, kāda jau es teicu.

A. Laviņš.

Paldies, Dundures kundze, būs vēl citi jautājumi.

Un vārds tiesnesim Artūram Kučam.

Lūdzu!

A. Kučs.

Paldies.

Man viens jautājums būs precizējošs.

Savā viedoklī jūs norādāt, ka minimālo izglītojamo skaitu programmas īstenošanai esot jānosaka pašvaldībai, ņemot vērā pieprasījumu pēc programmas īstenošanas.

Vai šobrīd jums ir informācija, ka ir kāds vienots skolēnu skaits, cik tie būtu? Pieci? Trīs? Desmit? Kas izsaka šādu vēmi vai vairāk? Un vai tas atšķiras no katras pašvaldības vai arī jums nav šādas informācijas?

I. Dundure.

Atšķiras no pašvaldības uz pašvaldību un tas ir atkarīgs no pieprasījuma, proti, Rīgā vidēji tie ir... ņemot vērā, ka tas ir lielākais skaits... un vēl ir viens kritērijs, kāda būs pieejamība, proti, lai nosegtu vajadzības jau plašākā... Rīgas šo te Kurzemes, Latgales... lai nebūtu attālumi lieli, jo tas skaits... jo skaitu nosaka atkarībā no pieprasījuma. Protams, ja tas ir viens, divi bērni, tad es tā nevaru tieši atbildēt, jo tādā veidā neveicam... es tikai sarunā jautāju, tad atbilde bija sekojoša: ja ir pieprasījums, skatāties, kā viņu realizēt šo pieprasījumu, lai nepaliktu bērni bez šīm tiesībām apgūt mazākumtautību programmas.

A. Kučs.

Labi. Paldies jums.

A. Laviņš.

Paldies.

Pieteicēju iesniedzēju pārstāvjiem, vai būs jautājumi?

I. Nikuļceva.

Man nebūs jautājumi. Nē... tad mums nebūs.

A. Laviņš.

Paldies.

Saeimas pārstāvim?

S. Bērtaitis.

Būs viens jautājums.

Sakiet, lūdzu, vai jūs esat attiecīgi lietas kursā par kādiem gadījumiem, kad pašvaldības nodrošina finansējumu interešu izglītības apguvei mazākumtautību attiecīgi izglītības šajās te interešu programmās papildus valsts finansējumam?

I. Dundure.

Papildus valsts finansējumam līdz šim nodrošināja Rēzeknes valstspilsēta, tātad šobrīd saistībā ar budžeta problēmām visas šīs programmas ir slēgtas... papildus... Bet finansējums 30 eiro uz vienu bērnu mēnesī... piedodiet... tas ir gadā vai mēnesī... es tagad...

S. Bērtaitis.

Es tieši šobrīd domāju par mazākumtautību interešu izglītības programmām...

I. Dundure.

Jā, faktiski šobrīd līdz šim, kad nebija šī valsts finansējuma, tad Rīga nodrošināja par saviem finanšu līdzekļiem, arī citas pašvaldības. Šobrīd, kad ir šim mērķim paredzēts finansējums, protams, pašvaldības vispirms tērē šo papildus finansējumu un tikai tad, ja pietrūkst, piefinansē. Bet līdz šim daudzas arī realizēja par saviem līdzekļiem pašvaldības. Bet konkrētus skaitļus es šobrīd nevaru atbildēt.

S. Bērtaitis.

Paldies. Man vairāk jautājumu nebūs.

A. Laviņš.

Jā...

Paldies tāpat Pašvaldību savienības pārstāvjiem, Dundures kundze, jums un Valtera kungs, jums par sniegto viedokli un dalību tiesas sēdē. Paldies. Jūs varat atslēgties no pieslēguma tiesas sēdei. Paldies.

Tā... cienījamie lietas dalībnieki, informēšu, ka jau iepriekšējās tiesas sēdēs biju norādījis par to, ka nepieciešamības gadījumā atkārtoti var tikt aicināta kāda no pieaicinātajām personām. Tāpēc uz šo tiesas sēdi ir aicināti Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvji.

Un man lūgums šajā brīdī Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvjiem vai pārstāvei pie tiesas sēžu tribīnes doties, lai atbildētu vēl uz vairākiem tiesas jautājumiem. Un, ja tādi būs, arī vēl lietas dalībniekiem, protams, ir iespēja izvaicāt.

Dambītes kundze, labdien!

D. Dambīte.

Labdien!

A. Laviņš.

Iepriekšējā tiesas sēdē mēs varējām dzirdēt tādu situācijas aprakstu, kur trīs gadus veca meitenīte tāpēc, ka izglītības saturs ir jāapgūst valodā, bet bērns pieder un bērnam dzimtā valoda ir kāda no mazākumtautību valodām, nu... trīsgadīgam bērnam tā var būt, ka ir emocionāla spriedze tajā visā un bērns raud un jautājums ir par to, kā pedagogs... kādus līdzekļus var izmantot, vai tie atbilst normatīvo aktu prasībām, proti, vai tiešām šādā situācijā var saziņu ar šo bērnu, lai viņu nomierinātu un atgrieztu atpakaļ pie normāla izglītības satura iegūšanas, to var darīt tikai valsts valodā un nevar to bērna nomierināšanu veikt bērna dzimtajā valodā?

Kāds ir jūsu skatījums uz šādu situāciju no normatīvo aktu skatpunkta, ko tie pieļauj un ko nepieļauj?

D. Dambīte.

Jā, paldies par doto jautājumu.

Tātad, ņemsim vērā situāciju to, ka pirmsskolas izglītības iestādes grupiņā var būt dažādu tautību bērni un no pedagoga viedokļa tātad un puses, ja mēs raugāties, viņam nav obligāts pienākums zināt visu tautību valodu. Tātad, protams, pedagogs ir mācīts un viņš ir studējis un viņš zina pedagoģiskās pieejas, metodes, kā nomierināt šo bērnu.

Visticamāk, ka trīsgadīgam vai divgadīgam bērnam droši vien no katra mūsu pieredzes ir zināms, ka ne vienmēr valoda ir tā galvenā, kā bērnu nomierināt. Ir citādas metodes, kā mēs bērnu nomierinām, kad viņš ir satraucies.

Bet ņemot vērā to, ka divgadīgam vai trīsgadīgam bērnam šī adaptācija bērnudārzā ir būtiska un šeit ir ļoti liela sadarbība bērnudārza audzinātājam ar vecākiem, jo katrs bērns nāk ar savu bagāžu uz bērnudārzu, ar savām emocijām, izpratni par dzīvi un par lietām.

Protams, ja pedagogs pārzina kādu no šīm te mazākumtautību valodām, ja viņš ar tām sākotnējām metodēm nespēj šo bērnu, kas ir uztraucies, ļoti histēriski jau aiziet šī te bērna uzvedība, tad, protams, nav aizliegts pedagogam uz kaut kādu mirkli izmantot šo valodu, ja viņš viņu zina. Aizliegums kā tāds tanī, teiksim, tajā ārkārtas situācijā, kas veidojas un nevar ar citām metodēm to izdarīt, ja pedagogs zina šo valodu, viņam nav aizliegums to izmantot.

A. Laviņš.

Un iespēja izmantot citu valodu šādā brīdī, kas būtu tas normatīvais pamats? Kā jūs to redzat?

D. Dambīte.

Tātad, normatīvs... nu, ja mēs raugāties uz pirmsskolas izglītības programmu, protams, mēs īstenojam programmu valsts valodā viennozīmīgi.

Bet, teiksim, ir šīs ārkārtas situācijas, piemēram, ja ir kaut kādi evakuācijas jautājumi, nu, piemēram... kas apdraud bērna dzīvību, drošību, tad mums ir arī cits normatīvais regulējums, kas pasaka, ka var, piemēram, šādās situācijās izmantot arī citu valodu, lai saprastu, kas personai ir jādara vai jārikojas, kā viņai ir jāevakuējas no telpām.

Tātad, protams, stingri pateikts mums vadlīnijās nav, ka drīkst izmantot šo te mazākumtautību valodu. Tāda teikuma nav. Bet te, teiksim, mēs sadzīviski redzam šo problēmu un pedagogam ar savām metodēm ir šī situācija jārisina. Mēs nevaram,

teiksim, ministrija vai normatīvais akts nevar pateikt konkrētu situāciju, kā pedagogam tas ir jādara. Tāpēc pedagogs mācās, kā viņam ir jārisina šīs te ārkārtējās vai šīs sarežģītās situācijas tad, kad bērns ir satraucies, pārlietu satraucies, pārlietu raud un histēriski raud.

A. Laviņš.

Paldies.

Tiesas sēdē vairākkārt, bet citām pieaicinātām personām, tiesa bija uzdevusi jautājumu par to, vai un kādā veidā Izglītības ministrija, piedaloties pie apstrīdētā normatīvā akta izstrādes, ir ņēmusi vērā un vērtējusi Satversmes tiesas spriedumā pausto atziņu, ka valstij, atbilstoši Satversmes 112. pantam, 114. pantam jānodrošina pie mazākumtautībām piederošām personām... uzsvēršu... pienācīga iespēja saglabāt savu identitāti vispārējās izglītības procesā privātajās izglītības iestādēs.

Kā šī atziņa ir ņemta vērā? Vispirms, vai sapratne ir tāda, ka „vispārējās izglītības procesā” nozīmē to, ka obligātajā programmā ir jābūt iespējai, pienācīgai iespējai saglabāt savu identitāti mazākumtautībai?

Tātad, vai ir vērtēts? Ja ir vērtēts, tad kā tas ir rezultējies?

D. Dambīte.

Jā. Izglītības un zinātnes ministrija sagatavojot šos grozījumus Izglītības likumā, tātad anotācijā ir diezgan plaši vērtējusi šo ietekmi gan uz Satversmes 112. pantu, gan uz Satversmes 114. pantu.

Šī atziņa... jā... šī atziņa... mēs arī zinām šo Satversmes tiesas spriedumu, kur šī atziņa ir norādīta. Ņemot vērā to, ka politiskā situācija ir tāda un politiskie lēmumi ir tādi, kādi viņi ir, tad izejot no šiem politiskajiem lēmumiem mēs šo pienācīgo iespēju saglabāt šo identitāti pārnesām uz šo interešu izglītības jomu un ietvaru. Saprotot to, ka, jā, šāda atziņa ir, bet diemžēl ir politiskā situācija un politiskie lēmumi ir tādi, kādi viņi ir un mēs kā ierēdņi un kā normatīvo aktu izstrādātāji varam šo te pienācīgo iespēju saglabāt identitāti un etnisko piederību... pārnesam un redzam viņu šādā formātā, kādā viņa šobrīd ir pieņemta.

A. Laviņš.

Paldies.

Sakiet, lūdzu, tiesas sēdēs arī ir izskanējis apsvērums par to, ka kompetencēs balstīta izglītība pēc satura, ka tas ir viens priekšnoteikums, kāpēc visam izglītības saturam ir jānotiek tikai valsts valodā.

Varat izskaidrot tiesai, kas pēc būtības šajā izglītības satura apgūšanā, kas ir balstīts uz kompetenču izglītību, ir tāds, ka šo izglītību ir jāapgūst tikai valsts valodā, jo pretējā gadījumā tā izglītības kvalitāte varētu būt zemāka.

Vai arī šāds apsvērumus par to, ka kompetenču izglītība šobrīd ir ieviesta, ka tam nav nekādas saistības ar pāreju uz izglītības satura apguvi tikai valodā?

Dambītes kundze, uztvērāt jautājumu?

D. Dambīte.

Jā. Es mēģināšu izskaidrot.

Tātad, kompetenču pieejā, kas mums izriet arī no valsts izglītības pamatstandarta, tātad Ministru kabineta noteikumos ir šīs te mācību jomas, kuras izglītojamais apgūst un šīs caurviju prasmes, vērtības un tikumi, kas izriet un iziet, teiksim, cauri visam mācību procesam. Tātad, šīs jomas ir valodu mācības joma, sociālā un pilsoniskā mācību joma, kultūras izpratne, dabaszinātņu, matemātika, tehnoloģiju mācību joma. Tātad, šajās te jomās tiek veidoti mācību priekšmeti un tātad valsts valoda ir būtiska šajās mācību jomās, jo vienā priekšmetā apgūstot, teiksim, vienu, pieņemsim, kultūrā vai mūzikā... ņemot kādu mūzikas dziesmu, tātad, mēs runājam, piemēram, par latviešu valodas tautasdziesmu, šo pašu tautasdziesmu, teiksim, šo kultūras un sociālās jomas izpratni var pārnest uz sociālajām zinībām. Tātad, visi tie mācību priekšmeti saturiski veidojas... pedagogi viņu veido tā, lai visās mācību jomās mēs tātad nonākam pie tā rezultāta. Tātad, šie mācību priekšmeti caurvij visas šīs prasmes. Tātad, ja tu vienā priekšmetā apgūsi latviešu valodā, bet citā kaut ko citā valodā, tev neradīsies šī sasaiste starp šīm te mācību jomām šīm te caurviju prasmēm.

Es centos atbildēt, lai būtu izpratne.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

Tātad, par metodisko materiālu pieejamību. Vairākkārt dzirdējām, ka zināmi trūkumi ir bijuši.

Jums labprāt vēlreiz... Es zinu, ka jūs tam esat pieskārusies jau iepriekšējās tiesas sēdēs, bet tomēr labprāt gribētu dzirdēt jūsu apsvērumus par to, ka normatīvie akti, kas noteica tostarp arī, kādi ir šie metodiskie mācību materiāli, normatīvais akts, kas ir saistīts ar to, ir stājies spēkā vien 2023. gada 29. augustā. Ministru kabineta noteikumi Nr. 376.

Jūs, protams, varat precizēt visu šo informāciju. Un tad ir jautājums, vai mācību gads, kas sākas pēc dažām dienām, skaitot no šī datuma, pedagogi ir bijuši gatavi tam, lai strādātu visās izglītības pakāpēs? Pirmsskolas, pamata un vidējās izglītības pakāpē ar tām metodēm, mācību materiāliem, ko normatīvais akts tikai dažas dienas iepriekš ir teicis. Vai tam ir kāda nozīme?

D. Dambīte.

376. ... Vai jūs varētu nosaukt to nosaukumu, uzreiz tā neatminos...

A. Laviņš.

Grozījumi Ministru kabineta 2022. gada 21. jūnija noteikumos Nr. 376. Šie grozījumi tostarp attiecas uz finansējumu.

D. Dambīte.

Par finansējumu pašvaldībā... Jā...

A. Laviņš.

Tātad kārtība, kādā aprēķina un sadala valsts budžeta mērķdotācijas pedagogu darba samaksai pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs un valsts augstskolu, vispārējās vidējās izglītības iestādēs. Šie ir pieņemti vien 29. augustā. Protams, tas attiecas ne tikai uz to, ka mācību materiāli tiek finansēti, bet šis arī attiecas uz noteiktu programmu finansēšanu.

Un jautājums ir par to, vai tie, kas ir iesaistīti šajā izglītības procesā, saprot, kā tas tiks finansēts un kā tas tiks īstenots?

D. Dambīte.

Ja mēs runājam par metodisko materiālu izstrādi un metodisko līdzekļu izstrādi, kā arī mācību līdzekļu izstrādi, tad valsts no savas puses ir devusi lielu ieguldījumu un jau iepriekšējo reizi arī teicu, ka gan Latviešu valodas aģentūras mājaslapā ir ļoti liels klāsts gan metodisko materiālu, gan mācību materiālu šim te gan mazākumtautību izglītības iestādēm, kas pāriet no mazākumtautību valodas uz latviešu valodu gan 1.–4. klasei, vai 7. klasei. Tāpat arī Valsts izglītības satura centra mājaslapā ir šī tieši metodika. Ja mēs paskatāmies, arī šobrīd viņi tur ir. Tur 1. klasei tieši mācību metodiskie līdzekļi, kā pedagogam, skolotājam strādāt šajā te neviendabīgi lingvistiskajā vidē, kā viņam pielietot šos metodiskos materiālus.

Ja mēs runājam par mērķdotāciju un par finansējuma sadali... jā... tad, protams, šie Kabineta noteikumi ir pieņemti tad, kad viņi ir pieņemti, bet šī sagatavošanās jau ir bijusi iepriekš. Nu, tas laiks ir bijis tik vajadzīgs... nepieciešami resursi tik daudz, cik viņi ir bijuši nepieciešami un diemžēl, jā, mums ir bijusi problēma ar savlaicīgu Ministru kabineta noteikumu pieņemšanu un spēkā stāšanos, bet naudas līdzekļi un finansējums mērķdotācijai pašvaldībām ir novirzīts un visus šos gadus arī privātās izglītības iestādes šo attiecīgo finansējumu ir saņēmušas. Manuprāt, mēs jums arī iesniedzām tiesai šo informāciju... par privātajām izglītības iestādēm kā secīgi privātās izglītības iestādes arī saņem līdzekļus pedagogu darba algas samaksai, mācību līdzekļu iegādei un arī šobrīd mācību līdzekļu nomaiņai.

Diemžēl... nu, process... normatīvo aktu pieņemšanas, izstrādāšanas process ir tāds, kāds viņš ir un resursi ir tādi, kādi viņi ir.

A. Laviņš.

Labi. Tad par finansējuma piešķiršanu esam noskaidrojuši. Tas ir bijis beidzamajā brīdī, bet finansējums ir ticis piešķirts. Tā varēja saprast no jūsu atbildes.

Bet pieskarsimies šobrīd tomēr jautājumam par šīs metodikas un mācību līdzekļu pietiekamību, lai īstenotu izglītības satura apguvi tikai valsts valodā.

Tātad, Vanagas kundze tiesas sēdē tomēr norādīja uz to, ka šie mācību materiāli un metodiskie materiāli nav bijuši pietiekami. Jūs tomēr sakāt, ka materiāli esot bijuši pietiekami.

Kā jūs vērtējat, kāpēc šādas domstarpības starp pedagogu pārstāvi un Izglītības ministrijas pārstāvi pastāv? Es saprotu, ka jūs paliksiet pie savas pozīcijas, bet kāpēc ir šāda domstarpība?

D. Dambīte.

Nu, es teiktu tā, ka vienmēr jau var gribēt vairāk un labāk un augstāk un tālāk.

Protams, mēs katrs raugāties... arī katrs pedagogs raugās no tā sava mācību priekšmeta vai savas metodikas, vai viņš vēlētos, lai viņam, iespējams, kaut kādu konkrētu metodisko līdzekli tā kā atnes pie durvīm un noliek uz galda. Bet arī pedagogi mainās un viņiem ir jāmainās līdz ar kompetenču pieeju. Un mūsu ieskatā gan Latviešu valodas aģentūra, gan Izglītības satura centrs ir piedāvājuši šos metodiskos līdzekļus, viņi ir pieejami bez maksas, ir, protams, kaut kāda maksa, bet pārsvarā lielākā daļa visi ir pieejami bez maksas. Vienkārši ir jāatver šī mājaslapa vai vairākas mājaslapas un jāpaņem to, ko viņiem vajag, lai izveidotu savu šo te metodiku, kā pasniegt konkrēto mācību priekšmetu.

A. Laviņš.

Respektīvi, jūs redzat, ka materiāli... respektīvi, avoti bija pieejami, kā veidot šo metodiku un ar kādiem materiāliem strādāt, bet bija arī lielāka paša pedagoga aktivitāte...

D. Dambīte.

Tajā skaitā... Jo Latvijas valodas aģentūra arī piedāvāja šos kursus, kādā veidā šo metodiku izmantot un pedagogi ir aktīvi tur piedalījušies. Nu, droši vien, ka kāda daļa no pedagogiem nav bijuši pārāk aktīvi un, iespējams, tādēļ rodas kaut kādas domstarpības vai nesaprašanās savstarpējās. Bet, manuprāt, lielākā pedagogu daļa tomēr uzskata, ka ir pietiekams. Joprojām, teiksim tā, tiek strādāts pie papildus dažādu metodisko līdzekļu, mācīblīdzekļu izstrādes, tas darbs jau turpinās. Mēs ejam uz attīstību. Finansējums tiek piešķirts.

A. Laviņš.

Paldies.

Un šobrīd tāds specifisks jautājums, kas izriet no viedokļa, kuru ir iesniegusi privātā izglītības iestāde „Habad Ebreju skola” un viņi ir norādījuši: izglītības iestādes var īstenot autorprogrammas.

Sakiet, lūdzu, kas ir tās autorprogrammas un kāda tām varētu būt saikne ar mazākumtautību tiesību īstenošanu?

D. Dambīte.

Jā... Tātad, tās izglītības iestādes vai, pareizāk sakot, tātad mums ir noslēgti šie starpvaldību līgumi ar attiecīgajām valstīm. Un ņemot vērā to, ka ir šādi līgumi, tātad šī izglītības iestāde, kas ir ebreju skola, viņa īsteno latviešu izglītības programmu, bet viņa sagatavo savu mācību plānu, kurā ir ietverta arī šī te ebreju valodas ivrita apgūšana. Tātad, viņi izstrādā mācību plānu, kas ir standarts atbilstoši mūsu Ministru kabineta noteikumiem, pamatizglītības standarts, viņi ņem vērā šo standartu, papildus pieliekot klāt šo ivrita apmācību, tātad viņiem tā ir īpaša programma, ko viņi sauc arī par autorprogrammu, viņi īpaši viņu licencē Izglītības kvalitātes valsts dienestā un viņi īsteno šo savu autorprogrammu. Viņi neatkāpjas no valsts standarta, papildus iekļauj šajā valsts standartā, ņemot vērā noslēgto starpvaldību līgumu, iekļauj šo valodu, ivritu un viņi vēl papildus apgūst šo ivritu.

A. Laviņš.

Dambītes kundze, kā tad tas atšķiras pēc būtības no mazākumtautības interešu izglītības programmas, kur patiesībā tas jau ir instruments, kā jūs stāstāt, kā nodrošināt mazākumtautību valodas un kultūras apguvi... Tikai tāpēc, ka ir noslēgts divpusējs līgums starp Latviju un Izraēlu... tad šādu iespēju mācīt ivritu noteiktas stundas, tam piešķirt nosaukumu „autorprogramma”?

D. Dambīte.

Viņi tā sauc... normatīvā mums viņa tā nav nosaukta kā autorprogramma. Nu, tā ir tā kā šīs skolas programma, kuru viņi īsteno gan apmācot ivritu, arī attiecīgi šo reliģisko ietvaru tajā skaitā... Tātad, tā ir viņu tā kā autorprogramma. Viņu skola šādu programmu, tikai viņi vienīgie īsteno, ņemot vērā noslēgto starpvalstu līgumu.

A. Laviņš.

Sakiet, lūdzu, pat ja nebūtu noslēgts šāds divpusējs starpvalstu līgums... (*runā bez mikroфона*)....

... un literatūru, varētu izveidot... nu, arī nosauksim to par autorprogrammu, kur divas trīs stundas papildus tām trīs stundām, ko finansē valsts vai pašvaldība, savā

privātajā skolā īsteno.

Vai tā nebūtu iespējams?

D. Dambīte.

Nu, mums ir valsts pamatizglītības standarts. Skaidrs. Mums mazākumtautību interešu izglītības programma ārpus formālajā izglītībā... Nestādos šobrīd priekšā šo situāciju, kuru jūs aprakstījāt. Ja, es nezinu Itālija, piemēram, bet tā nebūtu mums mazākumtautība, mums jāskatās tomēr uz mazākumtautību šo te terminu, kas mums Latvijā ir šīs mazākumtautības. Tās mums ir uzskaitītas, mums ir krievu, baltkrievu, ukraiņu, igauņu, lietuviešu, vācu... tāpat, ir uzskaitītas šīs mazākumtautību programmas. Es šobrīd nevaru iztēloties tādu situāciju diemžēl.

A. Laviņš.

Jā, tāpat mums ir formālā izglītība ar savām obligātajām mācību stundām. Pēc tam ir iespēja pieteikties, kā mēs dzirdējam un privātajām skolām ir jāizrāda iniciatīva, lai pašvaldības nodrošinātu mazākumtautību interešu izglītības programmu.

Labi. Privātā skola piesakās uz to. Bet vai papildus šim vēl kā trešais elements privātā izglītības iestāde varētu teikt, ka mēs izveidojam autorprogrammu, kur mācīsim, piemēram, krievu valodu un krievu literatūru. Vai tas ir liegts?

D. Dambīte.

Šādas iespējas visticamāk nebūtu, jo mums nav noslēgts sadarbības līgums ar attiecīgo valsti par šīs kā mazākumtautību kultūras, valodas apguvi izglītības jomā.

A. Laviņš.

Tāpat, šādu nosaukumu autorprogramma nevarētu būt, jo nav noslēgts divpusējs līgums.

D. Dambīte.

Tieši tā.

A. Laviņš.

Bet... tad ņemsim nost nosaukumu „autorprogramma”. Vai ir liegts atbilstoši Latvijas normatīvajiem aktiem papildus šīm trīs stundām, kas ir mazākumtautību interešu izglītības programmas ietvaros valsts finansētās, pašvaldību finansētās trīs stundas, tad nosauksim un iedosim tam citu vārdu. Individuālā privātskolas programma, kurā vēl divas stundas tiks veltītas krievu valodai un krievu literatūrai.

Vai tas ir liegts?

D. Dambīte.

Jā, mums šobrīd standarts to nepieļauj, jo mums standartā ir noteikts stundu skaits konkrētiem mācību priekšmetiem 1.–3. klasei, 4.–7. klasei... pa posmiem. Tātad, ir konkrēts stundu skaits un mācību priekšmetu skaits, kas ir jāīsteno trīs gadu laikā un slodze bērniem ir noteikta, kāda viņiem drīkst būt 1. klasē, 2. klasē, 3. klasē. Tik, tik un tik stundas nedēļā, vai tik mācību stundas dienā. Līdz ar to... un arī pateikts ir, ka pirmā svešvaloda tiek izvēlēta mums kāda no Eiropas Savienības dalībvalstu valodām. Tātad, šajā mācību plānā mēs nevarētu iekļaut jebko citu.

A. Laviņš.

Bet es šobrīd nevaicāju par obligāto mācību plānu. Es šobrīd vaicāju, ārpus obligātā mācību plāna mums veids, kādā var tikt apgūta mazākumtautību valoda un kultūra, ir šī programma, ko valsts piedāvā trīs stundas mazākumtautību interešu izglītībai. Mēs runājam par trīs stundām, kuras finansē valsts. Acīmredzot, mēs neesam sapratušies, ko es vaicāju.

Un es tagad vaicāju vēl par kādām citām iespējām. Vai privātās izglītības iestāde var savā izglītības procesā noteikt, ka papildus obligātajai, papildus valsts finansētajām trīs stundām būs vēl divas stundas nedēļā, kurā... nosauciet vienalga, kā jūsu radošās spējas to atļauj šo programmu kādā vārdā... un pasniedziet vēl vienu stundu krievu valodu, piemēram, un vienu stundu krievu literatūru. Un, protams, valsts finansē trīs stundas, bet šīs divas papildu stundas būtu vecāku finansētas.

Vai to normatīvie akti pieļauj?

D. Dambīte.

Ārpus formālajā izglītībā, jā, drīkst papildus tām trīs stundām jebkura cita veida pulciņus organizēt... krievu valodu, literatūru, nacionālās dejas, tas nav regulēts, tā ir interešu izglītība... ārpus formālā ietvara, nevis standarta ietvarā.

A. Laviņš.

Jā... Sapratāmie šobrīd, jo es sapratu, ka tā atbilde tiek sniegta it kā obligātās izglītības programmas ietvaros. Tāds nebija mans jautājums.

D. Dambīte.

Jā, es sapratu, es atvainojos, ja es iepriekš nesapratu.

A. Laviņš.

Sakiet vēl šāds jautājums, ņemot vērā to, kādu viedokli gan Venēcijas komisija ir sniegusi attiecībā par normatīvajiem aktiem izglītības jomā Latvijā, gan arī Konsultatīvā komiteja par to, ka vēlams, lai ievērotu mazākumtautību tiesības izglītības

procesā ievērot šo proporciju starp valsts valodas lietojumu un kādu mazākumtautības valodas lietojumu... kur... jo jaunāks bērns, jo mazākumtautību valodas proporcijas lietojumam būtu jābūt lielākam un tā tas varētu samazināties līdz pat vidējās izglītības pakāpei.

Jūs it kā jau atbildējāt par šo politisko situāciju un šādi apsvērumi bija minēti, bet es tomēr vēlētos vaicāt Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvju viedokli, vai šie starptautisko institūciju ieteikumi par proporciju ieviešanu tomēr ir ņemti vērā un ja ir ņemti vērā, tad kāpēc tie ir noraidīti?

D. Dambīte.

Kolēģe nodarbojas vairāk ar šiem Venēcijas komisijas jautājumiem un ir lietas kursā...es ar jūsu atļauju varētu... Olita Arkle sniegs šo te atbildi.

A. Laviņš.

Jā, protams, Arkles kundze, lūdzu!

O. Arkle.

Labdien, godātā tiesa! Procesā mēs esam izvērtējuši abus šos priekšlikumus – gan Venēcijas komisijas, gan Konsultatīvās komitejas priekšlikumus. Priekšlikumi norādīja uz situāciju, kura mums bija brīdī, kad tika pieņemti grozījumi 2018. gadā attiecībā uz proporciju. Tātad, tā kā mums bija ieviesta pamatskolā izglītības ieguve no 1. līdz 6. klasei 50 pret 50 procenti, no 7. līdz 9. klasei – 20 un 80 procenti, tad abu komisiju viedokļi bija aicinājums atstāt šo pašu proporciju, kā tas ir tajā brīdī arī turpmāk.

Un priekšlikums attiecībā uz pirmsskolas izglītības programmu, ka pirmsskolas izglītības programma būtu arī īstenojama tāpat kā iepriekš, kā tas bija norādīts, ka ir abas programmas iespējamās – mazākumtautības programma un programma latviešu valodā. Mēs izvērtējam šos priekšlikumus un kopā ar Ārlietu ministriju arī sniedzām atbildi kompetentajām institūcijām un šie priekšlikumi tika izvērtēti. Šo priekšlikumu rezultātā, ja tā drīkst teikt, tad tas, ko mēs papildus ieviesām, tad papildu atbalsta personālam, logopēdiem, pedagogu palīgiem, kas mums likās ļoti svarīgi, lai nodrošinātu atbalstu lielāku un mācību satura īstenošanai. Tāpat arī pedagogu palīgi, logopēdi un pagarinātās grupas audzinātāji. Tad izvērtējot šo priekšlikumu, kas mums lika tā kā atgriezties atpakaļ pie situācijas, kurā mēs bijām, tad mūsu lēmums bija tāds, ka mēs stiprinām latviešu valodas apguvi, ka mēs stiprinām ar atbalsta personāla pieejamību un rīkojamies tā, kā mēs bijām noteikuši Izglītības likuma grozījumos.

A. Laviņš.

Šī rīcība par to, lai stiprinātu latviešu valodu arī izglītības procesos, tā bija balstīta uz to, ka bilingvālās izglītības process nenodrošināja pietiekami augstu izglītības kvalitāti?

O. Arkle.

Jā. Jo mēs bijām, kā mēs iepriekš arī jūs informējām vērtējot centralizēto eksāmenu rezultātus un mācību gada rezultātus, tad mēs secinām to, ka šī virzība un dinamika, ja mēs runājam par privātajām izglītības iestādēm, ir bijusi neliela un tāpat mūsu kā valsts uzdevums ir darīt tā, lai latviešu valoda nebūtu par traucēkli kāda cita mācību priekšmeta apguvei, kurš katrā ziņā tad latviešu valodas neprasmes dēļ nav bijis iespējams apgūt pilnīgā kvalitātē un tāpat arī iespējām studēt augstākajās izglītības iestādēs un darbā.

A. Laviņš.

Tad no manas puses vēl noslēdzošais jautājums. Ja reiz tika konstatēts, ka izglītības kvalitātei iepriekšējā reforma radīja kaut kādus šķēršļus un mēs arī dzirdējām datus par to, ka, piemēram, pirmklasnieki, kas 1. septembrī ierodas no pirmsskolas izglītības iestādēm uz 1. klasi, tikai daļa ir tāda, kuri var runāt un apgūt saturu valsts valodā un liela daļa pat bija, kuri arī nespēja runāt valsts valodā.

Bet vai Izglītības un zinātnes ministrija nav vērtējusi citus līdzekļus, piemēram, šādām izglītības iestādēm, kuras to nenodrošina, ka varētu tikt atņemtas noteiktas licences un šādā veidā to jautājumu risināt?

O. Arkle.

Izglītības kvalitātes valsts dienests ir pievērsis uzmanību un iepriekšējā mācību gadā bija runa arī par vienu šādu izglītības iestādi, bet tas attiecās uz izglītības iestādi, kas īstenoja arī ukraiņu valodu, bet privātā izglītības iestāde, bija par šādu iespēju saruna, bija diskusijas un jā... jo izvērtējot Izglītības kvalitātes valsts dienesta ziņojumus un pašnovērtējumu, tas ir ļoti nozīmīgs instruments valsts rokās, lai mēs kā atbildīgi būdami tāpat arī situāciju risinātu, ja ir problēmas.

A. Laviņš.

Bet, ja problēmas bija, kāpēc šis instruments nebija tad likts lietā, tad man ir jājautā... bet ir sperts solis, ka viss izglītības saturs tiek apgūts valsts valodā?

O. Arkle.

Vairākām izglītības iestādēm, kurām bija novērtēšanas process, tad bija lūgts atkārtoti sniegt informāciju, atkārtoti uzlabot mācību procesu un akreditācijas laiks

varbūt bija samazināts un licence izsniegta uz diviem gadiem nevis uz sešiem. Tad rūpīgi vērtējot arī dinamiku paveikto uzdevumu sakarā, tad, iespējams, arī radās šī uzticība un priekšnosacījumi tam, ka izglītības iestāde, mēs pieņemam to, ka ļoti rūpīgi vērtē savus izglītības kvalitātes rādītājus, tātad arī ir uzlabojusi nepieciešamo kvalitāti.

A. Laviņš.

Tātad, pat ja šī izglītības kontrole tiek veikta tajās skolās, kas tos rezultātus nav tik labus uzrādījušas un pēc pārbaužu veikšanas un mācību procesa uzlabošanas pasākumu ieviešanas šī kvalitāte ir augusi, tik un tā Izglītības ministrija ir nākusi ar nākamo soli, ka izglītība ir jāiegūst tikai un vienīgi valsts valodā.

O. Arkle.

Nē, ne visos gadījumos izglītības kvalitāte ir arī augusi. Ir pietiekami daudz bijuši vērtējumi, kuri ir nepilnīgi vai ir uzlabojama situācija. Mēs nevaram apgalvot, ka visās izglītības iestādēs šis darbs bija paveikts ļoti labi. Mums ir pietiekami daudz skolu, kurās mēs esam lūguši uzlabot situāciju.

A. Laviņš.

Un man noslēdzošais jautājums saistīts ar to, ko mēs dzirdējām, uzklusot Ukrainu skolas pārstāvi, kur bija norādīts, ka jau vairāk kā 15... tika minēts skaitlis... vairāk kā 15 gadus atpakaļ, neraugoties uz to, ka normatīvie akti to nav prasījuši, bet skola pati pēc savas iniciatīvas ir ieviesusi apmācību tikai valsts valodā ukraiņu mazākumtautības bērniem un šie rezultāti par valsts valodas zināšanu esot labi.

Bet mans jautājums ir, vai normatīvie akti to pieļāva un kāda ir Izglītības un zinātnes ministrijas nostāja tajā laikā, kad, lūk, šāda iniciatīva ir bijusi?

O. Arkle.

Jā, paldies.

Ja drīkst, tad nedaudz vēl atpakaļ mums ir šādas iniciatīvas bijušas jau sākot no brīža, kad mēs ieviesām piecus modeļus no 1998. gada un mēs ļoti labi redzējām, kāda ir situācija. Jo, piemēram, skolas, kuras bija izvēlējušās 4. modeli, kur pamatā mācības notika mazākumtautības valodā 1.–4. klasē, ļoti ātri pārgāja no šī modeļa un patiesībā šis modelis beidza eksistēt, jo vairāk nebija skolu, kuras izvēlētos šo modeli, tā kā tāda prakse jau ir bijusi arī iepriekš jau ieviešot šo procesu. Un mēs arī ļoti rūpīgi sekojām līdz izglītības iestādēm mainot šos modeļus. Mēs ļoti labi redzējām, ka pieaug to skolu skaits, kuras izmanto modeļus, kurām 1. un 3., kur, piemēram, pamatā nāk klāt katru gadu latviešu valoda.

Tā kā arī šis piemērs bija apliecinājums tam, ka Ukrainu skola bija izvēlējusies īstenot programmu latviešu valodā, bet šis nav vienīgais piemērs, jo tāpat arī igauņu

pamatskola un lietuviešu vidusskola arī ir izvēlējušās īstenot programmu latviešu valodā, bet nodrošinot igauņu valodu un lietuviešu valodu kā otro svešvalodu. Tāpat, kā tas ir arī Ukrainu skolā.

A. Laviņš.

Sakiet, vai citu mazākumtautību skolas ir rīkojušās līdzīgi? Jūs minējāt ukraiņu, igauņu, lietuviešu... vai ir vēl kādi citi piemēri? Piemēram, krievu mazākumtautību skolas, kas eksperimentālā kārtā ir visu izglītības saturu nodrošinājušas tikai latviešu valodā?

O. Arkle.

Jā, vēl viens piemērs ir Rēzeknes valsts ģimnāzija, kura tieši tāpat izvēlējās īstenot.. poļu ģimnāzija, kura tāpat izvēlējās īstenot programmu latviešu valodā.

A. Laviņš.

Nu, jā... tāpat praktiski visas mazākumtautības jūs nosaucāt. Bet vai ir bijusi kāda krievu mazākumtautības skola, kas šādu pašu rīcību bija izvēlējusies?

O. Arkle.

Jā. Kā jau mēs iepriekš dzirdējām, tad Rīgas Valsts klasiskā ģimnāzija, kura ir skola, kurā īstenota tika mazākumtautību krievu programma, tad nolēma arī šo procesu pārtraukt un īsteno programmu ļoti veiksmīgi latviešu valodā.

A. Laviņš.

Paldies. Atbilde ir saņemta.

Vai tiesnešiem būs kādi papildjautājumi?

Lūdzu, vārds tiesnesim Artūram Kučam.

A. Kučs.

Paldies.

Ja par šo varbūt arī vēl var papildināt.

Jūs jau teicāt un arī kā mēs dzirdējām tiesas procesā, ka arī pie iepriekšējā modeļa bija dažādi šie varianti un, teiksim, vismaz Ukrainu skolas pārstāvis mums arī teica, ka viņi jau no paša sākuma sāk mācības latviešu valodā un viņiem visi sekmīgi beidz un nevienam nav problēmas ar eksāmeniem. Protams, viņiem ir bērni, kas ierodas tagad tur tiem saprotams ir grūtības. Teicāt, ka igauņu, lietuviešu skolās viņi arī var izvēlēties savu dzimto valodu kā otro svešvalodu.

Kāpēc, jūsuprāt, šāds modelis, kas būtu mazāk ierobežojošs attiecībā uz mazākumtautību valodas saglabāšanu, nebūtu attiecināms, pieņemsim, arī attiecībā uz

krievu valodu... nu, tiem piederīgajiem, kas pieder pie krievu mazākumtautībai? Kāpēc šāda iespēja ir liegta?

O. Arkle.

Jā, paldies. Mēs jau arī iepriekš... tāpat kā šis piemērs ar Rīgas Valsts klasisko ģimnāziju, kura izvēlējās tāpat arī pāriet un ieviest šo programmu latviešu valodā, šis ir viens no piemēriem, ka tas ir iespējams. Un tāpat arī citām izglītības iestādēm... Un ņemot vērā to, ka krievu valoda ir iespējama kā otrā svešvaloda, tad nav problēmu, ka izglītības iestādes izvēlas īstenot programmu latviešu valodā ar otro svešvalodu, kā saglabāt... Jeb es nesapratu jūsu jautājumu?

A. Kučs.

Ja es varu jūs precizēt... un tāda iespēja, ja es pareizi arī šodien tiesas sēdē sapratu, tāda iespēja pastāvēs tikai līdz nākamajam mācību gadam. Pēc tam attiecībā uz krievu valodu šādas iespējas nebūs. Vai es neesmu pareizi sapratis?

O. Arkle.

Jā, bet šobrīd regulējuma nav, kas mums nosaka ļoti precīzi, kā tas notiks un kā tas būs, jo šobrīd Saeimā tiek šis jautājums izskatīts. Nu, mums nav ļoti konkrēta, precīza ziņa, kā tas tiks īstenots. Jā, bet šobrīd šajā brīdī ir iespējams krievu valodu apgūt kā otro svešvalodu un vidusskolā kā trešo svešvalodu, kā ceturto, iespējams... un vidusskolā ir saglabāta arī iespēja kā specializēto kursu mācīt krievu valodu un literatūru mazākumtautību valodu.

A. Kučs.

Tātad, ja es varu precizēt, likumdevējs gala lēmumu vēl nav pieņēmis par šo?

O. Arkle.

Jā.

A. Kučs.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai lietas dalībniekiem būs kādi īsi jautājumi?

I. Nikuļceva.

Jā, paldies.

Ja drīkst es uzdošu arī dažus jautājumus saistībā tieši ar pieaicināto personu... citu pieaicināto personu pausto viedokli jau pēc Izglītības un zinātnes ministrijas uzklaušīšanas.

Un tad pirmais. Es gribēju uzdot jautājumu. Pieaicinātā persona, tiesībsargs, tā ļoti norādīja, ja varētu teikt, ka Vispārējās konvencijas 13. pants ietver tiesības tieši skolu dibinātājiem. Tātad nevis bērniem un viņu ģimenēm, bet skolu dibinātājiem.

Un tad šajā saistībā es arī gribētu uzdot jums jautājumu: kāds ir jūsu viedoklis, vai ģimenēm, vecākiem, bērniem ir pamattiesības izvēlēties privāto skolu un tātad arī to mazākumtautību dibināto skolu. Vai tās ir pamattiesības?

Un tad varbūt... kamēr jūs domājat, es arī norādīšu tos dokumentus, es jautājos citiem jau viņus norādīju, bet, piemēram, ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācija, Konvencija pret diskrimināciju izglītībā, arī starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām... nu, paredz šādas tiesības, tātad vecāku tiesības izvēlēties privāto skolu.

Tad ir jautājums. Vai jūsu ieskatā tās ir pamattiesības izvēlēties šo te privāto skolu un arī mazākumtautību skolu, ko mēs zinām, ka pēc 13. panta Konvencijas ir tiesības mazākumtautībām dibināt?

D. Dambīte.

Manuprāt, ka no Satversmes 112. panta, kas noteic, ka visiem ir tiesības uz izglītību, tad šie principi par pieejamību un pieņemamību tātad arī nosaka to, ka vecākam ir tiesības izvēlēties to izglītības iestādi, kurā viņu bērns mācīsies. Tās ir vecāku tiesības.

I. Nikuļceva.

Bet tad vecākiem ir arī tiesības... tas ir būtiski šajā lietā, jo šajā lietā ir bērni un viņus pārstāv vecāki. Tad tās ir arī viņu tieši pamattiesības izvēlēties to mazākumtautību skolu un mazākumtautības valodu.

D. Dambīte.

Manuprāt, no Satversmes, kā jau es teicu, izriet vecāku tiesības izvēlēties to izglītības iestādi, kurā bērns apgūs izglītību. Savukārt Izglītības likums jau tālāk nosaka, ka pašvaldības, piemēram, nodrošina it īpaši pirmsskolas izglītības iestādi bērnam vistuvāk dzīvesvietai. Tātad pašvaldības pienākums ir šo nodrošināt, ņemot vērā šos te apstākļus, kā vecākam aizvest bērnu uz pirmsskolas izglītības iestādi. Tātad šīs ir vecāku tiesības izvēlēties to iestādi, kuru viņu bērns apmeklēs.

I. Nikuļceva.

Labi, paldies.

Tad mazliet cits jautājums.

Es gribētu uzdot jautājumu tieši par pirmsskolas izglītību un arī par valodu tieši pirmsskolā.

Iepriekšējā tiesas sēdē atbildot uz jautājumu, mums arī privātā pirmsskolas izglītības iestāde „Galaktika” piekrita tam, ka tomēr pirmsskolā prioritāri būtu nepieciešams nodrošināt izglītību bērna dzimtajā valodā. Un es arī uzdevu šo jautājumu un es to uzdevu nu nevis vienkārši tāpat, bet atsaucoties uz vairākiem starptautisko institūciju atzinumiem. Un divi no tiem atzinumiem ir tādi, kas jau iepriekš daudzkārt ir minēti šajā tiesas sēdē, tas ir šis Konsultatīvās komitejas 4. viedoklis par Latviju un arī Venēcijas komisijas atzinums, kas arī jau vairākkārt ir minēts. Tātad, tur ir tieši pateikts, ka tai ir jābūt prioritāri bērna dzimtajai valodai. Nu, mums arī bērnodārza pārstāvji tam piekrita.

Papildus es gribu arī norādīt, ka arī UNESCO, kas ir ANO institūcija, noteikti zināt, ļoti daudzos atzinumos, ļoti daudzos pētījumos ir izdarījusi tieši tādu pašu secinājumu, arī tā kā pamatojoties uz ļoti plašiem pētījumiem.

Es varu arī minēt tos konkrētos dokumentus...

A. Laviņš.

Man būtu lūgums jautājumu uzdot.

I. Nikuļceva.

Jā, bet jautājums tad... jūsu viedoklis par šo, vai jūs tam piekrītat, ka pirmsskolas vecuma posmā būtu jābūt tomēr prioritāri izglītības valodai bērna dzimtajai valodai? Un ja nē, tad arī gribētos kādu atspēkojumu saturiski pret to minēto.

D. Dambīte.

Ja es nemaldos, tad kāda no pieaicinātajām personām... vai pat divas, man liekas, pedagoģijas profesore un psiholoģijas profesore, tieši pretējo teica, ka bērns atnāk uz bērnodārzu kā balta lapa un viņam tajā brīdī nav svarīgi šī valoda, viņam ir svarīgi būt piederīgam, svarīgi zināt, ka viņam ir vecāki, viņi atnāk viņam pakaļ un viņš šajā 2 gadu, vai 1,5, 2 gadu, 3 gadu, 4 gadu periodā viņš apgūs noteiktas prasmes, pašdisciplinētību, sakārtot aiz sevis mantas, apgērbties, šīs te noteiktās prasmes, ko viņš apgūst, kad viņš ir mazs.

Valodu šajā, cik es arī sapratu no šīm pieaicinātajām pusēm, kas ir pētījuši tieši šo vecuma posmu, valoda nav šajā brīdī galvenais. Manuprāt, mēs esam arī rakstveida paskaidrojumos un arī Satversmes tiesas spriedumos ir bijušas norādes uz tiem starptautiskiem pētījumiem un atziņām, ka bērnam, kas ir 1,5 un divgadīgi bērni, ka

viņiem šī te izglītība... jo ko mēs saprotam šajā posmā ar izglītību... viņi apgūst šīs prasmes, protams, viņš apgūst vārdus „labdien”, „uz redzēšanos”, „jāiet gulēt”... attiecīgas kaut kādas īsas konkrētas frāzes viņš, protams, apgūst šajā te valsts valodā. Līdz ar to šī dzimtā valoda šajā brīdī viņam nav ne šķērslis, ne traucējums, lai apgūtu valsts valodu, kā es sapratu arī no psiholoģijas doktores. Tātad, mūsaprāt, valoda šajā vecuma posmā nav galvenais un dzimtās valodas apguve ir būtiska sākt viņu apgūt jau no šiem pašiem pamatiem, no mazotnes, teiksim tā.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad es gribētu uzdot citu jautājumu.

Jūs atbildējāt nu... es teikšu, diezgan godīgi uz Satversmes tiesneša jautājumu par to, kādi Satversmes tiesas spriedumi tika izvērtēti, sagatavojot to likumprojektu, kas ir apstrīdēts arī šajā lietā, bet nu vismaz es tā kā lasot šo anotāciju tur faktiski redzēju tikai par publiskajām skolām, par publisko izglītību.

Un tāpēc es gribu jautāt nu, būtībā to pašu jautājumu, bet tieši par privātajām skolām, un, proti, kā ir ņemts vērā Satversmes tiesas spriedumā lietā Nr. 2018-22-01 atzītais... tad tas ir par privātajām skolām. Un tad es nolasīšu... tas ir citāts, ko tieši Satversmes tiesa ir norādījusi un tad ir jautājums, kā tas tika ņemts vērā...

A. Laviņš.

Bet Nikuļcevas kundze, es tomēr gribu teikt, ka es tieši tādu jautājumu arī uzdevu. Šī atziņa attiecas uz privātajām skolām un kā šī atziņa tika ņemta vērā.

I. Nikuļceva.

Jā, bet es gribu pajautāt par konkrētu Satversmes tiesas atziņu, ja drīkst es viņu nocītēšu... Tas nav tas pats...

A. Laviņš.

Bet šobrīd, manuprāt, mēs uzaicinājām pieaicināto personu, lai tiesa noskaidrotu neskaidros jautājumus un es šobrīd nevēlos, lai notiktu kaut kāda atkārtota iztaujāšana. Es tikai gribēju, lai jūs uzdodat tos jautājumus, kas varbūtās no papildjautājumiem izskanēja, bet šis jautājums par to, par atziņu un par konkrētu spriedumu, pilnīgi viens uz vienu sakrīt ar to, ko jūs šobrīd vaicājat un mēs tērējam laiku atkārtotāšanās.

I. Nikuļceva.

Jā, nu, ja drīkst... Tad es nolasīšu to, ko es gribu pajautāt. Un tad ja tiesa uzskata, ka tas jau ir pajautāts, tad, protams, es piekritīšu...

A. Laviņš.

Tad darām tā!

I. Nikuļceva.

Jā. Nu šajā lietā Satversmes tiesa tieši norādīja... citāts... „par atbilstošu Satversmes 114. pantam nevarētu uzskatīt tādu tiesisko regulējumu, kas mazākumtautības valodas lietošanu no izglītības procesa izslēgtu pavisam vai reducētu tiktāl, ka mazākumtautības valoda kā mācību valoda tiek izmantota tikai apgūstot pašu šo valodu kā konkrētu mācību priekšmetu.” 22.2. apakšpunkts.

Un es gribēju tieši par šo pajautāt. Man liekas, ka šeit ir pateikts, ka, pirmkārt, nevar ne tikai izslēgt mazākumtautību valodu no mācību procesa, bet arī nevar noteikt, ka tikai tiek apgūts kā konkrēts mācību priekšmets. Šajā lietā apstrīdētās normas jau paredz daudz vairāk, tās izslēdz pilnībā no formālā procesa. Bet šeit iet runa, ka tikai konkrēts mācību priekšmets nebūtu pietiekami.

Un tas bija tas, ko es gribēju pajautāt, ja es drīkstu. Nu, kā tas ir vērtēts? Ja jūs uzskatāt, ka par to jau bija uzdots jautājums, tad, labi, es nepastāvēšu...

A. Laviņš.

Jā. Nu, es teiktu, ka tas ir atkarīgs no tā, kā mēs uztveram vārdu savienojumu „vispārējās izglītības ietvarā”. Manuprāt, ka vispārējās izglītības ietvars jau tieši ir tas, vai ir obligātajās mācību stundās mazākumtautības valoda, mazākumtautības literatūra.

Nu pilnīgi identisks jautājums, tikai ar citiem vārdiem. Es gribētu teikt tā.

Tāpēc virzāties tālāk uz citiem jautājumiem.

I. Nikuļceva.

Nu, labi. Paldies.

Tad es uzdošu vēl vienu jautājumu, kas nu varbūt arī mazliet sasaucas ar to, ko jūs jau iepriekš norādījāt kā pieaicinātā persona. Bet nu es gribētu mazliet tomēr vēl padziļināti uzdot jautājumu pa atšķirību starp privātajām un publiskajām skolām un tieši jautāt par minimālajiem standartiem. Proti, vairāki starptautiskie dokumenti, kurus neatkārtos, jo es jautāju šo jautājumu arī citām pieaicinātajām personām, es pieņemu, ka jūs zināt, paredz, ka valsts var noteikt vienīgi minimālos standartus un nevis standartus vispār.

Un tad vēlos lūgt jūsu viedokli par to, kas tad ir tie minimālie standarti, kāda tad ir atšķirība starp minimālajiem standartiem privātajās skolās un standartiem publiskajās skolās, kas ir maksimālie, acīmredzot.

D. Dambīte.

Jā, paldies par jautājumu.

Tātad, visticamāk, ja mēs runājam par vārdu salikumu „minimālie standarti”, tad, iespējams, ka katra valsts šo te vārdu salikumu saprot savādāk un katra valsts savu izglītības sistēmu izveido atbilstoši viņu nacionālajām vērtībām, tikumiem un demokrātiskajai iekārtai. Mēs Latvijā šo minimālo standartu esam noteikuši valsts pamatizglītības standartā, vidējās izglītības standartā un pirmsskolas izglītības vadlīnijās. Tas ir mūsu standarts, kuru mēs uzskatām, ka jāīsteno šīm te izglītības iestādēm – gan privātajām saņemot attiecīgu licenci un akreditāciju, gan pašvaldību dibinātajām.

I. Nikuļceva.

Paldies.

T. Džibuti.

Paldies.

Man tikai viens precizējums par to, kas izskanēja no jūsu kolēģes puses tieši par to iepriekšējo bilingvālo posmu un vai varētu precizēt. Un arī par vidējo izglītību. Ka tur ir pieļauts speciāls bloks un ir atstāts... Vai tad varētu kaut kā novērtēt, teiksim, kā jūs arī apkopojāt datus un kā bija pieņemts šis te lēmums par iepriekšējās, 2018. gada, reformas vērtējumu, ja tā vēl nebija pabeigta. Nu, proti, es šodien arī to jautāju par meitu, kurai bija jābūt 80 procenti šajā gadā... kā jūs novērtējat, ja viņa pat neuzsāka šo te konkrēto proporciju izmantot?

A. Laviņš.

Jā, par iepriekšējās izglītības reformas novērtējumu. Es šobrīd arī nevaru pateikt. Šis jautājums ir izskanējis daudzkārt, bet vai Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvēm, es šobrīd to nevaru pateikt, tāpēc lūgums sniegt atbildi šobrīd.

O. Arkle.

Iepriekšējā reforma tika izvērtēta tieši tāpat kā šobrīd šī. Un tie bija pamatā valsts pārbaudes darbu rezultāti, tāpat arī skolēnu mācību sniegums, kas atspoguļo to, cik lielā mērā, kā bērni, kā skolēni ir apguvuši latviešu valodu un tajā pašā laikā arī citus mācību priekšmetus. Jo kā mēs zinām, kā mēs jau iepriekš pieminējām, tad bija pieci modeļi un šajos modeļos arī bija noteikta valodas proporcija, tā nebija noteikta 50 pret 50, pret ļoti līdzīgi, kā kurā modelī. Un tieši tas arī tika vērtēts. Un patiesībā to, ko mēs pārliecinājamies, vērtējot procesu, ka šie modeļi tika mainīti, kā jau es iepriekš arī teicu. Tātad, skola izvēlējās varbūt īstenot kādu no modeļiem, kurā latviešu valoda nebija pietiekami daudz proporcionāli norādīta, bet, kā mums skaidroja skolu pārstāvji,

tad tas bija patiesībā arī vecāku lūgums, vecāku priekšlikums tāpat mainīt šos modeļus, kurā nebija pietiekami daudz latviešu valodas prasmes kā satura ziņā.

Tā kā tā arī tika vērtētas iepriekšējās reformas no dažādiem viedokļiem.

A. Laviņš.

Paldies.

Saeimas pārstāvim, vai būs vēl jautājumi?

S. Bērtaitis.

Paldies, jautājumu nebūs.

A. Laviņš.

Paldies.

Paldies Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvēm par atsaucību atkārtoti ierasties uz tiesas sēdi un sniegt atbildes uz mūsu jautājumiem. Paldies jums!

Jā. Cienījamie kolēģi! Šobrīd tiek izsludināts pārtraukums līdz pulksten 14.00 un turpināsim sēdi šajā laikā

Paldies. Pārtraukums.

(Pārtraukums.)

A. Laviņš.

Lūdzu, sēdieties!

Turpinām tiesas sēdi.

Uzklausīsim nākamo pieaicināto personu – goda doktoru, asesoru, diplomētu politologu Egilu Levitu.

Levita kungs, lūdzu, aicinu jūs pie Satversmes tiesas tribīnes, lai sniegtu viedokli Satversmes tiesai. Mēs esam jums Rīcības sēdē norādījuši divus jautājumus.

Aicinu viedokli sniegt tieši ar atbildēm uz tiesas uzdotajiem jautājumiem un pēc tam, ja ir jūsu ieskatā vēl kādi citi aspekti, kas, jūsuprāt, liekas būtiski šajā lietā, esat laipni lūgti šo darīt zināmu tiesai.

Lūdzu!

E. Levits.

Paldies.

Tāpat, vispirms ir jautājums par Minoritāšu konvencijas 13. pantu.

Šeit man vispirms ir jāsaka, ka jautājums ir arī par pieteicējiem... teiksim, vismaz problemātisks jautājums par pieteicējiem, jo Latvijas deklarācijā, kas ir pievienota Minoritāšu konvencijai, ir nosaukta definīcija, ko Latvija uzskata par

vēsturiskajām minoritātēm – tādā vēsturiski ilgi ir dzīvojuši Latvijas teritorijā un atšķiras no valsts nācijas ar valodu, reliģiju un tā tālāk.

Jautājums ir arī par to, ko 13. un 14. pants grib sargāt. Manuprāt, 13. un 14. pants sargā tieši šīs minoritātes un nevis jebkuru cilvēku, kurš dzīvo Latvijā, bet kurš nepieder pie šīm minoritātēm. Konkrētie pieteicēji ir, teiksim, gruzīnu un ukraiņu izcelsmes cilvēki, un jautājums ir, vai jebkurš cilvēks var, kā saka, nevis 13. panta ietvarā, tvērumā jebkuru identitāti izvēlēties, lai pēc tam pastāvētu uz attiecīgo skolas sistēmu šajā valodā. Vai jebkurš. Teiksim, atbrauc japāņi un saka, mēs gribam, teiksim, ir vēsturiska minoritāte Latvijā, teiksim, poļi, mēs gribam poļu valodu. Vai tomēr iet runa par 13. panta jeb visas konvencijas jēgu veicināt tās minoritātes, kas tur arī dzīvo. Tā kā tas ir viens būtisks jautājums tādā vispirms par pieteicēju subjektīvajām tiesībām un otrs jautājums – par Minoritāšu konvencijas jēgu un mērķi, uz ko vajadzētu rast atbildi un katrā ziņā šeit es redzu zināmu problemātiku.

Tad šī reforma, kas ir daļa no garākas reformas, ilgstošākas reformas, kas jau notiek, ir vērsta pilnīgi skaidri un droši uz demokrātiskas saliedētas sabiedrības veicināšanu. Saliedēta demokrātiska sabiedrība. Tā ir šīs reformas jēga. Nevis kaut kādā veidā, man jāsaka, iegriezt kaut kādiem cilvēkiem, kas šeit dzīvo, bet veicināt šo demokrātisko saliedētību.

Un viens... vai es pat teiktu, tas galvenais elements, kādā veidā veido šo saliedēto sabiedrību, ko nosaka arī Satversme, ir vienota valsts valoda un Satversmes tiesa ir jau vairākkārt izteikusies par vienotas valsts valodas nozīmi, arī teikusi, ka katram šeit dzīvojošajam cilvēkam šī valsts valoda ir jāprot, lai viņš varētu pilnvērtīgi šeit funkcionēt. Tas ir svarīgi. Un tieši uz to ir vērsta arī šī reforma.

Valsts valoda, tas ir, latviešu valoda, ir arī Satversmes negrozāmā kodola sastāvdaļa un pat likumdevējs nav tiesīgs atkāpties no šīs valsts valodas konstitucionālā ranga, bet pat vairāk kā konstitucionālais rangs, tā ir konstitucionālā identitāte, ko arī pat ar konstitūciju nevar mainīt, jo tas ir negrozāmais Satversmes kodols.

Vienota valsts valoda. Ir svarīgi, lai visi varētu piedalīties demokrātiskajā diskursā un demokrātisko diskursu nedrīkst saprast tādā veidā, ka mēs esam visi vienotās domās. Nē, absolūti nē. Diskurss nozīmē diskusiju ar dažādām domām. Bet mēs runājam par to pašu priekšmetu, par to pašu priekšmetu, par tiem pašiem jautājumiem, ko šodien jūs varat izlasīt Delfos, citās avīzēs, par tiem pašiem jautājumiem.

Ja kāds dzīvo mentāli citā telpā, es minēju Japānu... Japānā ir pilnīgi citi jautājumi un tas, ja mēs sāktu šeit viens runāt par Japānas politiku un to var, protams, darīt, tas nebūtu Latvijas demokrātiskais diskurss par to, ko mēs šeit Latvijā gribam un kāda ir situācija Latvijā. Un tas ir iespējams tikai vienotā valodā, latviešu valodā.

Tas nozīmē, ka Latvijas tauta, Latvijas tauta... Satversmes 2. pantā sarunājas latviešu valodā. Tik vienkārši. Un sarunājas par kopīgām tēmām, bet par šīm kopīgajām

tēmām var būt pilnīgi atšķirīgi viedokļi. Tas ir demokrātiskais diskurss.

Ja mēs pārejām pie specifiski krievu valodas. Man jāsaka, ka ir, teiksim, nu... es to uzskatu par šķību priekšstatu, ka mazākumtautībām ir kāda kopēja valoda. Nav mazākumtautības valodas, kas stāvētu blakus, teiksim, gruzīnu vai baltkrievu vai poļu valodām. Ir katram sava valoda. Un tā kā prezidents Rinkevičs pirms pāris dienām teica sanāksmē ar sabiedrisko mediju pārstāvjiem, „tas ir greizi”... viņš nelietoja to vārdu, bet viņš to domāja... es, teiksim, tā viņu interpretēju, „uzrunāt mazākumtautības, visas mazākumtautības caur krievu valodu”. Es domāju, kur ir tā jēga. Es zinu, kur tā jēga ir. Tā jēga ir tā, ka Latvija pēc 30 neatkarības gadiem vēl joprojām zināmā mērā, ne jau, protams, pilnīgi, dzīvo postkoloniālās mentalitātes garā.

Un tas, ka mēs neesam šo jautājumu pietiekoši skaidri pateikuši, varbūt esam pat pateikuši arī Satversmes tiesas spriedumos un arī likumos, bet neesam to īsti aptvēruši, ko tas nozīmē praksē. Praksē, dārgie kolēģi, tas nozīmē to, ka mēs runājam vienā valodā par tiem jautājumiem, kas ir kopēji mums. Par Latvijas politiku, par Latvijas sabiedrību, par Latvijas kultūru. Protams, ir mazākumtautību valodas, un piemēram, poļu valodā vai krievu valodā mēs tur runājam par, teiksim, par poļu-krievu kultūru un tā tālāk... bet ne jau par Latvijas politiku. Man jāsaka, ka tas ir greizs priekšstats par saliedētu sabiedrību, ka katrs runā par mums kopējām tēmām katrā savā valodā, jo mēs nenonākam, tā sakot, diskursā.

Tātad, iet runa par saliedētas sabiedrības veidošanu. Un tas ir demokrātijas jautājums un arī Satversmes tiesa, jūs labi zināt savu judikatūru, ir teikusi, ka latviešu valoda ir demokrātiskā diskursa valoda, kas ir kopējās saziņas valoda visiem tiem, kas pieder pie Latvijas tautas un saskaņā ar... Satversmes tiesa gan tieši to jautājumu nav skārusi, bet Augstākā tiesa ir jau lēmusi, ka Latvijas tauta Satversmes otrajā izpratnē sastāv no divām daļām, kas lielā mērā pārklājas. Viens ir – visi Latvijas pilsoņi, neatkarīgi no tautības, reliģijas un tā tālāk. Otrs ir – visi latvieši, ieskaitot neatkarīgi no pilsonības, jo Latvija ir nacionāla latviska valsts.

Tagad apskatīsimies, kā darbojās šī segregētā skolu sistēma līdz šim, vai situācija principā.

No tā, ko es teicu, izriet, ka visiem Latvijas tautas piederīgajiem un šajā gadījumā, protams, arī šie pieteicēji ir Latvijas pilsoņi, līdz ar to pieder pie Latvijas tautas Satversmes 2. panta izpratnē, ir, teiksim, jābūt priekšnosacījumiem, lai varētu piedalīties šajā mūsu kopējās nākotnes veidošanā un šis priekšnosacījums ir latviešu valoda un latviešu valoda nav tikai valoda, tā nav vienkārši, ko es iemācos, teiksim, kādosursos vai tamlīdzīgi. Valoda, kā filozofs Vītgenšteins ir teicis, „manas valodas robežas ir manas pasaules robežas”. Un ja tev nav šī latviskā pasaule, tu nevari šeit, tā sakot, dzīvot mentāli, tu fiziski vari te dzīvot, bet nevis mentāli un mentāli svarīgi ir, lai tu varētu piedalīties demokrātiskajā diskursā. Nevis ar savu ķermeni, bet ar savu domu un tamdēļ latviešu valoda ir kopējā valoda visiem.

Un tagad apskatīsimies, kā līdz šim ir funkcionējusi šī segregētā skolu sistēma Latvijā. Es domāju, ka droši vien varētu vienoties, ka latviešu valoda ir jāzina visiem, kā arī jūs to paši esat teikuši. Bet šeit tāpat, ir runa konkrēti par krievu valodu, un kur iegūst krievu valodu līdz šim? Ģimenē. Kolēģi, ģimenē iegūst krievu valodu. Identitātes pamata vienība, kas dod tālāk identitāti, ir ģimene.

Otrs. Daļēji to iegūst skolā. Tātad krievu identitāti mācoties arī, tā sakot, pamatizglītību... pamatizglītību es tagad domāju ar to obligāto daļu... obligāto daļu tāpat krievu valodā un vēl viens moments ir krieviskā infotelpa. Šeit krieviskā infotelpa ir pilnīgi pašpietiekama. Un ja mēs kaut kādā veidā varētu saskaitīt, piemēram, 17 radiostacijas, kas raida krievu valodā, kas šeit ir reģistrētas un tā tālāk... tad tā apjoma ziņā būtu vismaz jeb es pat domāju lielāka nekā latviskā latviešu valodā pastāvošā infotelpa. Ņemot vērā, protams, arī vēl Krievijas infotelpu, kura ir daļēji tagad ierobežota.

Tātad, savu mazākumtautību identitātei... nevis mazākumtautību, savu krievisko identitāti cilvēks, jaunais cilvēks iegūst: A – ģimenē, un tas ir pamats. Otrais – līdz šim daļēji skolā, mācoties daļēji, mācoties krievu valodā un tikai daļēji latviski, un trešais – krieviskā infotelpa.

Tātad, šeit ir vesela sistēma, kādā veidā identitāte tiek dota tālāk, krieviskā identitāte no vienas paaudzes uz nākamo. Un kur viņš apgūst šo latvisko daļu, latvisko piederību? Viņš apgūst daļēji vienu daļu no priekšmetiem, mācoties skolā, tas ir es runāju par situāciju līdz šim.

Un te mēs redzam absolūtu nelīdzsvarotību. Viņam šī krieviskā telpa ir daudz, daudz svarīgāka, lielāka, plašāka nekā to, ko viņš apgūst priekšmetus atsevišķus, priekšmetus skolā. Un tas tagad tiek labots. Un tagad man jāsaka paliek tā, labots tādā veidā, ka pamatizglītība... kā jūs to saucat... obligātā daļa un tad ir interešu izglītība... tāpat par obligāto daļu es runāšu, tāpat obligātā daļa ir tas, kas daļēji līdzsvaro šo nelīdzsvarotību.

Un tagad, kas būs tālāk. Tātad, ģimenē viņš apgūst krievisko identitāti no paša sākuma kā zīdains, vai tūlīt kā viņš sāk runāt savā valodā. Otrais – viņš iegūst no krieviskās infotelpas un arī no tā, ka ir ļoti daudzi cilvēki, kas runā tajā pašā valodā un viņiem nav problēmas, kā sakot, savā sabiedriskajā komunikācijā runāt ar citiem, kas runā krievu valodā. Viņiem ir problēmas... nu, neteiksim, problēmas... katrā ziņā viņiem ir mazākas iespējas satikt kaut vai skolā, minoritāšu skolā nav latviešu bērnu vai nu ļoti minimāli. Tātad, tur viņš arī satiek tos pašus bērnus, kas runā tajā pašā valodā, tajā pašā pasaulē. Es vēlreiz atgādināšu, ka Vitgenšteina teikto par valodu. Tātad tur viņš arī... un tā ir šī nelīdzsvarotība, kas, protams, ir reāli izpaudusies, ka 30 gadus pēc okupācijas izbeigšanās mums ir *de facto* šī situācija, ka viena daļa no Latvijas tautas piederīgajiem dzīvo citā telpā, kolēģi! Citā telpā un to mēs redzam kaut vai vēlēšanu rezultātos, to mēs redzam, piemēram, kad mēs lasām krievu presi šeit vai krievu

sociālajos tīklos. Tā, kolēģi, ir cita telpa. Tur tā nav, teiksim, tā, par ko mēs kopīgi runājam. Un tieši šo kļūdu, es teiktu, un, man liekas, ka daudzi no politiķiem ir izteikušies, ka to vajadzēja jau sen darīt, tagad 30 gadi... daži pat saka, ka tas ir par vēlu... Es domāju, ka tas absolūti nav par vēlu, tas ir beidzamais laiks, ka to jau vajadzēja darīt senāk un es tam pilnīgi piekrītu.

Tātad, valstī, veidojot izglītības sistēmu, arī 13. panta kontekstā ir jādomā ne tikai par šo minoritātes identitātes turpināšanu, ko arī valsts domā, bet primāri un katrā ziņā vismaz tikpat daudz, par saliedētas sabiedrības veidošanos. Un jūs zināt, ka, piemēram, UNESCO Konvencija par izglītību noraida segregāciju. Un arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, ja es nemaldos, Čehijas lietā par romiem, kuriem nedeva iespēju iet čehu skolās. Tur ir skaidri teikts, ka šāda segregācija *de facto* vai arī *de iure* ir pretrunā ar demokrātijas principu.

Tātad, es gribētu atzīmēt arī to, te man ir arī jautājums, kāds iespaids ir uz bērniem, kuri ir sākuši krievu valodā un ka viņiem pēkšņi ar 1. septembri būtu jāpāriet uz latviešu valodu.

Kolēģi, mums ir nedaudz jāpaskatās pāri Latvijas robežām. Un situācija ir tāda, ka katru gadu simtiem tūkstošu vai varbūt miljoni bērnu ir tajā pašā situācijā. Latviešu bērni, kuri līdz 3. klasei ir bijuši šeit skolā, un pēkšņi... un, nevis pēkšņi, bet vecāki aizbrauc vai viņi visa ģimene aizbrauc uz Vāciju vai uz Franciju vai uz Zviedriju un 1. septembrī viņiem ir jāiet zviedru skolā. Un vai tā ir kāda trauma? Man jāsaka, ka nē. Protams, ir sākotnējas grūtības, kur var arī palīdzēt un tā... bet viņi, protams, iegūst vienu jaunu pasauli, viņi negrib palikt savā, teiksim, savā geto dzīvojot vienā citā valstī. Es domāju, ka tas ir ārkārtīgi būtiski. Būtiski ir tas, ka tas nerada traumu un vēl jo agrāk, jo vieglāk. Ja ir divu gadu vecs bērns, piemēram bērnudārzā, tas ir, kā saka, viņam ir daudz vienkāršāk. Ģimenē viņš iegūst krievu valodu, bērnudārzā un skolā viņš apgūst latviešu valodu un latviešu pasauli. Un tas ir būtiski. Un tas ir arī jāskatās 13. panta interpretācijā. 13. pants nenozīmē... izolēti no situācijas nedrīkst skatīties un 13. pants nedrīkst arī novest pie izolācijas, bet valsts uzdevums ir veicināt šo demokrātisko saliedētību. Un tas ir būtiski un to arī dara šī reforma.

Tagad arī pēc jaunās sistēmas krievu valoda nekur nepazudīs. Kolēģi, es saku, ģimenē, info telpa, preses un viss tā tālāk... arī ir pietiekoši daudz krievu draugi, tā nekur nepazudīs, bet tā tiks turpināta interešu izglītībā. Un tādēļ, protams, arī valstij ir jāveicina šāda interešu izglītība, kas ir pieejama tiem, kas to vēlas.

Un man jāsaka arī, tas ir pēc būtības Zviedrijas modelis. Zviedrijā visi mācās zviedru valodā, bet ir interešu izglītība daudzās, man liekas, kādā 30 valodās skolās ko piedāvā. Starp citu, arī latviešu valodā, un, ja es nemaldos, četrās Stokholmas ģimnāzijās tiek piedāvāta latviešu valoda. Un vai tas latviešiem, kas dzīvo Zviedrijā, vai jūs domājat, ka tā ir kāda netaisnība pret to? Un arī... Minoritāšu konvencijas komiteja nekad nav iebildusi pret to, pret šo Zviedrijas modeli. Tātad, visiem ir

kopēja... arī lai tie cilvēki, kas atbrauc no Somālijas vai no Latvijas, satiktu zviedru bērņus. Arī šī neformālā komunikācija ir ļoti svarīga. Un plus somāliešu valoda, latviešu valoda, horvātu un citas tiek mācītas atsevišķās stundās, atsevišķā interešu izglītības sistēmā.

Un tas ir tas, kas varētu nodrošināt šo saliedēto sabiedrību. Un arī Latvijai tas nav nekas svešs. Mēs zinām, ir daudzas latviešu svētdienas skolas, es pats tagad janvārī Austrālijā runāju vienā latviešu svētdienas skolā netālu no Adelaidas un man jāsaka, ka tā ir tā izglītība un nevis tas, ka viņi ietu Adelaidā latviešu skolā, viņi iet austrāliešu skolā tāpat kā visi, bet viņiem ir šī specifiskā izglītība un es zinu, ka tur ir arī daudzas citas... grieķu un tā tālāk...

Tas ir šis modelis, uz ko mēs tagad ejam un to valsts drīkst darīt, nevis tāpēc, ka viņa jau 30 gadus to nav darījusi, tas nenozīmē, ka tas ir aizliegts... jo tas ir pretrunā ar šo demokrātijas principu, kur nepieciešama ir šī saliedētā sabiedrība.

Tātad, es vēlreiz uzsveru, ka ģimene ir tā, kas dod nacionālo identitāti tālāk. Un to Latvija nekādā ziņā nekavē, tā ir viņu pašu izšķiršanās, brīva izšķiršanās. Es gribētu teikt, ka brīva izšķiršanās, tas nedrīkst tikt uzspiests no valsts puses. Tas ir ģimenes jautājums.

Ja mēs runājam par latviešiem, tad ir daudzi latvieši, kas aizbrauc uz Angliju un asimilējās. Tā ir viņu brīva izšķiršanās. Bet ja viņi grib, arī šo interešu izglītību Latvijas valsts atbalsta, piemēram, Londonas latviešu svētdienas skolas un tur tiek dota blakus ģimenei šīs specifiskās valodas zināšanas.

Tāpēc man jāsaka, ka vienotu standartu mēs nevaram konstatēt Minoritāšu konvencijā, jo ir dažādi modeļi Eiropā un Konvencija... es jau nupat teicu, ko komiteja teica, viņa nekad nav iebildusi pret šo Zviedrijas modeli, viņa nav iebildusi pret, piemēram, Vācijas modeli. Vācijā ir valsts valoda, vācu valoda, viņa gan nav formāli noteikta Satversmē, bet viņa, tā sakot, ir likumos noteikta. Un, piemēram ir 3 miljoni turku imigranti, kuriem ir tad, piemēram, it sevišķi ir turku islams, tā sakot, svētdienas skolas, ko viņi dara un kur arī vācu... jautājums, ko viņi tur dara, bet nu vienalga...

Katrā ziņā tas ir viss iespējams un tas viss ir pieļaujams, un tas atbilst arī šīs privātās dzīves tiesībām Cilvēktiesību Konvencijas 8. panta izpratnē. Teiksim, ja mēs aizliegtu tādu interešu izglītību, sakot, ka krievu valodā nē, tādā gadījumā tas nebūtu... Bet šeit katrā ziņā... Un valsts pat finansētu tagad šo jauno interešu izglītību.

Es tūlīt arī beidzu.

Noslēgumā es gribētu teikt, ka šī reforma kopumā, ņemot vērā 13. panta un 14. panta noteikumus, ir vērsta uz saliedētas demokrātiskas sabiedrības stiprināšanu, kas ir valsts uzdevums, ko tā līdz šim ir nepilnīgi pildījusi. Tas ir valsts uzdevums un tagad tā to sāk pildīt, es ceru arī, ka tā patiešām sāks pildīt un līdz ar to tas ir bērņu interesēs.

Viena maza piezīme vēl. Kas attiecas, piemēram, uz interešu izglītību krievu valodā vai poļu, vai lietuviešu valodā. Attiecībā uz poļu vai lietuviešu valodu, mums bija poļu ģimnāzijas vairākas, mums ir viena lietuviešu ģimnāzija, kur arī tas, protams, būs interešu izglītībā poļu valoda, poļu vēsture. Tur lielā mērā mēs varam paļauties uz to, ka Polijas, Lietuvas valdība var atbalstīt šo interešu izglītību. Attiecībā uz, teiksim tā, fašistisko Krievijas sistēmu mēs nevaram to darīt. Mums ir jāskatās, mums ir jāattīsta arī šeit viena alternatīva, demokrātiska... krievu vēstures skatījums, kurā arī visi imperiālisma jautājumi tiek skatīti, arī, protams, ir jāskatās ir attiecībā uz padomju režīmu. Es domāju, ka tur ir... tur nevar, tā sakot, naivi pārņemt, kā tas bija pirms pāris gadiem, kad Krievija bija atsūtījusi savas vēstures grāmatas un tur mēs tikai vēlāk konstatējām, ka to lietoja šajās skolās...

Labi. Bet tas ir specifisks moments... Izglītības ministrijai ir jāattīsta šī specifiskā interešu izglītība krievu valodā, kas atbilstu mūsu valsts demokrātiskajam principam.

To es gribētu minēt.

Labi. Dārgie kolēģi, liels paldies par iespēju izteikties un es labprāt atbildēšu uz jautājumiem.

A. Laviņš.

Jā, Levita kungs, paldies un būs jautājumi.

Un pirmais. Ņemot vērā, ka Latvijas tiesību sistēma ir atvērta starptautiskajām tiesībām, tad mēģināsim skaidrot, kāds tad ir standarts šajā jomā, kur valsts ir skaidri teikusi, ka tā respektē, atzīst, ciena mazākumtautības. Un mēs zinām, ka liela autoritāte vienai no starptautiskajām institūcijām ir Venēcijas komisija. Venēcijas komisija vienā no ziņojumiem un es šobrīd citēšu... „Venēcijas komisijas secinājums. Ka tad, ja likums tiktu ieviests tā, ka mazākumtautību valodas varētu mācīt tikai kā priekšmetu un vairs nebūtu iespēju mācīt citus priekšmetus mazākumtautību valodā, tā nepārprotami varētu būt nesamērīga iejaukšanās mazākumtautību esošajās tiesībās.” Tātad, te ir runa par Konvenciju, kas saucas „Vispārējā minoritāšu aizsardzības konvencijas 13. un 14. pants” un no šīs atziņas varētu izrietēt tēze, ka prasība ir, lai mazākumtautības valodas priekšmets un vismaz kādas mazākumtautības valodā tiktu kāds vēl cits priekšmets, nu, piemēram, dabaszinības, piemēram, literatūra vai vēl kaut kas tiktu mācīts.

Un jautājums ir, vai šobrīd normatīvais regulējums, kas tiek aplūkots Satversmes tiesas lietā, kurā, kā jūs lietojāt to jēdzienu obligātā izglītības programma, citiem vārdiem mēs to varam saukt vispārējā izglītības programma, no tās izriet, ka vispārējās izglītības programmas ietvaros būtu jābūt vismaz mazākumtautības valodas iespēju apgūt un vismaz kādu priekšmetu tās mazākumtautības valodā. Nu, piemēram, krievu literatūra. Šis izriet no Venēcijas komisijas sniegtā atzinuma par Latviju.

Tad mēģināsim noskaidrot, vai interpretējot Satversmes 114. pantu, ko parasti Satversmes tiesa dara, to interpretē, ņemot vērā Latvijas starptautiskās saistības un mēģinām šobrīd saprast, kāds tad ir šis minimālais standarts, kur Latvijas valstij ir jācieņa, jārespektē mazākumtautību tiesības.

Vai tiešām izglītības procesā, vispārējās izglītības procesā, ir jābūt iespējai... un šeit mēs varam paņemt divas mazākumtautības – krievu, ukraiņu – kur ir jābūt vismaz ukraiņu valodai vai krievu valodai un es jau atkārtojos, attiecīgais literatūras priekšmets vai vēstures priekšmets.

Kā jūs interpretētu vai konkretizētu Satversmes 114. pantu kontekstā ar Venēcijas komisijas teikto un, iespējams, jūs tam piešķirat citu kontekstu?

E. Levits.

Trīs punkti.

Pirmais punkts ir par Venēcijas komisijas izteikumiem. Vispirms jau man vēlreiz jāatgādina, ka Venēcijas komisija nav nodibinājusi vai iedibinājusi vienotu standartu visās Konvencijas dalībvalstīs. Visās Konvencijas dalībvalstīs nav vienāds standarts. Es minēju par ziņojumu par Zviedriju, kur absolūti šis mūsu modelis, uz kā mēs ejam, netiek vispār pieminēts, ka tā kaut kāda problēma varētu būt.

Tāpat arī, teiksim... nu, ja jūs runājat par Vāciju, tur ir runa tikai par dāņu minoritāti, kas 30 tūkstoši, bet nevis par 3 miljonu lielo turku iedzīvotāju daļu. Kādēļ? Tādēļ, ka ir runa par vēsturisko minoritāti. Tā ir dāņu, kamēr turku iedzīvotāju daļa ir ieradusies 60.–70. gados.

Bet, ja mēs runājam konkrēti par Latviju, tad mums, protams, ir jāredz, kā, ja vispār kaut kādu, teiksim, secinājumu mēs varam izdarīt, ka viņi ņem vērā konkrētos apstākļus, tad, protams, ir jāņem vērā okupācija un rusifikācija. Lielākā daļa no šiem cilvēkiem ir ieradusies Latvijā nelegāli, pretrunā ar Latvijas konstitucionālajām tiesībām, kas, kā mēs zinām viņas darbojās Satversmē arī okupācijas laikā, un pretrunā ar starptautiskajām tiesībām. Un vienlaicīgi šai valodai vai šiem cilvēkiem tika piešķirtas zināmas privilēģijas, kas tiek turpinātas jau. Un tādēļ, ja mēs runājam par konkrētiem jautājumiem, tad katrā ziņā šis vēsturiskais konteksts, ja vispār grib ņemt vērā vēsturisko kontekstu un teikt, zviedriem vajag citu modeli, latviešiem citu un frančiem citu un itāļiem vēl citu, tādā gadījumā šis konteksts nedrīkst tikt ignorēts. Tātad, šeit ir runa arī par postkoloniālismu, par postkoloniālo mentalitāti un okupācijas seku mazināšanu.

Teiksim, Latvija... es teiktu tā... cēlsirdīgi atļāva šiem cilvēkiem palikt arī 90. gados, kaut gan es jau teicu, tas bija nelegāli... bet atļāva un arī turpina šeit, kā sakot, viņi... tie, kas ir ieguvuši Latvijas pilsonību, ir pilntiesīgi Latvijas pilsoņi, bet arī, ja mēs runājam par vēsturisko kontekstu, tad ir jāņem vērā arī tas, ka Venēcijas komisija šeit nav iedibinājusi vienotu standartu visā Eiropā.

Līdz ar to man jāsaka... un arī šī Minoritāšu konvencijas komiteja nav vienotu standartu ievērojusi. Un līdz ar to tas ir Latvijas interesēs. Un tas, ka demokrātija katrā ziņā ir ļoti centrāls moments, mēs nevaram pieļaut nedemokrātiskas situācijas. Tas ir atkal pretrunā ar Satversmes negrozāmo kodolu. Mums ir jāskatās Satversme kontekstā. Tas, ka 114. pants nosaka cieņu un respektu pret minoritātēm, ir pilnīgi pareizi. Bet šī cieņa nenozīmē automātiski, ka tev ir, tā sakot, šīs tiesības uz savu segregētu skolu sistēmu.

Un jūsu spriedumā... man liekas, ka 2018-12-01 tur arī ir speciāli par šo segregācijas jautājumu ir minēts un arī tas, ka arī pat, teiksim, tāda vēlme.. tur ir citēts Fukujama, ka šī vēlme pašsegregēties nav absolūta un ka šo vēlmi, kā sakot, kas ir pretrunā ar demokrātisku sabiedrību, nevajadzētu veicināt.

A. Laviņš.

Paldies.

Tātad, vienota standarta tostarp Venēcijas komisijas atzinumos neizriet un ir jāņem vērā Latvijas vēsturiskais un politiskais konteksts.

Labi. Bet tad nonāksim pie Satversmes tiesas atziņām. Un jautājums ir tāds, ka vienā no Satversmes tiesas spriedumiem, runa ir par spriedumu Nr. 2018-22-01, tajā ir teikts, ka valstij, atbilstoši Satversmes 112., 114. pantam jānodrošina pie mazākumtautībām piederošām personām, uzsvēršu, pienācīga iespēja saglabāt savu identitāti vispārējās izglītības procesā privātajās izglītības iestādēs. Citiem vārdiem sakot, vispārējās izglītības process ir tas obligātais izglītības saturs, kas ir jāapgūst skolā. No šī vai izrietētu jautājums, ka Satversmes 114. pants kopā ar Satversmes 112. pantu paredz augstāku standartu, kā Latvijas starptautiskās saistības?

E. Levits.

Ja mēs ņemam par pamatu starptautisko standartu, tādā gadījumā, ja es tagad negribētu interpretēt jūsu spriedumu šeit... bet pat ja tas būtu tādā veidā interpretējams, ka tas ir uzstādījis, teiksim, augstāku standartu, tas nav standarts, kas stāv pats par sevi neatkarīgi no cita. Jūs esat to...ja... Es tagad nesaku, ka jūs to esat darījuši, bet ja jūs to esat darījuši, tad jūs esat to darījuši uz saliedētas demokrātiskas sabiedrības rēķina. Un valsts ir tiesīga šo atkal koriģēt. Apakšējais standarts paliek, tas ir starptautiskais standarts un, kā jau teicu, šāds kopējs standarts nav izveidots, komiteja pie tā, tā sakot, nav piestrādājusi, jo, ja komiteja tādu standartu, kaut vai to standartu, ko mēs šeit gribam ieviest tagad nākotnē, uzskatītu par kopēju Eiropas standartu. Tad es varu, teiksim, no savas pieredzes teikt, ka tas netiktu akceptēts ļoti lielā daļā no Eiropas valstīm. Bet nu katrā ziņā šeit ir runa par, teiksim, līdzsvaru un to līdzsvaru, kas ir virs standarta, tad paliktu uz vienu vai uz otru pusi. Un tagad Latvijas sabiedrība uzskata, ka ir jāliek lielāks līdzsvars uz saliedētu sabiedrību, nekā varbūt jūsu tiesa to lika

2018. gadā.

Bet es tikai vēlreiz piezīmēju, es negribu interpretēt... ja es tagad iedziļinātos šajā teikumā... šajā daļā. Es nezinu, vai es nonāktu pie tā paša secinājuma. Bet pieņemot, ka jā... tādā gadījumā Latvijas valsts ir tiesīga šo līdzsvaru mainīt vienmēr, ievērojot šo standarta minimumu, ko nosaka starptautiskās tiesības.

A. Laviņš.

Respektīvi, arī pēc Satversmes tiesas sprieduma likumdevējs ir tiesīgs koriģēt noteiktā jomā, kā noteiktai jomai vajadzētu funkcionēt, ievērojot vismaz minimālo standartu no starptautiskajām tiesībām. Tāda bija atbilde?

E. Levits.

Katrā ziņā tas ir principiāls jautājums starp attiecībām starp trim varām un attiecības starp trim varām ir vienmēr dialoga attiecības. Ja, piemēram, teiksim, likumdevējam vai konstitucionālajam likumdevējam, kā saka, viņam rodas citas domas, viņš, protams, koriģē likumu. Tas atkal nonāk pie Satversmes tiesas. Un nav tā, ka... respektīvi, tad mēs nonāktu pie viduslaikiem, kad neko nevarēja koriģēt, respektīvi, jo vecākas tiesības, jo vajadzēja, tā sakot, vienmēr pie tām pieturēties... Nē, mūsdienu moderna valsts var savu likumdošanu koriģēt Satversmes ietvaros un tad, protams, arī Satversmes tiesa var vēlreiz to teikt.

Bet es jau teicu... Es neesmu drošs, ka to tā var interpretēt, jo es tagad nezinu, cik tālu jūs esat iegājuši tajā jautājumā par principiālo nepieciešamību jebkuram jaunam Latvijas cilvēkam integrēties saliedētā demokrātiskā sabiedrībā uz latviešu valodas bāzes. Es nezinu, vai jūs esat to izskatījuši un teiktu tas ir pietiekoši, varbūt to nemaz neesat izskatījuši. To es nezinu... Nu, tagad automātiski es nezinu.

Nu, tā būtu mana atbilde.

A. Laviņš.

Paldies.

Vēl divi jautājumi.

Tātad, mēs tiesas sēdē vairākkārt esam dzirdējuši pieminam vairākus starptautiskus līgumus, ko Latvija ir noslēgusi ar citām valstīm, tostarp izglītības jomā. Un šie līgumi paredz, ka attiecīgajā mazākumtautības valodā varētu izglītības programmā vispārējās izglītības programmā būt attiecīgās mazākumtautības valodas apgušana un kā nu kurā līgumā tas ir paredzēts. Katrā ziņā veidojas šobrīd situācija, ka tām mazākumtautībām, ar kuru.. respektīvi, tajās valstīs, no kurām šīs mazākumtautības nāk, ja ar tām ir noslēgti līgumi, tad attiecīgās mazākumtautības... tām ir vairāk iespēju vispārējās izglītības procesā apgūt mācību vielu, kas varētu tikt saistīta ar nacionālās identitātes saglabāšanu un viņu nacionālās identitātes saglabāšanu iepretim tām

mazākumtautībām, kurām šādu iespēju nav, jo nav noslēgti divpusēji līgumi.

Levita kungs, vai jūs šeit saskatāt tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu?

E. Levits.

Nē. Absolūti nē...

A. Laviņš.

Jo?

E. Levits.

Tāpēc, ka valsts ir tiesīga slēgt līgumu ar jebkuru no 200 vai 190 pasaules valstīm un tur var regulēt arī šādus jautājumus. Un tā ir valsts politiskā izšķiršanās, kas norāda arī uz valstisko orientāciju.

Jūs droši vien domājat par līgumu ar Poliju. Līgums ar Poliju, tā sakot, atspoguļo mūsu ģeopolitisko situāciju. Polija ir mūsu sabiedrotie. Mēs esam gan NATO, gan Eiropas Savienībā un līdz ar to šīs attiecības starp Poliju un Latviju ir ciešākas. Un tas var atspoguļoties arī šajā līgumā. Bet tas nenozīmē, ka mums ir attiecīgs līgums jānoslēdz ar Bangladešu, mums tur nav nekādas īpašas vajadzības. Tā kā tas ir, tā sakot, valsts ārpolitiskā rīcības brīvība.

Es varbūt pie iepriekšējā jautājuma... man ir vēl viena lieta.

Un proti, par tiem priekšmetiem. Interesu izglītībā man jāsaka, bet nu tās ir vienkārši manas personīgās domas un ieteikums, tur ne tikai valodas mācību, bet tur, protams, arī vajadzētu vēsturi, piemēram, Krievijas vēsturi vai Polijas vēsturi, jo es domāju, ka pie šīs identitātes pieder ne tikai formāla valodas vai tā kā svešvalodas zināšanas. Tur pieder arī šī pasaule.

Tas ir mans ieteikums, bet es tagad negribu apgalvot, ka tas būtu obligāti vajadzīgs tajā interešu izglītībā. Kā jau teicu, es lasīju stundas vai lekcijas Austrālijā latviešu skolā, svētdienas skolā, privātā, kur nekāda valsts piemaksa nav, to latvieši paši dara, par Latvijas vēsturi, par jaunāko laiku vēsturi. Un es domāju, ka tas ir pareizi un pieņemami. Tā kā es domāju, ka tur...

Un te tas attiecas arī uz manu piezīmi, ka šeit ir arī jāizstrādā materiāli attiecībā uz tām valstīm, kur šīs izcelsmes valstis ir ar valsts iekārtu, kas ir pretrunā ar mūsu valsts pamatprincipiem... nu, pamatā tas ir krievu valodā, bet var arī kādā citā, teiksim, tādā veidā būt... Ka mēs nedrīkstam pieļaut šādu propagandu no... kas atbilstu šīs valsts uzskatiem.

Ā, vēl viena piezīme. Tiem, kas pazīst... pārzina vācu valodu, ir 1937. gadā iznākusi grāmata par vācu skolām. Un toreiz jau bija pie varas Hitlers un viņi mēģināja vācu izglītību pārņemt savā saturiskajā vadībā un es domāju, ka tas arī netika pieļauts... Bet nu katrā ziņā šeit ir jābūt alternatīvai.

Un šodien mūsu nacionālo minoritāšu modelis atšķirībā no arī 20. un 30. gadiem, ir nevis, ka katrs dzīvos savā nacionālajā aizgaldā, bet tiem, kas pieder pie minoritātēm un kam tas ir svarīgi, tiem ir sava veida dubultidentitāte – nacionāli kulturālā identitāte ar savu valodu, savu... tu, protams, vairāk zini par šo valsti un tā... attiecībā uz Krieviju speciāli tev ir jābūt arī šai iespējai kritiski izvērtēt Krieviju. Attiecībā uz Lietuvu, Poliju es teiktu, ka tur tādu īpašu problēmu nav.

Bet katrā ziņā šodien mūsu modelis ir cits. Mums nav jāturpina visos gadījumos 30. gadu modelis. Mēs šodien esam jaunā situācijā, Eiropas Savienībā, kur ir noteikts arī demokrātijas princips, kas mums ir saistošs Eiropas Savienības Līguma 2. pantā, un mēs šo līdzsvaru starp piederību Latvijai, demokrātisko piederību un nacionālo identitāti, manuprāt, esam trāpījuši pareizajā veidā ar šo reformu. Tas nebija pareizi pirms tam. Bet ar šo reformu mēs esam trāpījuši desmitniekā. Saglabā nacionālo identitāti un veido vienlaicīgi saliedētu sabiedrību nevis segregētu sabiedrību.

A. Laviņš.

Levita kungs, beidzamais jautājums no manas puses.

Un tas ir saistīts ar to, ar ko jūs iesākat savu uzrunu. Un runa bija par mazākumtautībām, kuras ir atzītas Latvijā un par piederību pie mazākumtautībām un izteicāt, ka lietā svarīgs ir jautājums par pieteikuma iesniedzēju subjektīvajām tiesībām, jo runa ir par pieteikuma iesniedzējiem, kuru izcelsme ir saistīta ar gruzīnu tautību un ar ukraiņu tautību.

Bet sakiet, lūdzu, ja ģimenē ir saziņas valoda nu varbūt kāda cita un šie bērni sevi asociē ar kādu citu tautību, jo, piemēram, valoda tāda ir, kādu lieto ģimenē un šī saikne parādās, kāpēc šiem cilvēkiem ir iespēja asociēties ar kādu citu mazākumtautību, kā... vai šim jautājumam ir būtiska nozīme Satversmes tiesas konkrētajā lietā, jūsuprāt? Un ja ir nozīme, tad kā tiesa varētu noskaidrot šo apzinātību vai asociētību ar noteiktu piederību pie vienas no mazākumtautībām?

E. Levits.

Jā. Es teiktu tas ir... tas tagad neattiecas uz Satversmi, bet tas attiecas uz Minoritāšu konvenciju. Kam ir domāta Minoritāšu konvencija? Kādēļ tā tika pieņemta? Tas ir Eiropas Padomes, teiksim, vēsturiskā interpretācija un Eiropas Padome vēlējas... starp citu, arī tur materiālos arī parādās, es tagad nevaru citēt, es to sen lasīju, ka jaunās minoritātes imigranti, piemēram, turki Vācijā, tie neskaitās... nu, nevis neskaitās, bet uz viņiem neattiecas Minoritāšu konvencija.

Un, protams, mums ir viena krievu daļa, kas ir vecticībnieki, kas jau 300 gadus šeit ir ieradušies kā bēgļi, dzīvo šeit, bet nu lielākā daļa ir ieradušies padomju okupācijas un kolonizācijas politikas rezultātā. Samērā nesen, apmēram tajā pašā laikā, kad turki ieradās Vācijā, tie ir 60., 70., 80. gadi. Tā man jāsaka jautājums ir par to, cik

tālu es tagad negribētu dot galīgu atbildi, bet vienkārši šis jautājums par Minoritāšu konvencijas piemērošanu šajā gadījumā, lai piemērotu to, ir nepieciešams vispirms interpretēt, vai tas attiecas uz šo gadījumu.

Bet to, ko es teicu pārējais... tas, protams, var būt viena cita sūdzība, kur ir, teiksim, krievu tautības cilvēks un tamlīdzīgi, tas protams, attiecas bez problēmām uz šo un tas ko es teicu. Bet nu tas ir tas jautājums, kas man rodas un galīgu atbildi es tagad negribu dot, jo tad ir jāiedziļinās, kāda ir bijusi jēga pieņemt Minoritāšu konvenciju.

A. Laviņš.

Paldies.

Turpināsim ar tiesnešu jautājumiem.

Vārds tiesnesei Jautrītei Briedei. Lūdzu!

J. Briede.

Jā, paldies. Labdien!

Man jautājums arī bija līdzīgs, kā Laviņa kungs tikko uzdeva. Bet varbūt drusciņ, drusciņ citādā gaismā.

Teiksim, es esmu pati beigusi gan skolu, gan universitāti padomju laikā. Un mums ļoti, ļoti mēģināja, bieži vien neveiksmīgi ieaudzināt, ka mēs esam padomju cilvēks, tāds *homo soveticus*. Nu tautību, jā, tur varēja pasē kaut kur ierakstīt, bet principā vajadzēja visiem justies kā padomju cilvēkiem. Un tā padomju cilvēka tā kopīgā valoda bija tā krievu valoda un padomju valsts centās radīt to, ko jūs sakāt, kas mums tagad ir tas mūsu likuma mērķis – saliedētas sabiedrības veidošana. Nu, lielā mērā tas arī izdevās.

Nu, lūk... Un tas, ko es gribu teikt. Tātad, ir kaut kāda grupa, kurus mēs nevaram nosaukt par gruzīniem, japāņiem, ukraiņiem, krieviem, bet viņi ir tādi tā kā... bijušais padomju cilvēks. Un vai... es saprotu, ka tas netika ņemts vērā izstrādājot šo te Minoritāšu konvenciju. Bet vai tā kā varbūt arī šādas grupas būtu jāuzskata par sava veida minoritāti? Paldies.

E. Levits.

Tātad, es jau izteicu savas bažas par to, ka Minoritāšu konvencijā un jūs to apstiprinājāt, šajā tvērumā šie cilvēki – gan padomju laikā, okupācijas laikā šeit nelegāli ieceļojušie, gan arī legāli ieceļojušie viesstrādnieki Rietumeiropā nav, neietilpst Konvencijas tvērumā, jo Konvencija ir domājusi par vēsturiskām minoritātēm. Un arī mūsu Deklarācija, mūsu Deklarācijas teksts, man viņš te ir, bet es citēju no galvas... ka minoritāte Latvijas izpratnē ir, tātad, grupa, kas atšķiras no latviešiem ar valodu, reliģiju, kultūru un tā tālāk. Un kura ir vēsturiski un tradicionāli ilgstoši dzīvojuši Latvijā. Tie nekādā ziņā nav gruzīni, nav arī ukraiņi, vai nav arī tatāri vai kā... Katrā

ziņā tas jautājums ir par to tvērumu, ko mēs skatāmies.

Briedes kundze uzstādīja jautājumu, kā mēs skatāmies uz šo... kā jūs nosaucāt *homo soveticus*... Es domāju, ka, protams, ir cilvēki arī, ko varētu tā nosaukt ar peldošu jeb mainošu identitāti... kuriem tā identitāte neskaidra. Tas nav obligāti jābūt, tā sakot, piederīgam vienai identitātei. Bieži no jauktajām ģimenēm... tu saki, ka es esmu latvietis vai krievs... īsti nezinu... Tas jautājums ikdienā tev nav īpaši relevants tāpēc, tu nespēj to izvēlēties, tev arī nevajag, neviens neprasa to izvēlēties.

Tā kā tas arī pieder pie demokrātiskas sabiedrības. Bet ja mēs runājam par nacionālo minoritāti, tā, protams, skaidri prasa nevis peldošo identitāti, bet nacionālo identitāti Minoritāšu konvencijas jēgas izpratnē.

Tā kā tā būtu šī atbilde un *homo soveticus* vairāk atbilst, teiksim tā... uz politisko un vēsturisko mentalitāti. Bet nekādā ziņā tā nevarētu tikt uzskatīta par minoritāti ne 114. panta izpratnē, kur ir teikts vēsturiski, tradicionāli, ilgstoši. Nedz arī, manuprāt, Minoritāšu konvencijas izpratnē.

A. Laviņš.

Paldies.

J. Briede.

Un man ir vēl viens jautājums. Tas būs tāds drusciņ personīgāks.

Vai es pareizi zinu, ka jūsu sieva ir dzimusi Vācijā un mācījusies acīmredzot vācu skolā, kurā viņai, droši vien, nenodrošināja latviešu valodu.

Mums pieteicēji uztraucās par savu nacionālo identitāti. Kā ir ar jūsu sievas nacionālo identitāti? Jūs varat arī neatbildēt uz šo jautājumu...

E. Levits.

Es labprāt atbildētu.

Mana sieva ir, kā saka, no ģimenes ieguvusi šo latvisko identitāti. Ģimenē tika runāts latviski. Un skolā vai bērnudārzā tika runāts vāciski. Un kaut kāda trauma no tā... nu, es varu, teiksim, personīgi teikt, nav bijusi un viņa to arī neuzskata par traumu.

Man jāsaka, ka tā ir normāla situācija miljoniem cilvēku Eiropā. Un arī Latvijā. Latvijā dzīvo... nu es nezinu... tagad ne pārāk daudzi, bet nu teiksim somi vai zviedri vai tatāri, armēņi..., viņiem arī nav šī... viņi arī nav traumēti vai netiek traumēti caur to. Viņi iet šajā gadījumā krievu skolā vai latviešu skolā, es tā pieņemu. Bet tas nav, tā sakot, nav tā valoda, ko viņiem dod ģimenē. Un tā ir modernā pasaulē normāla situācija. Absolūti normāla. Un es to uzskatu arī par tādu zināmu bagātināšanos, ka, teiksim, tev ir vismaz divas kultūras.

Un ja Briedes kundze man jautāja personīgi, tad man jāsaka arī, ka maniem bērniem izlikās sākumā ļoti mazā vecumā normāli, ka tu ģimenē runā vienā valodā un

uz ielas runā citā valodā. Un viņiem likās, ka arī citi ģimenēs runā citā valodā nekā tajā kopējā...

Nu, man jāsaka, ka tā ir uzpūsta un, manuprāt, pilnīga pseido problēma.

A. Laviņš.

Paldies. Vārds tiek dots tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Jā... Labdien, Levita kungs!

Man būs vairāki jautājumi.

Pirmais. Vairākkārt... nu, varbūt ne vairākkārt, bet ir tiesas procesā izskanējis arī, ka mums jāņem vērā ģeopolitiskā situācija. Ja mēs paskatāmies vēsturiski, tad jāsaka, ka vācu valodas liktenis pēc Otrā pasaules kara arī bija, ņemot vērā Hitlera agresiju, izraisīja arī pret vācu valodu šāds... Es domāju, cik lielā mērā, jūsuprāt, ģeopolitiskajiem argumentiem, ja mēs runājam tieši par valodas apguvi, būtu jāspēlē loma, vai tieši pretēji, nē. Kā jums tas liekas?

E. Levits.

Es domāju, ka zināma loma ir jāspēlē. Zināma loma. Teiksim, blakus arī šiem identitātes jautājumiem, zināma loma.

Un, proti, es jau teicu, ka Latvijā joprojām pastāv zināma postkoloniāla mentalitāte un tas arī attiecas uz teiksim Latvijas patriotiem visādā nozīmē dažādos kontekstos. Tas parādās, valoda... kā jau vēlreiz... Vitkenšteins teica, atgādināšu: manas valodas robežas ir manas pasaules robežas.

Šī valoda, ja mēs apskatāmies Delfu rakstus... mēs tā kā runājam par latviešu valodu. Tur ir ļoti daudz ziņu, kas notiek Čeljabinskā, kas notiek Murmanskā, kas notiek Maskavā... bet kur ir ziņas, kas notiek Austrijā, teiksim, kaut kādā Lionas pilsētā vai Saragosā Spānijā? Tas jautājums... šī referenču telpa, ko atver valoda, tā ir vienlaicīgi arī ģeopolitiskā telpa un tagad mēs svinēsim 20 gadus, kopš mēs atrodamies vienā citā ģeopolitiskajā telpā un ne vairs Krievijas ģeopolitiskajā telpā Krievijas orbītā.

Šorīt es biju uz vienas domnīcas dibināšanu, ka mums ir jāpārtrauc šī ekonomiskā atkarība ar Krieviju, kas joprojām mazinās, bet joprojām turpinās. Man bija viens tāds raksts „Lidojums uz vietas”. Mēs ģeogrāfiski esam palikuši turpat, kur mēs esam – pie Baltijas jūras. Bet mūsu referenču telpa, mūsu politika, mūsu domas ir pārgājušas no padomju vai postpadomju telpas uz Eiropas telpu. Un tas ir lielā mērā saistīts arī ar valodu. Kādēļ, jūs domājat, vecā paaudze joprojām, teiksim, tur jūsmo par krievu estrādes dziedātājiem? Tas ir neitrāli, tas nav tagad.... Tāpēc, ka viņi to valodu zina. Bet kāpēc viņi nejūsmo par itāļu? Tāpēc, ka viņi to valodu nezina. Tā ir sveša. Un arī šis aspekts ir, manuprāt, zināmā veidā jāņem vērā. Tās ir mūsu politiskā izšķiršanās

aiziet no postpadomju telpas un kļūt par, teiksim, Eiropas un Rietumu sastāvdaļu tādā pašā veidā, ka ir Zviedrija, kā ir Somija un tamlīdzīgi... Starp citu, Somija to darīja jau 2017. gadā, viņa vienkārši ilgāk tur... Un tur Somijai 1300 km robeža ar Krieviju un tad neviens neiedomājās tagad, tā sakot, sākt krievu valodu mācīt vai nu skolās vai tamlīdzīgi. Tā ir cita ģeopolitiskā telpa, un protams, arī to, ko jūs, Kuča kungs, minējāt arī šī agresivitāte, šie imperiālistiskie tīkojumi... kur ir jādod arī, tā sakot, atbilde no mūsu vērtību sistēmas viedokļa. Un tas attieksies uz jauno interešu izglītību, ka tur ir jābūt šai problēmai un attiecīgai interpretācijai.

A. Kučs.

Tā... vēl viens jautājums par šīs reformas mērķi. Mums vairākkārt ir izskanējis, ka tas bija vērst uz to, lai stiprinātu valsts valodu, bet tas, ko es saklausīju jūsu runā, ka mums vajadzētu paskatīties uz to plašāk. Jūs runājat jau ne tikai par valsts valodu, bet arī par vienoto diskursu, vienotu informācijas telpu.

Vai es pareizi jūs sapratu, ka jūs šo reformas mērķi saredzat plašāk kā tikai valsts valodas zināšanu uzlabošanu?

E. Levits.

Teiksim, līdzdalība Latvijas politiskajā diskursā ir iespējama tikai faktiski caur latviešu valodu. Es varētu uzrakstīt, teiksim, franču valodā vienu Delfi rakstu un tam nebūtu nekāda nozīme. Kāpēc lai es rakstītu krievu valodā? Tas nozīmē, ka man ir vajadzīga latviešu valoda, lai piedalītos diskursā. Tā kā valoda ir, kā jau teicu es to redzu nedaudz plašāk. Teiksim, tas ir instruments, lai cilvēkus integrētu, dotu viņiem šo iespēju. Un līdz šim šī iespēja netika pilnībā dota un tā ir viena liela kļūda un liels manko līdzšinējai politikai, kura vārdos teica, ka jā, jā, jā... valsts valoda un tā tālāk, viss ir labi, bet reāli nekas nenotika.

Un tāpēc piekrītu jums, ka tas ir jāskatās gan konkrēti attiecībā uz valodu, bet arī plašāk uz valodas jēgu.

Latviešu valoda nav tā, ka tu iemācies, teiksim, manis pēc tagad varētu būt spāņu valoda kā otrā svešvaloda. Tas ir nedaudz citādāk. Man spāņu valoda ir interesanta un literatūra un tā tālāk... Bet tā man nav vajadzīga, lai piedalītos Latvijas politikajā diskursā, lai es būtu pilnvērtīgs Latvijas pilsonis.

A. Kučs.

Un pēdējais jautājums no manas puses.

Jūs runājat par segregēto izglītības telpu. Šajā lietā mēs runājam tieši par privātajām skolām.

Un vai jūsuprāt valsts pieejai ir jābūt vienādai attiecībā arī uz tām privātajām mācību izglītības iestādēm, kuras dibina pašas mazākumtautības? Un šeit es nerunāju

par varbūt... nu lai mēs saprastu, ka studējam un mācāmies latviski vai nē, bet vai tur nebūtu jābūt lielākai brīvībai tieši uz valodas, dzimtās valodas un kultūras apguvi mazākumtautību valodā?

E. Levits.

Attiecībā uz privātajām tur, protams, ir lielāka brīvība un es jau teicu nu valoda laikam ir tas minimums... valodas mācība, bet tur var būt arī literatūra un es ļoti ceru, ka tur būs arī, piemēram, Krievijas vēsture. Tas nozīmē, ka mūsu cilvēkiem Izglītības ministrijā vai citur ir jāattīsta Krievijas vēsture, kas ir alternatīva. Tas ir samērā grūti, lai to mācītu, lai tā nebūtu imperiālistiskās Krievijas vēsture.

Tā kā es piekrītu, ka tur varētu būt lielāka rīcības brīvība, bet tas nekādā ziņā nedrīkstētu novest pie tā, ka šie cilvēki, kas būtu beiguši privāto minoritāšu skolu, viņi būtu, tā sakot, vairāk attālināti no līdzdalības iekļaušanās Latvijas demokrātijā un Latvijas demokrātiskajā diskursā.

A. Kučs.

Paldies.

A. Laviņš.

Bet, pirms turpinām. Nupat, Levita kungs, ko teicāt... vai tas bija jāsaprot tādā veidā, ka jūs saredzat, ka, piemēram, privātajā izglītības iestādē vispārējās izglītības programmā, jeb citiem vārdiem, kā jūs teicāt, obligātajā izglītības programmā tā kā privātajā izglītības iestādei ir lielāka rīcības brīvība, tai vajadzētu šīs rīcības brīvības ietvaros būt iespējai obligātajā programmā noteikt vismaz šīs mazākumtautības valodas apguvi un literatūru vai vēsturi, tā tas bija domāts?

E. Levits.

Nē, tā tas nebija domāts. Es varbūt precizēšu.

Tātad, obligātā izglītība vai šī vispārējā izglītība ir jābūt visiem vienādi un tas ir jāizvērtē, ko nozīmē jauna cilvēka, kurš ir piedzimis kā balta lapa, ieaugšana Latvijā, ieaugšana Latvijas demokrātijā. Un tur ir jābūt vienādi. Tur nedrīkst būt vairāk un mazāk un tamlīdzīgi. Tā kā tas ir jābūt vienādi.

Bet blakus tam, interešu izglītībā, tur ir, tā sakot, šo interešu izglītību es tagad redzu, ka ir divas lietas... Tātad, viena lieta ir tā interešu izglītība, ko varētu piedāvāt valsts skolas, valsts un pašvaldību skolas un tā interešu izglītība, ko var piedāvāt arī privātās skolas un es teiktu, ka tur varētu būt tiešām vēl kādi papildus priekšmeti. Manis pēc viņi tur varētu mācīt arī matemātiku, kam gan, manuprāt, nav liela jēga, teiksim, tajā interešu izglītībā... Nu, katrā ziņā šie ir nacionālkulturālie priekšmeti.

Un atkal atgriežoties pie 114. panta un pie Konvencijas. Tā jēga visam tam, ko

mēs te runājam, ir veicināt šo nacionālkulturālo identitāti, lai tā pārietu uz nākamo paaudzi. Un es teiktu, ka tur tieši šie nacionālkulturālie priekšmeti ir svarīgi un tādēļ, protams, es teiktu un man tas liekas pašsaprotami, ka valoda, gramatika, literatūra, vēsture... tie ir tie trīs... varbūt kultūras vēsture un vēl kaut kas... un to apjomu valsts skolās noteiks valsts, bet nu privātajā var arī, protams, noteikt vēl klāt kaut ko.

A. Laviņš.

Paldies par šo precizējumu attiecībā uz rīcības brīvību privātskolu interešu izglītības jomā.

Turpinām ar tiesnešu jautājumiem.

Vārds tiesnesim Jānim Neimanim. Lūdzu!

J. Neimanis.

Jā, paldies.

Man ir viens jautājums saistībā ar to, vai uz pieteikuma iesniedzējiem attiecas šī Mazākumtautību aizsardzības konvencija. Šī lieta nav pirmo reizi Satversmes tiesā tā ir otrreiz. Pirmajā reizē tika izskatīts Eiropas Cilvēktiesību tiesā šis pats jautājums.

Sakiet, vai šim apstāklim tad ir zināma nozīme, ka šajā lietā Satversmes tiesai ir jāpakavējas pie jautājuma, vai uz iesniedzējiem attiecas šī Konvencija, ja reiz pirmoreiz kādus vairākus gadus atpakaļ tas netika īpaši aplūkots, tas tika atzīts, izskatīta lieta un vēlāk tā tika arī... tur gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa šim jautājumam nepievērsa īpašu uzmanību pieļaujot, ka nacionālā tiesa to ir pārbaudījusi. Vai šajā lietā mums par to būtu jāskata?

E. Levits.

Es domāju, ka jā, jo, piemērojot Nacionālo minoritāšu konvenciju, pats pirmais jautājums ir, vai tā attiecas uz šo gadījumu? Mēs no tā nevaram izvairīties.

J. Neimanis.

Bet mans jautājums bija, vai, ņemot vērā to, ka šāda līdzīga lieta tādos pašos apstākļos faktiski, tikai cita bija proporcija, vai šeit atkal ir pamats pārvērtēt to?

E. Levits.

Es teiktu tā. Ja tur tas nav... tātad, ir divi punkti... Viens. Ja tur tas nav izvērtēts, vispār nav pievērsusi uzmanību, tas nenozīmē, ka mēs simt gadus nedrīkstam vairs pievērst tam uzmanību...

J. Neimanis.

Jūs domājat tieši tie paši iesniedzēji?

E. Levits.

Nu, jā, tieši tā, jā. Tiesai ir jāizvērtē vispusīgi visi materiāli. Visi apstākļi. Un ja tas nav izvērtēts, tad to var izvērtēt. Jā.

J. Neimanis.

Jā, Paldies. Es sapratu.

Nākamais jautājums. Šajā lietā tika iepriekš arī diskutēts par to, kas ir Konvencijas 13. panta tiesību adresāts. Vai tā ir... Tur ir noteikts, ka izglītības sistēmas ietvaros puses apņemas atzīt, ka personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ir tiesīgas izveidot un vadīt privātas izglītības un apmācības iestādes un tika arī norādīts, ka privātpersonas, bērni, vecāku bērni nav šīs te tiesības subjekts, bet gan tādā īpaši... visticamāk jau pieaugušie... kas dibina un izveido tādā šīs izglītības iestādes un vada. Vai jums ir kādas pārdomas šajā sakarā?

E. Levits.

Nu, subjekts ir tādā valsts... es paņēmu tekstu tūlīt...

J. Neimanis.

Tādā valsts puses apņemas atzīt, ka personas, kuras pieder pie nacionālām minoritātēm, ir tiesīgas izveidot un vadīt... Un tiesībsarga pārstāve norādīja, ka šī tiesība, šīs subjektīvā tiesība, ko var izmantot, ir tieši izglītības iestāžu dibinātāji un vadītāji nevis apmācāmie.

E. Levits.

Nu, teiksim tā. Lasot tiešām tas arī tā ir, ka tieši tie dibinātāji... un viņiem ir jāpieder pie nacionālās minoritātes un tad man ir tas jautājums, vai pie tās nacionālās minoritātes. Un tur man liekas, ka tā jēga no tās, par kuru viņi iestājās, ka tā jēga tai Konvencijai ir runāt par tieši tām... Nevis, piemēram, es esmu izveidojis vienu poļu skolu, bet iestājos, piemēram, par igauņu skolu. Manuprāt, tas īsti tur neielasās,

Bet katrā ziņā es teiktu, ka tas jautājums arī ir par šo subjektu. Respektīvi, no 13. panta neizriet, ka jebkurš, kurš pieder pie minoritātes... nu, vienalga, kāds cilvēks, ka viņš var šeit... ka uz viņu attiecas šīs tiesības. Viņam vispirms ir jāizveido šī skola, un tad viņš var atsaukties uz 13. pantu.

Tā kā man jāsaka, ka no vairākiem viedokļiem šī piemērošana ir problemātiska. Es teiktu, ka to vajadzētu noteikti izvērtēt, lai tas būtu, jo ir jau tas nācis priekšā tagad tiesu debatēs šis jautājums un tur ir jādabū arī atbilde.

Un tas, ka iepriekšējie nav devuši atbildi, varbūt nebija debatēts, bet, nu katrā ziņā tas nekavē tiesu to darīt tagad.

J. Neimanis.

Paldies.

Vēl viens jautājums. Iepriekš izskanēja arī diskusijā par to, vai šo tiesību aplūkot kā tiesību ierobežojumu vai kā valsts pozitīvu pienākumu? Tātad, ja tas ir ierobežojums, tad ir jāvērtē, visticamāk, vai ierobežojums ir samērīgs un iepriekšējā lietā Satversmes tiesa tā arī to bija vērtējusi. Nu, tāpat arī izskanēja, ka nē, tas varētu būt tikai pozitīvs pienākums, ka valsts atzīst un garantē piešķirt šīs tiesības nacionālajām minoritātēm izveido savas privātās skolas.

E. Levits.

Es teiktu, ka tas ir jautājums, kas ir konkrēti jāskata tuvāk. Tātad, valsts atzīst šīs tiesības. Ir tiesīgas izveidot un jautājums, kā šīs tiesības tiek izmantotas... bet, teiksim, no tā vēl neizriet... tur vajadzētu... ja gribētu, ka tas pozitīvs pienākums, tad tur vajadzētu formulēt, ka valstij ir pienākums izveidot vai aicināt minoritāšu piederīgos izveidot savu skolu. Es teiktu, ka tas drīzāk ir šis ierobežojuma moments...

J. Neimanis.

Labi.

Tad jautājums vēl... ja mēs runājam par ierobežojumu. Nu, tātad, ja reiz privātpersonām ir iespējams izveidot privātas skolas un ir noteikums, ka tātad šīs te mācības ir organizējamās valsts valodā, kas paliek pāri no šīs te privātās brīvības sfēras privātā mācību iestādē? Vai tas ir tikai skolēnu skaits klasē, mājas atmosfēras radīšana... nu, nezinu... telpu iekārtošana? Ciktāl sniedzas, nu tātad, pienākums ievērot visus valsts standartus, kādā veidā tieši ir apgūstama izglītība? Nu, šeit tas sasaucas arī ar manām iepriekšējā lietā izteiktajām atsevišķajām domām, ka te nav tik svarīgs tas tieši tas ceļš, kādā veidā tas ir darāms, bet tieši, ka ir svarīgs rezultāts, ka privātajā sfērā varbūt valsts saka, ka mums ir svarīgi, ka tu spēj nokārtot to gala pārbaudījumu, bet kā tu to iegūsti tās valsts valodas zināšanas, cik tu daudz viņas izmanto skolā, tur valsts atstāj plašāku rīcības brīvību.

E. Levits.

Es domāju, ka tas ir iespējams. Tomēr valsts ir atbildīga par šiem cilvēkiem. Protams, ir eksāmenu standarts. Bet valsts ir atbildīga, lai šie cilvēki arī apgūtu kaut ko, ko valsts uzskata par svarīgu un neatstāj to, tā sakot, brīvi. Mēs zinām arī... nu, Latvijā tādi gadījumi nav, bet es zinu, ka ir, piemēram... nu, Francijā bija tāds gadījums viena reliģiska sekta izveidoja savu skolu. Mācīja pēc tā, ko viņi uzskatīja par pareizu. Vienlaicīgi arī tie, kas nokārtoja eksāmenus, tā bija problēma. Un es domāju, ka tādā veidā nē.

Valsts nosaka, respektīvi... ko nozīmē, teiksim izglītība? Tu veido cilvēku, kurš atbilst mūsu vērtību sistēmai un tā tālāk. Un tur zināmas atšķirības var būt starp vienu skolu un otru, tāpat kā latviešu valodā skolās.

Es zinu, ka, piemēram, tiek piedāvāta Sarkandaugavā tiek piedāvāta japāņu valoda, labi... vienā ģimnāzijā... tur ir zināma rīcības brīvība, bet lielā mērā tur ir jābūt un it sevišķi uz šo saliedētības momentu... tur mēs nevaram atkāpi... jo tie cilvēki būs, tā sakot, viņi būs mazāk spējīgi piedalīties šajā mūsu kopējā sabiedrībā. Bet viņiem ir un tas ir minoritātes jautājums. Viņiem ir vēl kaut kas vairāk nekā valsts/nācijas piederīgajiem, viņiem ir šī no ģimenes nākusi, teiksim, šī identitāte, šī tradīcija un to var valsts arī atbalstīt interešu izglītībā. Kā jau teicu, bet ne uz šīs saliedētās sabiedrības mērķa rēķina.

A. Laviņš.

Paldies.

Vārds tiesnesim Gunāram Kusiņam. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Jā. Labdien. Man arī jautājums, kas laikam papildinās kolēģa Jāņa Neimaņa uzdoto jautājumu.

Es nezinu, vai jūs esat dzirdējis iepriekš notikušās tiesas sēdes, bet iepriekš notikušajās tiesas sēdēs bija pieminēts tāds droši vien dzīvē noticis gadījums, ka bērnodārzā, kā mēs saucam šo pirmskolas izglītības iestādi, bērns sāk raudāt un, lai viņu nomierinātu... un tad ir jautājums: vai viņa nomierināšanas procesa ir jāizmanto tikai latviešu valoda vai var izmantot arī minoritāšu valodu, nu, tās tautības valodu, kas droši vien tam bērnam ir varbūt no ģimenes zināma?

Mans jautājums ir. Apstrīdētā norma runā par izglītības procesu, valodu izglītības procesā. Sakiet, lūdzu, vai valsts būtu gājusi pārāk tālu, ja pateiktu, ka visam privātajā izglītībā iestādē jānotiek valsts valodā, ne tikai izglītības procesam, bet pilnīgi visam? Vai tad valsts būtu pārkāpusi savas rīcības brīvības robežas un vispār liegusi šādu privātskolu jēgu, ko mazākumtautības ir izveidojušas?

E. Levits.

Tātad, par šo bērnu, kurš ir jānomierina. Es domāju, ka tas, ka kāds bērns noteikti, tā sakot, sajūtās slikti un ieraudājās, tas nevar būt par iemeslu atteikties no šiem saliedētās sabiedrības mērķiem valstī.

Jautājums ir par šo izglītības procesu. Un man jāsaka, ka tur ir zināmā veidā tas izglītības process, jo, ja mēs skatāmies uz to gala rezultātu, uz to jēgu, izglītības process ir saliedēt sabiedrību. Saliedēt. Un tev ir jābūt arī pašam, kā sakot, gatavam un ir jābūt attiecīgai predispozīcijai. Un tur valoda ir svarīga un ir svarīga arī valoda arī savstarpējā

saziņā starp bērniem.

Un es tagad, tā sakot, nevaru īsti uz šo jautājumu tā konkrēti atbildēt, bet es zinu, ka, piemēram, Vācijā tajās skolās, kur ir liels turku bērnu procents klasē, ir uzdevums mācībspēkiem skatīties arī, lai starpbrīdī tiek lietota vācu valoda. Lai nerastos šī... Un man jāsaka, ka šie cilvēki ir pateicīgi, ka viņi ir integrēti nevis segregēti. Mēs nevaram viņus, tā sakot, kā otrās klases, otrās šķiras cilvēkiem izturēties pret viņiem. Identitāti un valodu pamatā dod ģimene. Bez ģimenes skolai tur ir diezgan maz iespējas, ja nav ģimenē atbalsts. Un tas ir galvenais jebkurā identitātes tālāk nodošanā. Un valsts var to palīdzēt un valsts var palīdzēt, es teiktu, tas ir arī interešu izglītībā, atstājot kopējo momentu, kas ir visiem Latvijas bērniem, neatkarīgi no tautības un ģimenes valodas. Un tad ir tiem, kam ģimenes valoda ir cita, tam ir šī interešu izglītība, kas to var veicināt un to vajadzētu veicināt. Un es arī teicu, ka privātās... Valsts noteikti noteiks savu tur *curriculum*... kas būs interešu izglītības sastāvdaļa valsts skolās, bet privātajās – tur var arī vairāk.

Vēl viena lieta atbildot uz tiesneša Neimaņa jautājumu. Nu, es zinu, ka ir svarīgi arī draugi no savas tautības vai no latviešu... draugi ir ļoti svarīgi latviskās identitātes veicināšanā. Piemēram, Austrālijā. Tur viņi satiekas tajā svētdienas skolā un arī vēlāk uztur draudzību un tā tālāk. Tā kā es teiktu tā identitātes veicināšana nedrīkst nekādā ziņā būt uz saliedētas sabiedrības veicināšanas un tur radīt, tā sakot, divu grupu, divu šķiru pilsoņus.

Un es teiktu, atbildot vēlreiz uz to, ka attiecībā uz privātām, uz interešu izglītībā tur ir plašs lauks, kurā arī to var, tā sakot, izstrādāt un veicināt un tur tas būtu arī pareizi, jo tas nebūtu uz rēķina. Tas būtu papildus. Un tā ir tā lieta.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem, vai būs jautājumi?

I. Nikuļceva.

Jā, paldies.

Es, protams, uzdošu jautājumus.

Un tad es varbūt sāksu ar dažiem jautājumiem pa to, ko jūs teicāt sniedzot savu viedokli un kas man vienkārši palika neskaidrs.

Un sāksu ar tādu pavisam vienkāršu jautājumu, varētu teikt, par faktiem un nevis par viedokli.

Mums ir diezgan maz šajā procesā izskanējusi tā informācija par citām valstīm un jūs minējāt arī situāciju vairākās citās valstīs un es gribu pajautāt tieši par Vāciju. Kā es saprotu, tur esat arī ilgi dzīvojis Vācijā un labi zināt šo situāciju.

Tad pēc tās informācijas, kas ir mums, tad Vācijā ir izglītībā ļoti daudz izmantotas ne tikai Eiropas Savienības dalībvalstu valodas, bet ir arī, piemēram, bilingvālās vācu turku skolas un vācu krievu skolas, arī grieķu valoda tiek izmantota. Piemēram, Berlīnē ir vismaz trīs šādas te bilingvālās skolas, kur ir vācu turku, vācu grieķu un vācu arī krievu valoda un tās ir gan privātās skolas, gan arī pat municipālajās skolās.

Tad sakiet, vai jūs varētu raksturot šajā aspektā Vācijas izglītības sistēmu, nu, vismaz cik jums tas ir zināms. Cik lielā mērā un kādā veidā tiek izmantotas tieši šīs mazākumtautību valodas vai pat ja mēs viņas nesaucam pa mazākumtautībām, tad citas valodas, kas nav ne vācu, ne Eiropas Savienības dalībvalstu valodas?

E. Levits.

Zināmā veidā ir, piemēram, valodas, kas ir bilingvālās, piemēram, angļu, franču, bet varbūt arī turku, kuriem ir primāri cits mērķis. Tas mērķis ir, lai, teiksim, bērni, pamatā vācu bērni, tā sakot, labāk iemācās angļu vai franču vai spāņu, bet varbūt arī turku valodu, vai varbūt krievu valodu. Tas ir vērsts, teiksim, uz šo...tas ir tā kā ir ķīmijas novirzienu skolas. Ir mums Latvijā matemātikas skolas un tur ir papildus matemātika, ir arī tādas, kas veicina šo valodu.

Bet tas nav domāts, tā sakot, veidot segregētu izglītības sistēmu un tā ir tā starpība.

Tā kā es teiktu, ka tas ir patiešām ļoti svarīgs aspekts, ko jūs minējāt un es domāju, ka mums šeit arī ir starptautiskā skola, kas ir cilvēkiem, kas droši vien mazāk saista savu likteni ar Latviju. Mums ir tādad šī situācija, kur mums ir jāņem vērā arī patiešām šis jautājums, ko es jau teicu, ja mēs skatāmies konkrēti Latviju, tad šeit mums šis okupācijas moments un krievu valodas pašpietiekamība ir jāņem vērā. Ja mēs to neņemam vērā, mēs ignorējam realitāti.

Tā kā tas būtu... to es gribētu teikt, tas ir nedaudz citādāks šie gadījumi, ko jūs minējāt nekā tie mūsu gadījumi, kur mēs runājam par vispārējo sistēmas maiņu.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad es... neplānoju to jautāt, bet tad tomēr vēl es uzdošu jautājumu papildus par šo jūsu minēto segregāciju.

Tad šī lieta mums Satversmes tiesā ir tikai un vienīgi par privātajām skolām. Mums ir arī lieta par publiskajām skolām, bet tā ir cita Satversmes tiesā. Tātad, šajā lietā tiek skatīts tikai jautājums par privātajām skolām.

Un es saprotu to jūsu domu par šo terminu „segregācija”, ja mēs runājam par publiskajām skolām.

Bet vai un kāpēc jūs to attiecināt uz privātajām skolām, jo jūs pats jau minējāt, ka privātās skolas bija arī starpkaru periodā Latvijā un privātās skolas jau nav padomju mantinieces. Nu, padomju laikos jau nebija privātas skolas.

Vai tomēr tas ir attiecināms uz privātajām skolām arī un kāpēc?

E. Levits.

Tas attiecas uz privātajām skolām, uz viņu uzdevumu veidot arī saliedētu sabiedrību. Un šis uzdevums ir visām skolām vienāds. Visām skolām vienāds. Nav kaut kādu skolu sistēma, manis pēc, ķīmijas vai kaut kā tāds novirziens vai kādas minoritāšu valodas novirziens, kas mazinātu šo uzdevumu un teiktu, ka viņiem nav vajadzīgs tik ļoti stipri, mēs pietiekam, teiksim, ar zemāku līmeni. Nē, tas ir visiem kopēji! Un tas ir viens no Satversmes izrietošs uzdevums, tas izriet kā uzdevums arī no mūsu okupācijas vēstures, kas mums ir joprojām palicis nepadarīts šis darbs.

Un attiecībā uz tām privātajām... es jau minēju, ka tur ir plašākas iespējas šai interešu izglītībai, kas būs arī jāattīsta un es ceru, ka valdība tiešām arī to arī darīs un palīdzēs attīstīt šo interešu izglītību. Tas ir plus. Tā ir minoritāte „pilsonis plus”... es tā gribētu teikt. Tāpat kā visi, viņi ir spējīgi piedalīties politiskajā diskursā, viņu domas ir fokusētas nevis uz kaut kur, teiksim, uz vienu citu valsti primāri, bet uz mūsu valsti. Un tas ir šis uzdevums skolām un tas ir vēl jo vairāk uzdevums tām skolām, kas ir minoritāšu skolas, jo tur šī aizmugure no ģimenes nav. Tā ir tā lieta un tā ir tā atšķirība. Un šī aizmugure ir kaut kādā veidā jākompensē, šis aizmugures trūkums attiecīgajai skolai. Ja mēs runājam kaut vai par vēsturi, tad, protams, no ģimenes tiem cilvēkiem, nu, pamatā latviešiem, bet arī citiem cittautiešiem, kas šeit ir dzīvojuši, viņiem, protams, ir šis okupācijas jautājums un tie zaudējumi, kas šeit ir nodarīti, tas kaitējums, viņiem tas iet arī caur ģimeni. Ģimenes stāsti jau ir ļoti būtiski.

Savukārt šiem cilvēkiem ir citi ģimenes stāsti, kas nav mūsu stāsti. Un es domāju, ka tie ir, kā sakot, nav īsti savietojumi mūsu Satversmes uzstādījumiem. Un tādēļ arī šī specifiskā situācija Latvijā kas ir, kas ir, manuprāt, nepieciešama un kas attiektos arī uz privātajām skolām.

Un man jāsaka, ka tie cilvēki būs noteikti pateicīgi, ka viņi, kā sakot, nav savā aizgaldā gājuši pa šo ceļu, bet ir, kā sakot, kopēji piedalījušies kopējā izglītības sistēmā. Un tas, protams, atvieglo vēlāk augstskolā un tā tālāk.

I. Nikuļceva.

Labi paldies, varbūt virzīsimies arī tālāk.

Un tad vēl viens jautājums, ko es tiešām nesapratu no jūsu sniegtā viedokļa. Jūs vairākkārtīgi norādījāt, ka Vispārējās mazākumtautību konvencijas 13. panta

interpretācijā nav vienota standarta un atsaucāties arī uz Venēcijas komisiju un Konsultatīvo komisiju un es patiešām nesapratu, kas ar to ir domāts.

Un tad mēģināšu tā kā pajautāt no savas pozīcijas, lai būtu saprotams, ko es jautāju. Vai tad tas vienotais standarts nav tas pats teksts, tas 13. pants, ka ir tās tiesības uz savām mazākumtautību skolām, nu, vismaz tām valstīm, kuras ir šo Konvenciju parakstījušas, kas ir ļoti daudz, bet tomēr ne visas? Tad ko jūs domājat ar šo?

Es atkal nejautāju par visu, katras valsts izglītības sistēmu, tas jau ir skaidrs, ka tur nav vienots standarts, bet tieši saistībā ar privātajām skolām?

E. Levits.

Jā. Tātad, šīs tiesības tātad ir un es domāju, ka šīs tiesības arī pēc reformas tiek ievērotas. Tiem cilvēkiem, kas pieder nacionālajām minoritātēm, ir tiesības izveidot un vadīt privātās izglītības iestādes. Tas netiek arī ar šo reformu šīs tiesības svītrotas.

Vienoti standarti... es domāju par to, ka ir dažādi modeļi un tāpēc nav vienots standarts, ka visā Eiropā ir jābūt, teiksim, izglītības sistēmai ir jābūt tādās un tādās valodās vai minoritāšu valodās pamatā. Tādas sistēmas nav. Un ja tādu kāds mēģinātu tagad interpretēt, pamatojoties uz šo, tādā gadījumā to noteikti nepieņems Eiropas Padome, tas ir simts punkti... es gribētu teikt. Tā kā šeit ir dažādi šie modeļi un mums ir Latvijā savs un mēs nepārkāpjot šo un neaizskarot šo 13. pantu, mēs viņu, kā sakot, reformējam. Un man jāsaka, ka reformējam... es gribētu uzsvērt, šo jauno cilvēku interesēs, jo viņiem ir nevis viena interese, nacionālā identitāte, bet viņiem ir un es teiktu, pat vēl svarīgāka, ir interese būt par pilntiesīgiem, pilnvērtīgiem mūsu demokrātijas sastāvdaļām, elementiem, pilsoņiem. Un es domāju uz to mēs apdalījām līdz šim šos jaunos cilvēkus un šī apdalīšana tagad, cerams, tiks koriģēta.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies. Tad par to es arī varbūt turpināšu par šīm te izvēles iespējām.

Nu, to gan mums tiešām neparedz Vispārējā konvencija, bet citi starptautisko tiesību dokumenti paredz tieši vecāku, ģimenes... nu, tur neiet runa par bērniem, bet vecāku izvēles tiesības attiecībā uz to, kādu izglītību iegūs viņu bērni. Un vairākos starptautiskajos dokumentos ir arī minētas tieši tiesības izvēlēties privātās skolas, piemēram, ANO Cilvēktiesību deklarācijas 26. pantā, arī citos starptautiskajos dokumentos, kurus neminēšu. Un arī interpretējošajos dokumentos ir skaidrots, ka tās ir tieši tiesības arī izvēlēties tās mazākumtautību privātās skolas.

Tad jautājums. Jūsprāt, vai šajā lietā apstrīdētās normas un kopumā tā prasība pēc visa izglītības procesa valsts valodā, atstājot tikai interešu izglītībai mazākumtautības valodu, vai tās respektē šo ģimenes vecāku izvēles tiesību un izvēles tiesību arī izvēlēties kaut ko atšķirīgu no publiskās sistēmas?

E. Levits.

Jā. Tā respektē, jo tiek respektētas arī pēc reformas tiesības dibināt un jau vadīt šīs privātās skolas un tur ir liela rīcības brīvība šīs interešu izglītības jomā to dažādi, tā sakot, veidot. Un no 13. panta izriet respekts... no Satversmes 114. panta... respekts un cieņa un tas ir respekts un cieņa neapdalīt šos cilvēkus no pārējiem Latvijas tautas locekļiem. Tieši tas ir respekts un cieņa.

Tā kā šeit pastāv gan iespēja specifiski... ja es nemaldos... es tagad neesmu tik labi informēts, bet man liekas, ka Katoļu ģimnāzija pasniedz vēl, kā sakot, īpaši šo teoloģisko daļu. Tas ir pilnīgs respekts pret iespēju cilvēkiem un tur viņiem... tā es domāju tagad... viņi saņem to visu izglītību, ko jebkura Latvijas ģimnāzija dabū plus vēl šo momentu. Es teiktu, ka tas ir tiešām... šīs tiesības ir nodrošinātas arī pēc reformas. Jā.

I. Nikuļceva.

Tad vēl es varbūt vienu precizējošu jautājumu par šo pašu.

Nu, ņemot vērā to piemēru ar Katoļu ģimnāziju, cik es saprotu, tad Katoļu ģimnāzijā tomēr tas ir tajā pamatprogrammā, nevis interešu izglītībā šī te reliģija. Bet tad attiecībā uz mazākumtautību valodu un to kultūru vai vēsturi, nu, tas viss ir interešu izglītībā.

Kur jūs redzat... kāpēc tā ir? Vai tas ir pamatoti, vai tomēr tam nevajadzētu būt visām pamatprogrammām, jo neviens jau neapstrīd to nepieciešamību zināt latviešu valodu? Par to jau mums nav šī lieta.

E. Levits.

Nē, par to nav šī lieta. Bet par šo integrāciju ir lieta. Par šo demokrātisko integrāciju mūsu demokrātiskajā sabiedrībā ir lieta.

Katrā ziņā, teiksim, reliģija pieder pie... arī... kā saka, mūsu vēsturiskā mantojuma un ja tur ir šāds priekšmets, tas, protams, arī netraucē integrācijai. Ja tas būtu, kā es minēju to Francijas piemēru, tāda veida reliģija tiktu mācīta, kas nošķir šos cilvēkus, tādā gadījumā, protams, tas nebūtu pieļaujams. Bet tā ir, teiksim, vispār atzīta un vispār pieņemta mūsu kultūras sastāvdaļa.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad nākamais jautājums mazliet par citu.

Un es vēlos uzdot jautājumu tieši par pirmsskolas izglītību. Nu, protams, ja spēsiet atbildēt... jo tā varbūt nav gluži tā tēma, kurā jūs esat iedziļinājies, tad es arī sapratīšu.

Bet tieši vēlos jautāt par to, ka vairākas starptautiskas organizācijas, arī jau šeit minētā Venēcijas komisija, 2020. gada 18. jūnija atzinumā, arī Vispārējās konvencijas Konsultatīvā komisija 4. viedoklī par Latviju, kas bija tikko pagājušā gada beigās, un arī UNESCO ļoti daudzos dažādos atzinumos ir to uzsvērusi, ka pirmsskolas izglītībā tomēr mācību līdzeklim vajadzētu būt bērna dzimtajai valodai. Nu, respektīvi, tā kā zemākajā izglītības pakāpē tomēr būtu jāsāk ar bērna dzimto valodu.

Vai jūs tam piekrītat? Vai ir kāds viedoklis par šiem starptautisko institūciju atzinumiem vai arī nē?

E. Levits.

Es gribētu teikt, teiksim, ka tas ir valsts ziņā, kā to organizēt.

Es teiktu, ka... respektīvi, tas cilvēks, jaunais cilvēks dabū savu valodu, iegūst savu valodu un savu kultūru no ģimenes. Šai ģimenei ir šī valoda. Un viņam ir jāpāriet uz vienu citu valodu, jāieaug šajā valodā. Jo jaunāks šis cilvēks ir, jo viņam tas ir vieglāk, jo dabiskāk tas ir.

Tādēļ es uzskatu... protams, tur speciālisti labāk pateiks, bet, teiksim, no prakses katrā ziņā, jo ātrāk, jo labāk, jo šī ģimenes aizmugure plus arī... man gan jāsaka, ka es īsti nezinu, vai tajos bērnudārzos ir arī kāda interešu izglītība savā valodā. Bet tā noteikti arī varētu būt.

Tāpat kā uz, teiksim, uz skolām... Es teiktu, ka tas ir vienkārši efektīvāk un ātrāk un ar gludāku pāreju. Tā es teiktu.

I. Nikuļceva.

Nu, labi. Es saprotu, ka šīm starptautiskajām organizācijām tad varētu teikt, ka jūs tad nepiekrītat īsti? Jo tomēr ļoti autoritatīvas starptautiskās organizācijas un UNESCO tur ir ļoti daudz šie dokumenti... tas nav viens vai divi...

E. Levits.

Es piekrītu, ka ir šāds viedoklis. Tāds viedoklis pastāv. Es varu arī teikt, ka lielākā daļā Eiropas valstīs ir cita politika un cits viedoklis šajos jautājumos un bērnudārzi ir pamatā un gandrīz visur, teiksim, valsts valodā.

Tieši ar šo pamatojumu, ko jau es teicu – jo ātrāk tas notiek, jo vieglāka šī apguve. Respektīvi, viņš ieaug divās valodās, divās referenču telpās.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tā tad nākamais jautājums ir atkal mazliet cits. Un es gribētu tieši jautāt par 2022. gada 29. septembra likumu Grozījumi Izglītības likumā. Tā kā šajā lietā ir pausti iebildumi arī par labas likumdošanas principu ievērošanu, un jūs bijāt Valsts prezidents,

kas tieši izsludināja šo likumu.

Tad es gribētu jautāt tieši labas likumdošanas principa ietvaros. Vai un kāds izvērtējums tika veikts, kad jūs nolēmāt izsludināt šo likumu? Nu, ja jūs teiksiet, ka netika veikts izvērtējums, tad tālāk jautājuma laikam nav, bet ja jūs teiksiet, ka nu tika tomēr tāds padziļināts izvērtējums veikts, tad varbūt jūs varat mazliet atzīmēt, vai tika kaut kā vērtēti tie iepriekšējie Satversmes tiesas spriedumi, vai kaut vai šis pats Venēcijas komisijas atzinums, kurš tomēr ir ļoti negatīvs un kurš jau bija tajā laikā...

A. Laviņš.

Nikuļcevas kundze, es norādīšu, ka Levita kungs šobrīd nav aicināts kā Valsts prezidents, tāpēc Levita kungs, tas ir atkarīgs no jums paša, ja jūs vēlaties sniegt atbildi, tā ir pilnīgi brīva jūsu izvēle. Jūs esat aicināts kā šīs lietas... kā šo jautājumu lietpratējs, starptautisko tiesību lietpratējs, nevis kā Valsts prezidents un varat atteikties atbildēt uz šo jautājumu.

E. Levits.

Teiksim, tā... Man no labas likumdošanas viedokļa, ja mēs salīdzinām ar daudziem citiem likumiem, ir, protams, tāds viedoklis, ka tur nebija nekādi nopietni jautājumi, kas varētu novest pie... tas ir ļoti reti gadījumi principā tad ir jābūt acīmredzamiem šiem jautājumiem... tādu nebija. Tas ir viens punkts.

Un otrs punkts. Pēc būtības es pilnībā atbalstu šo reformu. Un tādēļ es arī to parakstīju, jo man tā šķita, ka tā ir novēlota, bet pareiza.

A. Laviņš.

Turpinām.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Un tad no manas puses būs pēdējais jautājums. Varbūt vēl bērnu tēvs uzdos kādu jautājumu.

Bet arī man tāds ar nelielu varbūt personisku pieskaņu jautājums. Cik es saprotu, jūs esat arī mācījies un arī mācījis Minsteres latviešu ģimnāzijā, kas bija latviešu skola Vācijā, tātad, privātskola, cik es saprotu.

Tad acīmredzot ir ļoti liela pieredze tomēr un izpratne. Un sakiet, kā jūs raksturotu to principiālo atšķirību starp šo skolu, kas tieši bija citā valstī latviešu skola, cik es saprotu, pilnībā latviešu skola. Nu vai būtu tas pats, ja, piemēram, jums būtu interešu izglītības ietvaros latviešu valoda šajā skolā?

E. Levits.

Jā. Paldies par šo.

Teiksim tā. Minsteres latviešu ģimnāzija ir dibināta pēc kara latviešu bēgļu nometnēs un no 1945. līdz kādam 1948. gadam Vācijā bija vairāk kā simts latviešu ģimnāzijas, kas bija domātas bēgļiem un kas mācīja pēc Latvijas valsts programmām. Pēc Latvijas programmām. Jo tā doma bija, ka drīz jau bēgļi atgriezīsies. Un tādēļ arī, kā saka, šīs skolas tika dibinātas un tās bija valsts skolas, starp citu, tās nebija privātās, valsts finansējošās skolas. Pēc Latvijas programmas.

Lielākā daļa latviešu no bēgļu nometnēm izceļoja uz Ameriku, Kanādu, Austrāliju un tās tika slēgtas un beigās no 50. gadiem visilgāk palika Minsterē... Augustdorfā un Minsterē latviešu bēgļu nometne. Un tur arī šiem cilvēkiem turpināja šo izglītību tāpat pēc Latvijas 1939. vai 1940. gada programmām.

Tā turpinājās arī tālāk, jo tā kļuva par sava veida, teiksim, tādu latviešu internacionālu skolu, kur pēc tam vairāk jau... Vācijā tur bija maz cilvēku... nāca no Amerikas vai no citām valstīm, lai iegūtu savu latvisko izglītību. Arī bijušais Ministru prezidents ir beidzis šo skolu. Un tā tika likvidēta 1992. vai 1993. gadā, kad saprata, ka šeit vairs nav vajadzības pēc šādas skolas. Tie latvieši, kas dzīvo Vācijā, viņiem ir jāiet, tas ir Vācijas valdības lēmums, viņiem ir jāiet normālā vācu skolā.

Tas ir kaut kas ekstrēmāks nekā šis reformas gadījums, jo tas, kā saka, zaudēja savu pamatu.

Bet kā arī teicu, es arī pēc Latvijas programmas, man liekas, modernā izpratnē mācīju, piemēram, Latvijas vēsturi un biju vienīgais Latvijas vēstures skolotājs, kas mācīja brīvu Latvijas vēsturi tajā laikā.

A. Laviņš.

Paldies.

T. Džibuti.

Man, lūdzu, tikai viens jautājums attiecībā par to valodas kritēriju. Vai tas tiešām būtu tāds vienīgais? Mums ir licencēšana, akreditācija varbūt drošības dienesta kaut kādas pārbaudes. Tiešām ir svarīgi lai tā vide būtu droša, arī valstiski droša, bet vai valoda ir tas vienīgais kritērijs, tas piemērotākais un kā tad to vērtēt?

E. Levits.

Valoda ir domāšanas telpa. Un ja tev nav šī valoda jeb viņa ir vāja, tad tava domāšanas telpa ir šaura, vāja un tā tālāk. Respektīvi, vēlreiz šis lingvistiskā pieeja filozofijā valoda ir tā telpa, ko mēs ieņemam ar savām domām. Piemēram, nu tāds absurds piemērs... piemēram, bengāļu valodā es to telpu nevaru ieņemt, jo es nezinu viņu. Angļu valodā ir labāk to zinu, bet, protams, citādāk tas ir Amerikā un citās angļiski

runājošās valstīs. Bet mums šī valodas telpa ir konstitutīva priekš Latvijas kā nacionālas valsts. Bez šīs valodas telpas, kuru ieņem jau no sākuma cilvēki, kam ir latviešu valoda dzimtā Latvijas valstī, nebūtu, kā saka, latviešu valoda un latviešu nācija ir iemesls, kādēļ Latvijas valsts pastāv. Un šeit ir runa par tiem, kas ir pilnīgi saprotami, ka cilvēkiem, kuriem šī no ģimenes netiek dots tālāk, ka mēs... mēs es domāju kā valsti... dodam viņiem šo trūkstošo elementu un tādā veidā viņš beigās kļūst, es teiktu, tāds bagātāks, viņam ir pilnvērtīga latviešu valodas telpa, gan arī nu, tas atkarīgs, protams, arī no ģimenes, pilnvērtīga savas dzimtās valodas telpa.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai Saeimas pārstāvim ir jautājumi?

S. Bērtaitis.

Būs tikai viens jautājums.

Centīšos nekavēt.

Sakiet, Levita kungs, šajā lietā mēs daudz runājam par to, ka mazākumtautību izglītības saturs varbūt kaut kādā mērā ir pārcelts no vienas izglītības programmas uz citu izglītības programmu un mēs te diskutējam, kurā izglītības programmā viņam vajadzētu būt vai nevajadzētu būt.

Bet iepriekš arī uzstājās Latvijas pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās un es jautāju, ja mēs runājam par Latvijas starptautiskajām saistībām izglītības jomā, vai tur vispār ir šāds dalījums izglītības programmās, vai tieši valstij ir pienākums tieši, lūk, vienai izglītības programmā vai citā izglītības programmā, tad pārstāves atbilde bija noliedzoša, ka starptautiskās saistības nediferencē šādu niansi.

Un es tad gribētu jums pajautāt, kā jūs... vai jūs redzat, ka tas tomēr ir likumdevēja tāds zināms brīvības laukums izvēlēties? Jā, mēs nenoliedzam, ka vispār šai izglītības sistēmā ir jāpaliek šim mazākumtautību izglītības saturam, bet tieši kurā, kā saka, atvilktnē un kādā mērā viņu salikt, tas tomēr ir tāds rīcības brīvības jautājums. Kā jūs uz to skatāties?

E. Levits.

Es uzskatu, ka tas ir valsts rīcības brīvības jautājums, ka valsts ir tiesīga arī mainīt šo savu nostāju laika gaitā un tas atkarīgs ir no mūsu likumdošanas.

Starptautiskie dokumenti runā par izglītību un mēs vēl esam papildinājuši nesen pirms laika diviem gadiem Izglītības likumā, ka ir katram tiesības uz kvalitatīvu izglītību. Un kvalitatīva izglītība, es teiktu, tā arī ir pilnvērtīga izglītība tāpat kā visiem pārējiem. Tam ir jābūt tam centrālajam balstam un tad vēl, protams, var būt citas izglītības, citi priekšmeti. Un tas ir šis papildus, kur vecāki to vēlas, valsts palīdz. Un

man šeit atkal ir jāsaka, ka atšķirībā no daudzām citām valstīm, arī pēc šīs reformas valsts finansiāli palīdzēs. Un tas starp citu šeit 13. pantā ir tieši otrā daļa, kur teikts: šo tiesību baudīšana nerada pusēm, tātad valstīm, nekādas finansiālas saistības. Mēs to uzņemamies brīvprātīgi. Tas ir no starptautisko tiesību viedokļa un tas ir jāizvērtē no mūsu lietderības, kā mēs uzskatām to par pareizu. Un es jau izskaidroju savā viedoklī, kā būtu pareizi, lai mēs stiprinātu mūsu demokrātisko valsti un visas Latvijas tautas, kur pieder arī mazākumtautības, piederību mūsu valstij.

S. Bērtaitis.

Paldies. Vairāk jautājumu nebūs.

A. Laviņš.

Paldies.

Levita kungs, Satversmes tiesas vārdā pateicos par dalību tiesas sēdē un sniegto viedokli un atbildēm. Paldies.

Lai jauks vakars!

E. Levits.

Paldies.

A. Laviņš.

Turpinām uz klausīt pieaicinātās personas.

Un visbeidzot ir kārtā uz klausīt lietā beidzamo pieaicināto personu Vladislavu Volkovu.

Volkova kungs, lūdzu sniegt viedokli.

Pirms tam, vai ir pārbaudīti personu apliecinoši dokumenti?

. P. Daugavvanaga-Vanaga.

Dokumenti ir pārbaudīti.

A. Laviņš.

Paldies.

Volkova kungs, jūs esat Konsultatīvās padomes mazākumtautību izglītības jomā biedrs...

V. Volkovs.

Tieši tā!

A. Laviņš.

Jā. Lūgums atbildēt vispirms uz tiesas uzdotajiem jautājumiem, kas Rīcības sēdes lēmumā ir un noteikti pieskarties arī jautājumiem, kādā veidā tātad šajā Konsultatīvajā padomē norisinājās tās līdzdalība izstrādājot apstrīdēto normu.

V. Volkovs.

Redziet, es esmu vienkārši šīs te padomes loceklis, nu, apmēram kaut kur trīs gadus. Man kā vienkārši... nu, es varu teikt tā, mazākumtautības pārstāvim un kā pētniekam bija iespēja vienkārši parādīt savu pētījumu rezultātus padomes visiem locekļiem.

Lūk, un faktiski tāda komunikācija ar padomi man bija, protams, man patika, bet nu diemžēl... nu, ziniet, nebija vienkārši šīs runas turpinājuma... Runāja par ko? Par to, kādas reālas ir vajadzības tieši Latvijas sabiedrībai, kāda ir tiešām Latvijas sabiedrības nostāja pret mazākumtautību izglītību, runājot par pētījumu datiem, ne tikai, teiksim, par kaut kādām politiskām pozīcijām un tamlīdzīgi.

Tomēr es gaidīju tādu sarunu un ne tikai ar mani, bet arī ar citiem ekspertiem, kuri tiešām ir speciālisti mazākumtautību izglītības jomā.

Bet pārsvarā, manuprāt, tomēr visas sēdes notika tādā garā...nu vienkārši teiksim tā mazākumtautību skolu direktori vai vadība vienkārši paziņo, kā notiek reforma... skolas reforma. Kādas mācību grāmatas ir, kādas problēmas un tamlīdzīgi. Un, manuprāt, šīs te svarīgās sarunas, kāpēc tomēr Latvijā notika šī pāreja no bilingvālās izglītības uz izglītību tikai valsts valodā, tāds principiāls jautājums... manuprāt, tomēr vai nebija vai bija ļoti, ļoti tāds trūkums tādai sarunai. Man tomēr, kā jau es teicu, gribētos, lai šī saruna būtu integrēta no Eiropas konteksta un kā tiešām tai Eiropā notiek šī izglītība.

Nu tā atbildot uz jūsu jautājumu... jā...

A. Laviņš.

Labi.

Tātad, jūs būtu vēlējies, lai šī saruna būtu tādā plašākā kontekstā, bet mēs nupat dzirdējām Levīta kunga uzrunu, kurā tika pieminēts, ka pāreja uz izglītības satura apguvi tikai valsts valodā... pārejai ir šis lielais mērķis saliedēta sabiedrība, kur var piedalīties Latvijas demokrātiskajā diskursā.

Un sakiet, lūdzu, vai, jūsuprāt, šāds mērķis ar šādu reformu tiek sasniegts un vienlaikus tiek respektētas arī mazākumtautību tiesības?

V. Volkovs.

Redziet nu tomēr, manuprāt, šis te jautājums ir diezgan tāds komplicēts. Un šeit vairākas puses pastāv.

Vienkārši ziniet, es papētīju, teiksim tā, visu šo situāciju ar pāreju uz izglītību valsts valodā... nu, vienkārši paskatījos un papētīju pētījumus, kuri bija veikti Latvijā kopš 90. gadiem. Es vienkārši saņēmu tādu informāciju, un tie pētījumi ir publicēti, starp citu, arī novietoti Latvijas Izglītības un zinātnes ministrijas mājaslapā. Un pārsvarā visi tie pētījumi ir tieši par bilingvālās izglītības vērtību, nevis par to, ka sabiedrība vienkārši, teiksim tā, uzskata šo pāreju tikai latviešu valodā.

Līdz ar to man veidojas tāds priekšstats, ka tomēr šis te lēmums par to, ka izglītību tomēr vajadzētu realizēt tikai valsts valodā, šis te lēmums nebija pieņemts saskaņā ar ļoti labu tādu zinātnisko ekspertīzi.

Tas ir viens jautājums.

Otrs jautājums. Runājot par saliedētību. Godīgi sakot, es domāju un es esmu pārliecināts, ka demokrātiskā sabiedrībā saliedētība saistīta ir ne tikai ar... protams, ar ļoti svarīgu vērtību kā valsts valodas vērtību. Bet Satversmē arī ir citas normas, kuras faktiski ietver demokrātiskās iekārtas novērošanu un nostiprināšanu. Tur ir citas vērtības. Un šīs te citas vērtības, tajā skaitā arī mazākumtautību identitātes saglabāšana un... es atvainojos... ne tikai privātajā sfērā, bet arī publiskajā sfērā, arī šīs te normas, manuprāt, tomēr vajadzētu ievērot un obligāti ietvert šajā kontekstā tieši nācijas, Latvijas nācijas saliedētības demokrātiskā ceļa nostiprināšanai.

Nu, tā ir otra tāda mana pozīcija. Kā mēs novērtējam, kā mēs analizējam šo jēdzienu, ļoti svarīgo jēdzienu kā saliedētība, es pasvītroju, demokrātiskajā sabiedrībā, kurā arī paredz vienkārši ievērot lingvistisko daudzveidību, un ne tikai, bet, kā jau es minēju, arī privātajā dzīvē.

A. Laviņš.

Volkova kungs, paldies.

Jūs jau minējāt, ka vēl bez valodas ir vēl citi elementi, kas palīdz sasniegt saliedētu sabiedrību.

Bet mans jautājums bija tieši par valodu. Vai pāreja uz izglītības satura apguvi tikai valsts valodā ir viens līdzeklis, kā panākt saliedētu sabiedrību, kura spēj pilnvērtīgi piedalīties demokrātiskā diskursā?

V. Volkovs.

Nu, protams, es nedomāju, ka tikai uz valsts valodas pamata var, teiksim tā, veicināt demokrātisko saliedētību. Es, godīgi sakot, nezinu nevienu tādu pētījumu, tādu zinātnisku kaut kādu grāmatu, kur būtu aprakstīta šī pāreja uz saliedētību, ja vienkārši ņemtu vērā tikai sabiedrības... protams, vairākuma nacionālā vairākuma interešu un vērtību pamatu. Tur arī ir citas normas un tieši šī demokrātiskā lingvistiskā un kultūras daudzveidība. Tas ir vienkārši tāds pamat... Nu, es varu teikt tā. Nu, tāds kodols tieši, teiksim tā, gan mūsu izpratnē par liberālismu, mūsdienu liberālismu, un daudzietnisko

sabiedrību arī.

A. Laviņš.

Un saki, lūdzu, valsts izvēle pēc tam, kad izglītības saturu vispārējās izglītības kontekstā noteikt tās iegūšanu tikai valsts valodā, bet paralēli izveidojot īpašu līdz tam nebijušu mazākumtautību interešu izglītības programmu, vai vienalga, vai tā būtu privātā izglītības iestāde, vai tā būtu pašvaldības dibināta iestāde, atkarībā no attiecīgās mazākumtautības pieprasījuma šis būtu tas veids, kādā mācīties attiecīgo valodu, attiecīgo kultūru, attiecīgo vēsturi un tādā veidā valsts ir izrādījusi respektu, cieņu pret mazākumtautībām. Jūs uzskatāt, ka tas ir atbilstošs līdzeklis?

V. Volkovs.

Jā, ja faktiski ziniet būtu mazākumtautību izglītība, tieši šis te diezgan stiprs kodols runājot par, teiksim tā, izglītību arī mazākumtautību valodā, kultūru un tamlīdzīgi... Tas ir ļoti, ļoti svarīgi. Un tas absolūti neliecina par ko? Par sabiedrības segregāciju. Jā, faktiski sabiedrība realizējas vairākās valodās, ja. Tas nav vienkārši kaut kā, teiksim tā, atribūts tieši segregācijai. Un mēs nevienā starptautiskā dokumentā vienkārši tādu identifikāciju nevarēsim atrast, nerunājot par mūsdienu literatūru, ja iet runa par, piemēram, par daudzietnisku sabiedrību, protams, ja.

Ir viens ir tāds jautājums. Ziniet, ja iet runa par to, ka var saglabāt, piemēram, teiksim tā mazākumtautību valodas, piemēram, Latvijā, tikai orientējoties tikai uz ģimenēm, uz, piemēram, masu līdzekļiem un tamlīdzīgi... manuprāt, tomēr valstij vajadzētu parādīt savu spēju un savas intereses vienkārši aizsargāt arī šīs te tiesības un šīs te spējas arī publiskajā telpā, arī skolas, kā nu teiksim tam mazākumtautības piederīgie cilvēki var vienkārši nodrošināt un realizēt savu etnisko identitāti vispār. Jo, godīgi sakot, es kā pētnieks, es nezinu, kas reāli notiek ģimenēs, vai tur ir kārtīga dzimtās valodas apgūšana, kultūras apgūšana? Manuprāt, man ir ļoti daudz piemēru, ka reāli tur notiek vienkārši etniskās identitātes degradācija. Nerunājot par to... Un tur nav tāda... Jā, pašpietiekamība varētu būt, bet kādā līmenī šī pašpietiekamība, ja valsts nevar nodrošināt, piemēram, izglītības sistēmu. Varētu būt, ka šī pašpietiekamība ir marginalizācijas līmenī? Un to es kā pētnieks to redzu. Ir ļoti, ļoti daudz tādi gadījumi. Kāpēc? Tāpēc, ka valstij un kā es skatos, pagaidām diemžēl nav tādas intereses vienkārši nostiprināt minoritāšu izglītību arī vismaz daļēji, vismaz nu es varētu teikt tā bilingvāli arī minoritāšu valodās.

A. Laviņš.

Labi. Jums jautājums kā pētniekam, kas, manuprāt, darbā droši vien pielieto tādas metodes, ar kurām varētu kaut nedaudz ieskatīties nākotnē.

Kā attiecīgais modelis varētu mūs novest pie kaut kāda rezultāta piecos vai desmit gados? Un es labprāt vaicātu jums šādu jautājumu: kā šī reforma, kas paredz, ka vispārējās izglītības saturs tiek iegūts tikai valodā, savukārt speciāli izveidotajā mazākumtautību interešu izglītības programmā ir iespējamas trīs stundas nedēļā plus vēl, ja pati skola un vecāki to vēlas, vēl vismaz divas vai trīs stundas apgūt kaut ko, kas ir šai mazākumtautībai interesants. Kā šāds regulējums varētu ietekmēt mazākumtautību dažādu stāvokli Latvijā?

V. Volkovs.

Nu, ziniet, no vienas puses es kā pētnieks varu pateikt: nu, tā ir tikai hipotētiski. Es kā pētnieks, kad es organizēju pētījumu, es varu vismaz kaut kādus datus sniegt tādus atbildīgus. Bet tomēr. Ja ir Eiropas prakse... vairākās valstīs, piemēram, es speciāli pētīju situāciju Ungārijā, Austrijā, Moldovā... tur vairākas šīs mazākumtautību skolas pastāv. Un tur šis jautājums, manuprāt, nav tik saasināts kā Latvijā, piemēram. Runa ir par to, ka, piemēram, šo valstu pārstāvji teica, ka tur jā, notiek tāda segregācija un tamlīdzīgi... ja ir pozitīva Eiropas pieredze, kāpēc mēs nevaram vienkārši pielāgoties šai pieredzei? Nu man vienkārši kā pētniekam ir tāda tomēr atbilde.

Bet no savas puses. Savā laikā es Daugavpilī kopā ar poļu kolēģiem no Polijas Zinātņu Akadēmijas veicu tādu pētījumu. Tur respondentu skaits bija tikai 600 cilvēki. Nu es vienkārši tur daudz etniskā pilsētā vienkārši uzdevu tādu jautājumu: kā jūs uztverat skolas, kuras funkcionē, piemēram, mazākumtautību valodās? Tas ir nacionālās drošības apdraudējums... tur dažādas tādas opcijas un pozīcijas bija... Tālāk kaut kāda ārvalstu ietekme vai kaut kāda speciāla uzņēmējdarbība vai, teiksim tā, vienkārši šīs te skolas liecina par to, ka mazākumtautības vēlas saglabāt savu identitāti. Un ziniet, gan latvieši, gan poļi, gan krievi, man tur trīs šīs te grupas bija, pārsvarā uzskatīja, ka šīs te skolas un ne tikai skolas, organizācijas, masu mediji, piemēram, tas liecina vispirms par to, ka šīs te grupas vēlas saglabāt savu identitāti. Un ziniet, tas vienkārši netraucēja vismaz manus respondentus... Bet tāda pozīcija, piemēram, ka tas ir tikai kā kaut kāds līdzeklis, kā kaut kādas valstis, ārzemju spēki vēlas pastiprināt savu ietekmi Latvijā – saņēma vismazāko respondentu atbalstītāju.

Lūk, līdz ar to man ir kā pētniekam vienkārši, nu, vismaz, teiksim tā tāda diezgan tāda spēcīga hipotēze, jā, mēs varam vienkārši godīgi uzprasīt Latvijas sabiedrībai, vai tiešām jūs uzskatāt, ja piemēram, nu minoritāšu skolas būtu vismaz kaut kāda tāda vieta, zināma vieta... nu teiksim, ne tikai kā interešu izglītība etnisko minoritāšu valodām, vai tas tiešām ir apdraudējums sabiedrībai?

A. Laviņš.

Labi. Un no manas puses beidzamais jautājums.

Tad es to pagriezīšu no otras puses. Sakiet, lūdzu, vai bilingvālā izglītība ar noteiktām dažādām proporcijām, kur ir mazākumtautību valoda un valsts valoda, kas ir bijusi lietota iepriekš izglītības sistēmā, vai tā kaut kādā veidā ir negatīvi ietekmējusi saliedētas sabiedrības izveidi, kas būtu spējīga pilnvērtīgi piedalīties demokrātiskā diskursā?

V. Volkovs.

Es domāju, ka mums bija vienkārši šis te modelis, bilingvālais modelis, paskatieties uz mūsu vienkārši politisko dzīvi. Saeimā darbojās ļoti, ļoti liela partija, par kuru balsoja minoritātes, es varētu teikt, pat lielākā frakcija bija Saeimā. Un, manuprāt, teiksim tā 2010. līdz 2014. gadam vienkārši notika vismaz tāda normāla konstruktīva sadarbība. Varētu būt partijas pārstāvjiem tur ir citi viedokļi, bet tomēr, tomēr.

Bet redziet, kad vienkārši situācija krasi mainījās, kad notika pāreja sakarā ar šo reformu... kas notika ar šo partiju? Šī partija jūs zināt, piemēram, es speciāli arī šo jautājumu pētīju, es paskatījos, kā šī partija... Vai labāk teikt tā šīs partijas vadība kā komunicēja ar saviem vēlētājiem, ar savu elektorātu. Pilnīgi atsakās, teiksim, tajā tā saucamajā īsajā programmā, kur 4000 zīmes, nu vismaz tā parunāt par izglītības jautājumiem... totāli no šīs te īsās programmas šis te jautājums izkrīt. Un kas reāli notiek pēc tam? Mēs zinām, ka šīs partijas vairāk nav mūsu Saeimā. Kāpēc? Tāpēc, manuprāt, kā šis te jautājums... Nu, es teicu... jā.

Tas ir viens no maniem argumentiem. Jā, tur ir daudz faktori, kuri darbojas, protams, arī ģeopolitiskie faktori, bet nevar arī...

A. Laviņš.

Volkova kungs, bet tad es varbūt šo aspektu vēl citādā griezumā...

Jūs uzskatāt, ka visi Latvijas pilsoņi ir spējīgi pilnvērtīgi šobrīd piedalīties politiskajā diskursā valsts valodas zināšanu dēļ?

V. Volkovs.

Nē, protams, es tā nedomāju.

A. Laviņš.

Kas tam ir par iemeslu?

V. Volkovs.

Es arī uzrakstīju savā izziņā. Manuprāt, tomēr daļu no atbildības vajadzētu atzīt tieši Izglītības un zinātnes ministrijai. Kāpēc? 30 gadu laika gaitā ministrija nevarēja nodrošināt tieši teiksim, piemēram, bilingvālajā sistēmā tieši latviešu valodas apguvi, kvalitatīvu apguvi. Kāpēc? Protams, daļu no šīs te vainas es redzu arī tieši no ministrijas puses.

Protams, ja mēs runājam par saliedētību, tad tomēr vajadzētu sabiedrībā sarīkot diezgan tādas atklātas un plašas diskusijas, kuras es atceros, kā bija 90. gados, kad „Dienā” Ēlertes kundze organizēja tādas „Apaļos galdus”, kur bija visu politisko partiju un etnisko grupu pārstāvji un diskutēja. Pēdējo 20 gadu laikā, es atvainojos, īpaši 10 gadu laikā es neredzēju gan televīzijā, gan radio, gan avīzēs tādas plašas diskusijas, teiksim tā, vienkārši kaut kādu tādu plašu komunikāciju par šiem jautājumiem.

Līdz ar to šis te jautājums ir viens no šā te plašā sektora jautājumiem... jā.

A. Laviņš.

Paldies.

Vārds tiesnesei Jautrītei Briedei. Lūdzu!

J. Briede.

Labdien. Paldies.

Jūs runājat par to, ka notiek etniskās identitātes degradācija, bet mums vakar... nevis vakar, bet aizvakar laikam bija Ukrainu skolas pārstāvis un tā kā no viņa teiktā es sapratu, ka ukraiņu bērni ļoti labprāt mācās latviešu valodu un papildus arī ar ukraiņu skolotāju palīdzību apgūst gan šo te ukraiņu valodu, gan ukraiņu kultūru. Un no viņa teiktā neizklausījās, ka būtu šī te degradācija.

V. Volkovs.

Nē, nē, es runāju par cilvēkiem, kuri, teiksim, runā krievu valodā pārsvarā, par krievu minoritāti. Es vienkārši novēroju. Es novēroju tekstus, piemēram, kuri ir publicēti, es novēroju vienkārši vismaz tādas diskusijas, kuras ir internetā, kur ir komentāri. Lūk, es analizēju arī mācību līdzekļus tieši literatūrā, ja šie līdzekļi aizskar šo jautājumu par, piemēram, krievu literatūru un tamlīdzīgi. Es redzu, kādu materiālu vienkārši, teiksim tā, diemžēl nav īpaši kvalitatīvu mācību līdzekļu autori piedāvā vienkārši cilvēkiem, kuri vēlas tomēr apgūt krievu valodu, krievu kultūru un normālā līmenī... Es varu pats salīdzināt. Nu ziniet es speciāli pētīju 30 un 20 gadu laikā, kāda bija avīze „Segodņa”, kādas slavenības bija, kāds ļoti, ļoti vērtīgs materiāls bija... un, protams, tas arī, ziniet nu... vismaz garantēja, teiksim tā, šī diezgan augstā līmeņa saglabāšanu tieši krievu kultūrai. Bet tagad? Es atvainojos, es neredzu tādas piemērus.

J. Briede.

Es tad vienkārši kā repliku jums varu pateikt. Es kā Latvijas Universitātes pasniedzēja arī sāku arvien vairāk sūdzēties par latviešu studentu rakstīto.

A. Laviņš.

Paldies.

To mēs esam noskaidrojuši. Un vārds tiesnesim Gunāram Kusiņam. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Jā, labdien, Volkova kungs!

Es vēlējos... zinu, ka jūs esat arī vairāku publikāciju autors, saistībā ar vienu publikāciju „Krievvalodīgās jaunatnes etniskā paškategorizācija Latvijā”. Es saprotu, ka tas ir valsts pētījuma programmas ietvaros veikts pētījums un šī pētījuma beigās jūs esat norādījis arī vairākus secinājumus un es gribēju par vienu no tiem jums pajautāt.

Es citēšu un es ceru, ka jūs atcerēsieties... „tomēr arī Latvijas publiskajā telpā acīmredzami trūkst diskusiju par etnopolitiskiem jautājumiem”... un tad ir tas, uz ko es gribētu vērst uzmanību... „kādēļ pastiprinās krievu iedzīvotāju tendence paškategorizēties kā etniskai minoritātei, kura daļēji distancējas no valsts”.

Man ir jums jautājums. Sakiet, lūdzu, tad kas būtu tā labākā metode – saliedēties uz latviešu valodas, uz valsts valodas bāzes vai arī vienkārši kādai minoritātei uzskatīt, ka viņai kaut kas nepatīk un distancēties no Latvijas valsts?

V. Volkovs.

Solidarizēties tieši uz valsts valodas pamata un uzreiz zinot, ka šai minoritātei ir tiesības arī saglabāt un teiksim tā kultivēt savu identitāti. Ja tie cilvēki zina, ja viņi redz šos te resursus, viņi redz sabiedrības un vispirms valsts intereses, es domāju, ka šajā gadījumā šī saliedētība būtu, protams, drošāka un labāka un atvērtāka visiem cilvēkiem, jā.

G. Kusiņš.

Labi.

Un tad man ir jautājums tīri no tādiem novērojumiem.

Tā sauktās krievu skolas pastāv jau kopš 90. gadiem, pat pirms tam, arī okupācija laikā pastāvēja.

Sakiet, lūdzu, kā būtu citu minoritāšu acīm... ka ir pastāvējušas skolas, tā sauktās krievu skolas. Latvijā ir arī lietuviešu minoritāte, ebreju minoritāte. Vai jūsu pētījumā tas parādījās tikai par krievvalodīgo minoritāti, vai jūs arī nepētījāt un neskatījāties, kā to uztver citas? Jo tas pētījuma tvērums, kā es saprotu, ir tikai par to krievu valodu?

V. Volkovs.

Jā, visvairāk, protams, jā. Protams, man bija speciālie pētījumu tur Daugavpilī, kur tajā interešu lokā bija arī poļi, un tur bija diezgan tāda līdzīga situācija ar krieviem. No galvas es tagad neatceros... 2010. gadā es vienkārši publicēju šos te datus. Bet tomēr, teiksim tā, ir ļoti, ļoti daudz līdzīgas tās pozīcijas tomēr. Jā.

G. Kusiņš.

Un tad tas varētu būt tāpēc, ka šai krievu minoritātei tik ilgstoši bija tāds stāvoklis, ko citi dēvēja par priviligrētu un tas varētu būt tā iemesla dēļ, ka viņi zaudēja šo priviligrēto stāvokli?

V. Volkovs.

Nu, ja iet runa par to, ka, teiksim, tā nav vienkārši krievu valoda kā oficiālā valoda... ir tādi cilvēki, kuri uztver, ka, teiksim viņi ir zaudējuši priviligrēģijas. Bet redziet... teiksim tā... tomēr Latvijā ir krievi, kuri uzskata, ka varētu būt nevis oficiālais statuss kā valsts valodas statuss krieviem, bet minoritāšu statuss, kurš ir vienkārši aizsargāts ar likumdošanu, kas reāli atbilst Eiropas tendencēm. Tas varētu būt labāk bez negatīvās attieksmes. Piemēram, ja mēs runājam par internetu pret krievu valodu, krievu kultūru un tamlīdzīgi... es gandrīz, es atvainojos, katru dienu es redzu vienkārši šos te uzbrukumus...

G. Kusiņš.

Nu, apstrīdētās normas gan nesaka par interneta lietošanu. Tas ir vienkārši praktisks novērojums cik es saprotu.

V. Volkovs.

Jā, ja veidojas tāda negatīva nostāja vienkārši... tas noteikti neveicina šo saliedētību.

Bet to, ko jūs teicāt sakarā ar to, ka priviligrēģētais stāvoklis... jā... Bet tomēr tā ir vēsturiskā situācija. Nu, tomēr... ja skatās no ebrejiem, tādas lielas kopienas... no vāciešiem... es atvainojos, Krievija palika vienīgā tāda minoritāšu grupa, kura faktiski var izmantot šo kultūras bagātību kopš 19. gadsimta. Mēs ļoti, ļoti daudz redzam šeit Rīgā, kā Rīga bija... nu, faktiski arī šis te rajons, uzbūvēts tieši Aleksandra II, Aleksandra III laikā... Nikolaja II laikā... nu, tas ir vienkārši... un pēc tam šis te tradīcijas turpinājums Latvijas Republikā, kur šī avīze pastāvēja... un ne tikai, protams. Un ja ir cilvēkiem tāds iespaids par savas vēstures nepārtraukto līniju, nu, tas ir svarīgi. Un protams, šo parādību vai fenomenu var identificēt ar priviligrēģēto stāvokli. Bet ja būtu vācu... vācbaltu minoritāte saglabājusies, piemēram... arī kā bija pirms kara 60 000... es esmu pārliecināts, ka arī vāciešiem būtu arī tāds viedoklis par savu vietu Latvijā, par

savu vietu Latvijas identitātē un kultūrā. Kāpēc? Tāpēc, ka viņi arī saglabāja vismaz... nu, protams, ne pilnīgi, bet tomēr kaut kādu tādu nepārtrauktu līniju.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Jā. Labdien, Volkova kungs! Man divi jautājumi.

Pirmais ir par interešu izglītības apjomu mazākumtautību skolās. Tātad, tās ir noteiktas kā trīs stundas nedēļā. Protams, var vecāki savas intereses... vai piemaksājot, kā es saprotu, tur prasīt vairāk.

Vai, jūsuprāt, šīs trīs stundas nedēļā ir... kā jūs vērtējat? Ir pietiekamas mazākumtautību valodas, identitātes saglabāšanai?

V. Volkovs.

Nu, manuprāt, nē. Bet es vēlreiz pasvītroju, es nevaru atbildīgi kaut ko pateikt, ja man nebija speciāls tāds pētījums.

Personīgi es neuzskatu, ka tas ir pietiekoši, lai koptu savu valodu, gan kultūru, gan identitāti. Jā.

Bet pagaidām tā mana atbilde ir saistīta ar šito te pozīciju, kuru es nekādā veidā netestēju... personīgs viedoklis.

A. Kučs.

Paldies. Es sapratu. Jums nav zinātniska pētījuma par šo, bet tas ir jūsu tāds personīgs skatījums.

Otrs jautājums. Jūs arī savā viedoklī esat rakstījis par to, ka iepriekšējais bilingvālās izglītības modelis... ka lielā mērā trūkumi bija piemērošanā ne tik daudz pašā modelī. Bet mēs arī gan šodien, gan arī iepriekš tiesas sēdē dzirdējām, ka viens ir valsts valodas jautājums un kā to uzlabot, bet otrs ir šis plašākais konteksts, kurā reforma notiek.

Un vai, jūsuprāt, šis bilingvālais modelis spētu sasniegt arī to, kas arī ir daudz runāts tiesas sēdēs, veidot Latvijā vienotu izglītības sistēmu, lai mēs pēc 10 gadiem joprojām runātu nezinu... pa latviešu un krievu skolām, bet mēs runātu vienkārši par skolām, kurās, iespējams ir arī mazākumtautību iespēja apgūt mazākumtautību valodu, bet kurās bērni nav... viņi ir no dažādām tautībām.

Kā jūs redzat, vai bilingvālās izglītības modelis varētu to mērķi sasniegt?

V. Volkovs.

Jā, redziet, vienkārši tie speciālisti, kuri pabeiguši vidusskolas no mazākumtautību skolām un kuri tagad strādā dažādos amatos, tas ir skaidrs, ka viņi lieto normālu latviešu valodu, ka viņi kārtu eksāmenus latviešu valodā un tieši izejot no šīm te pārsvarā bilingvālajām programmām. Ja tie cilvēki ir integrēti, teiksim tā, normāli darba tirgū

A. Kučs.

Ja es varu precizēt.

Jūs teicāt par valsts valodas apguvi, bet man bija jautājums tieši par skolēnu nošķirtību. Vai, jūsuprāt... jo mēs zinām, ka mazākumtautību skolās, kā bija pie bilingvāla modeļa, tāpēc kaut kā neformāli ir iegājies – latviešu un krievu skolas, ka tur nebija... nu, šobrīd mēs redzam to tendenci, bet vai pie bilingvālās izglītības modeļa jūs arī redzat, ka mums nebūtu šī nošķirtība arī skolās... tādā ziņā... ne valodas apguves ziņā?

V. Volkovs.

Protams. Un līdz ar to es šo piemēru vienkārši tā parādīju, ka, teiksim, tie cilvēki, kuri 90. gados reāli bilingvālā sistēmā un arī pirmajā desmitgadē šajā gadsimtā viņi reāli mācījās studijās tieši bilingvālajā sistēmā. Un tie rezultāti ir kādi? Rezultāti, manuprāt, tomēr ir pozitīvi. Tomēr cilvēki spējuši apgūt latviešu valodu. Līdz ar to viņi strādā dažādos amatos, ne tikai, teiksim tā, kaut kur melnajā fiziskajā darbā un tamlīdzīgi. Tas ir reālais rezultāts cilvēku integrācijai tieši darba tirgū un, teiksim tā, mūsu ekonomiskajā sistēmā.

A. Kučs.

Labi. Paldies jums.

A. Laviņš.

Paldies.

Pieteikuma iesniedzēju pārstāvji, vai vēlaties vaicāt?

I. Nikuļceva.

Jā, paldies. Es uzdošu dažus jautājumus.

Vispirms es gribētu precizēt tieši par šo Izglītības un zinātnes ministrijas Konsultatīvo padomi mazākumtautību izglītības jautājumus.

Nu, būtībā jūs jau paudāt tādu ļoti kritisku viedokli, bet es gribētu tad tomēr vēl pārprasīt. Šī lieta ir tieši par privātajām mazākumtautību skolām. Tajā padomē jebkad ir bijusi kāda diskusija tieši par privātajām mazākumtautību skolām, arī varbūt to atšķirību no publiskās sistēmas?

V. Volkovs.

Es atvainojos, es neatceros un ziniet, šis jautājums ir ļoti tāds labs, man ļoti patīk kā sociologam, kas ir, teiksim, tā publiskā telpa un kā tomēr tajā demokrātiskajā bez daudzietniskajā sabiedrībā šo telpu var organizēt vienkārši. Protams, šis te sarežģītais jautājums tādā teorētiskā līmenī nebija apskatīts vienkārši.

Kā jau es teicu, es, teiksim, tur uzstājos ar referātu, laikam mans kolēģis arī profesors Dens Hanass, viņam bija referāts, bet pārsvarā gāja runa par ko? Tur pārsvarā ir direktorijs – skolu direktori un vienkārši tādas jautājumus...

A. Laviņš.

Volkova kungs, to mēs dzirdējām. Tātad, par privātajām skolām atsevišķa saruna nav bijusi.

V. Volkovs.

Jā.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies. Tad nākamais jautājums.

Es gribētu uzdot... jūs rakstveida viedoklī norādāt un būtībā arī mutvārdos teicāt, ka privātās izglītības prakse etnisko minoritāšu valodās atbilst Eiropas tradīcijām. Un minat Austriju, Itāliju, Rumāniju, Slovākiju un mutvārdos minējāt arī Ungāriju.

Tad vai jūs varētu īsi izstāstīt, vai es pareizi saprotu, ka tad šajās valstīs tiek pieļautas tās privātās skolas mazākumtautības valodās. Nu, mazlietiņ sīkāk paskaidrojiet to situāciju citās valstīs.

V. Volkovs.

Jā, es sapratu. Redziet, es vienkārši redzēju šo informāciju, lasīju un pat publicēju Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstnesī... kaut kur 30 gadus atpakaļ par šo te situāciju. Redziet... Bet speciāli uz šo jautājumu, kāda situācija notiek privātajās skolās, ziniet... es godīgi sakot neatceros. Bet to, ka šo skolu sistēma pastāv, nu, noteikti, ka, jā.

I. Nikuļceva.

Nu, respektīvi, pastāv privātās skolas, bet nu īsti neatceraties, kā tur ir ar to valodu lietojumu jeb pastāv privātās skolas, kurās lieto mazākumtautību valodu?

V. Volkovs.

Jā, bet ziniet, godīgi sakot, man nebija īpaši daudz laika sagatavot šo izziņu, bet, ja vajadzētu sagatavot, protams, teiksim tā, es šito izziņu varu sagatavot faktiski par visām šīm te Eiropas Savienības valstīm.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad mazliet cits jautājums. Es gribēju jautāt, teiksim tā, par divām iepriekšējām reformām. Ņemot vērā to, ka jūs arī tādu kritisku viedokli tomēr esat paudis norādot, ka, iespējams, tā problēma slēpās nepietiekamajā praksē, administrācijas un dažu skolotāju un Izglītības un zinātnes ministrijas darbinieku darbā.

Bet jautājums man ir tieši par šīm te iepriekšējām divām reformām. Tātad, mums bija reforma 2018. gadā un tad 2022. – tas, kas ir šajā lietā apstrīdētās normas.

Sakiet, kāds ir jūsu viedoklis. Vai vispār 2022. gadā jau varēja novērtēt tās 2018. gada reformas rezultātus vai arī nē? Vai tas bija par agru?

V. Volkovs.

Jā, es par to uzrakstīju, kāpēc vienkārši Izglītības ministrijas pat mājaslapā nav tādi pētījumi, kuri varēja vienkārši, teiksim, paredzēt, kādas grūtības tur varētu būt. Tur nav vienkārši tādu pētījumu. Bet, es atvainojos, ja nav pētījumu, manuprāt, tomēr nav tāds ziniet profesionāls viedoklis, kāpēc ir pieņemts šāds lēmums, ja nav vienkārši sabiedrības apziņas izpēte par šiem jautājumiem.

I. Nikuļceva.

Un kā jūs vērtējat, teiksim, to, ka Izglītības un zinātnes ministrija atsauca uz centralizēto eksāmenu rezultātiem? Vai tas varētu būt tāds objektīvs rādītājs, piemēram, latviešu valodas centralizētā eksāmena rezultāti?

V. Volkovs.

Jā, tas varētu būt. Vajadzētu paskatīties, uz kādiem eksāmeņiem vienkārši tur bija atsauce, bet cik es atceros šos te pētījumus, nu, tur bija vienkārši arī ļoti, ļoti labi rezultāti tieši skolniekiem, kuri mācījušies tieši minoritāšu skolās. Es neatceros, kādās disciplīnās, bet tomēr. Nu, es sapratu, ka tur bilingvālā izglītība bija realizēta. Un, jā, vienkārši pat pētnieki ziniet šajos pētījumos, kuri ir publicēti, novietoti tur mājaslapā, kur pētnieki parāda, redziet, kādi mums ir labi rezultāti tieši minoritāšu skolās. Es

neatceros, vai matemātika, vai fizika un tamlīdzīgi... kuras šīs te disciplīnas tiek mācītas tieši bilingvāli.

Jā, ziniet, ir tāds process... un pat ministrija to vienkārši novietoja mājaslapā.

Nu, kā to novērtēt? Pozitīvi, tad jā... teiksim tā bilingvālā sistēma normāli darbojās. Protams, problēmas daudz par to, ko es teicu... kā, protams, latviešu valoda ne visur bija tāda kārtīga un normāla, bet, manuprāt, tomēr vajadzētu stiprināt un pilnveidot šo sistēmu.

Es pats lasīju lekcijas gan augstskolās, protams, gan vidusskolās savā laikā privātajās krievu skolēniem un tikai latviešu valodā, nekādu problēmu man nebija vienkārši lasīt filozofiju par Kantu, par Hēgeli latviešu valodā un tur bija diskusijas absolūti normālas.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Un tad es gribu pajautāt par starptautiskajiem pētījumiem. Nu, ja arī ņemot vērā tādu jūsu kritisko viedokli par to, kas ir Latvijā darīts jūs sakāt, ka tas nepamato pāreju uz valsts valodu, bet nu mums starptautiski ir ļoti daudzi un dažādi pētījumi tieši par izglītības valodu. Un es gribu par divām tēmām pajautāt.

Tad pirmā tēma ir par to, ka mums ir ļoti daudz starptautisko organizāciju ieteikumu un starptautiski pētījumi par to, ka pamatizglītībai ir jābūt dzimtajā valodā vismaz izglītības sākumposmā, nu tātad, būtībā bērnudārzā. Un piemēram, bez tiem minētajiem, ko es jau minēju, tie ir arī UNESCO vairāki pētījumi, piemēram, 2023. gada pētījums, kas tieši saucās „Tiesības uz minoritāšu izglītību”, arī, piemēram, 2022. gada 16. novembra Deklarācija UNESCO tieši par sākotnējiem izglītības posmiem.

Jautājums ir tāds. Sakiet, vai esat vismaz pavirši pazīstams, zināt par šiem pētījumiem un kāda ir jūsu attieksme pret to? Vai jūs piekrītat, ka vismaz bērnudārzā būtu jābūt dzimtajai valodai?

V. Volkovs.

Godīgi sakot, neesmu speciālists tieši tajā izglītības socioloģijā kā tādā, jo tas ir speciāls jautājums. Mana tomēr tematika nacionālejniskā identitāte. Lūk, līdz ar to es nevaru novērtēt, teiksim, šos te pētījumus, par kuriem tagad iet runa.

I. Nikuļceva.

Vai tai tēzei jūs piekrītat, ka būtu jābūt pirmsskolas izglītībai dzimtajā valodā?

V. Volkovs.

Nu, protams. Labāk izglītības speciālistiem. Bet es teicu, ka mans redzesloks ir mazliet cits, nevis izglītības...

A. Laviņš.

Jā, šajā brīdī es pārtraukšu.

Es sadzirdēju. Tātad specializācijas loks ir cits un es aicinātu respektēt šādu pieaicinātās personas atbildi un nemēģināt, kā saka, varbūt vēlreiz un vēlreiz tā kā... ko cilvēks kā tādu domā šajā jautājumā, vai pirmsskolas izglītības iestādē kā nu būtu jābūt...

Tātad, respektējam jūsu atbildi nevarat sniegt to.

Turpinām, Nikuļcevas kundze.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad man vairāk nebūs jautājumu.

T. Džibuti.

Jā, paldies.

Un man ir viens jautājums tieši par integrāciju tieši šajā kontekstā, kā jūs norādījāt.

Kā jums liekas, jūs daudz redzat gan studentus, gan arī darbiniekus... tie, kas pabeiguši tā sauktās krievu skolas un vēlāk mazākumtautību skolas, kāda ir tā reālā prakse ar integrāciju darbā, zinātnē, biznesā?

V. Volkovs.

Arī tāds diezgan... Neskatoties uz to, ka sabiedrībā gandrīz 30 gadus runā par integrāciju, diezgan tāds sarežģīts jautājums. Es arī par to uzrakstīju. Runājot par to, ka mums nav visi dati, nu, piemēram, par to, cik pārstāvēti, kādā līmenī... nu, piemēram, mazākumtautības pārstāvji dažādās profesionālajās grupās. Ja mēs varam vienkārši, teiksim tā, paskatīties mūsu oficiālo statistiku, diemžēl tur tādas informācijas nav. Es par to rakstīju.

Piemēram, teiksim tā... runājot par šo seno tradīciju, piemēram, impērijas laikā bija tautas skaitīšana un tur visa informācija, kādas tautības, kur šīs te tautības bija pārstāvētas, kādās profesijās... līdz ar to veidojās tāds priekšstats, kā šī te sociālā stratifikācija bija saistīta ar etnisko stratifikāciju. Latvijas laikā, piemēram, teiksim tā, Marģers Skujenieks, slavens statistiķis, veica četras tautas skaitīšanas un tur arī ir informācija. Lūk, mēs redzējam vienkārši, kādas pozīcijas ieņem, teiksim tā, dažādu etnisko grupu pārstāvji. Tas ir ļoti svarīgs materiāls vienkārši, kā reāli saprast, kāda ir

situācija ar integrāciju. Kāda integrācija? Autoritāra integrācija, vertikāla vai tomēr šī integrācija tomēr paredz vismaz kaut kādas vienādas šances... vienādas iespējas visām etniskajām grupām. Bet tomēr...

A. Laviņš.

Atgriežoties pie uzdotā jautājuma. Jūs sakāt, ka jums ir grūtības sniegt atbildi, jo trūkst datu.

V. Volkovs.

Jā, protams. Es ne tikai šeit, bet arī savās publikācijās par to teicu.

A. Laviņš.

Paldies. Tas arī ir ieskats, ka kādreiz tādi dati ir bijuši un par to varētu izdarīt secinājumus, kā tas ir bijis.

V. Volkovs.

Jā.

A. Laviņš.

Jā. Labi. Paldies.

Un Saeimas pārstāvim?

S. Bērtaitis.

Jā, paldies, godājamā tiesa. Būs divi jautājumi.

Sakiet, lūdzu, Volkova kungs, jūs rakstījāt viedoklī pēdējā rindkopā... jūs rakstiet, ka neviena sabiedriskā organizācija vai politiskā partija, kas pārstāv mazākumtautību intereses, nav nākusi klajā ar kaut minimālu atbalstu šādi iniciatīvai... nu, tad, proti, par pāreju uz valsts valodas lietojumu. Nu, kā var saprast, tad pašas minoritātes kategoriski iebilst šai te idejai un neatbalsta.

Bet šīs tiesvedības laikā, piemēram, iepriekšējā tiesas sēdē Ukrainu skolas pārstāvis pilnībā atbalstīja šo iniciatīvu un arī teica, ka skola labprātīgi jau vairāk nekā 10 gadus īsteno pāreju uz izglītību valsts valodā. Arī šodien mēs dzirdējam, ka, piemēram, lietuviešu, igauņu mazākumtautību skolas ir labprātīgi gājušas... arī Rīgas klasiskā ģimnāzija ir pārgājušas tāpat izglītību tikai latviešu valodā.

Vai jūs tad joprojām uzskatāt, ka minoritātes tā kā pilnībā neatbalsta, pat neraugoties uz šiem gadījumiem?

V. Volkovs.

Nu, laikam protams, teiksim, te gāja runa par krievu minoritāti, es vairāk par šīm te organizācijām un partijām, protams, jā.

S. Bērtaitis.

Nu, labi. Paldies.

Un tad jūs teicāt, ka jūsu... Otrs jautājums tad būtu tāds. Jūs minējāt, ka jūsu specifika ir saistīta ar nacionāletniskās identitātes pētījumu.

Ņemot vērā pēdējo gadu ģeopolitiskās izmaiņas un ņemot vērā Krievijas nelikumīgo agresiju un iebrukumu Ukrainā, vai jūs esat novērojuši kādas nacionālās etniskās identitātes izmaiņas Latvijas sabiedrībā tieši krievu minoritātēs. Vai ir bijusi velme varbūt tomēr mainīt un varbūt nekopt šo krievu identitāti? Un varbūt pārskatīt, varbūt kaut kā savādāk... kā jūs to redzat?

V. Volkovs.

Nu, ziniet, nu vienkārši tādas radikālas... identitātes radikālas maiņas es neredzēju.

Godīgi sakot, mēs esam visi liecinieki, ka kopš 2022. gada februāra līdz jūlijam kaut kur... vispār internetā nebija iespējas publicēt pat savus komentārus nedz latviešu, nedz krievu valodā. Vienkārši uz gadu. Es skatījos Delfos arī. Teiksim, tur Igaunijā vai Polijā, tur problēmu nebija. Redziet, mums bija tāda situācija, ka pat cilvēki nevarēja izteikt savus viedokļus.

Tālāk. Ja mēs runājam par tiem pētījumiem. Arī ļoti sarežģīts pētījums. Ja notiek, teiksim, tāda ģeopolitiska katastrofa un ja sabiedrības ļoti ievērojama daļa saistīta... nu, tā identiski, kulturāli vai vēsturiski, teiksim, ar vienu no pusēm, ar Krieviju... kā jūs domājat, kā tā socioloģija var dabūt patiesu informāciju? Es saviem kolēģiem, sociologiem, teicu... šajā situācijā kara laikā... kā jūs varat, teiksim, to objektīvu informāciju saņemt no respondentiem? Jo socioloģija – tā ir disciplīna, kura veidojas tieši miera apstākļos, lai pētītu situāciju tieši normālā situācijā.

Es vienā radoraidījumā vienkārši tā cilvēkiem tur klausītājiem mazliet pastāstīju par tā saucamo „kara socioloģiju”. Bet tie bija atsevišķie gadījumi. Un tomēr... tomēr arī mani kolēģi nu vienkārši arī nevar atbildēt, kā tagad vienkārši sabiedrību pētīt? Kā mēs varam, teiksim tā, uzzināt patiesību?

S. Bērtaitis.

Paldies jums. Vairāk nebūs jautājumu.

A. Laviņš.

Jā. Paldies, Volkova kungs, par atsaucību piedalīties šajā lietā, sniegt rakstveida viedokli un par to, ka esat šodien tiesas sēdē un sniežat mums viedokli un atbildes. Paldies jums. Lai jauks vakars!

Cienījamie lietas dalībnieki! Informēšu, ka tiesas sēdi turpināsim 16. aprīlī pulksten 10.00, kad ir iepļānotas debates un arī replikas.

Šajā brīdī, lai pēc iespējas efektīvāk norisinātos nākamā tiesas sēde, vaicāšu jau šajā brīdī, cik daudz laika ir nepieciešams debašu runai.

No pieteikuma iesniedzēju puses?

I. Nikuļceva.

Mums vajadzētu 2 sekundes, lai apspriestos...

Mēs vēlētos lūgt piešķirt mums vienu stundu.

A. Laviņš.

Saeimas pārstāvi, kā jūs redzat?

S. Bērtaitis.

Es domāju, ka 30 vai 40 minūtes būtu optimāli.

A. Laviņš.

Labi.

Cienījamie kolēģi! 45 minūtes būs jūsu rīcībā un, tā kā jūs esat divi pārstāvji, tad izmantojiet šo laiku, 45 minūtes, tā, kā, protams, jūs uzskatāt par lietderīgu.

Bet abām pusēm jau šajā brīdī tiek sniegta informācija par laiku. Sagatavojieties mērķtiecīgi debatēm!

Paldies par šodienas darbu. Lai jaukas brīvdienas un tiekamies 16. aprīlī pulksten 10.00.

(Pārtraukums.)

Tiesas sēdes sekretāre

Paula Marta Daugavvanaga-Vanaga

Stenogrāfiste

Mārīte Ceļmalniece